

WYŻSZA SZKOŁA BIZNESU
NATIONAL - LOUIS UNIVERSITY

Złożenie pracy online:

2011-03-24 12:39:11

Kod pracy:

4743

WYDZIAŁ STUDIÓW POLITYCZNYCH
KIERUNEK: POLITOLOGIA
SPECJALNOŚĆ: DYPLOMACJA NOWEJ EUROPY

Barbara Zyzak
(Nr albumu: 9429*PO/SUM)

**„NIE dla Unii Europejskiej, TAK dla Europejskiego Obszaru
Gospodarczego. Norwegia a Europa w latach 1945 - 2009”**

**"No to the European Union, Yes to the European Economic Area.
Norway and Europe in the years 1945-2009."**

Praca magisterska

Promotor: **dr hab. Włodzimierz Marciniak**

SPIS TREŚCI

SPIS TABEL	5
SPIS WYKRESÓW	6
WSTĘP.....	7
ROZDZIAŁ I. <i>Międzynarodowa pozycja Królestwa Norwegii w latach 1945-1972.....</i>	9
1.1 Norwegia w środowisku międzynarodowym.....	9
1.2 Sytuacja polityczna i gospodarcza Norwegii po II wojnie światowej.....	12
1.2.1 Sytuacja polityczna.....	12
1.2.2 Sytuacja gospodarcza i bezpieczeństwo narodowe.....	16
1.2.3 Współpraca gospodarcza Norwegii w latach pięćdziesiątych XX w.....	19
1.3 Pozycja Norwegii w powojennej Skandynawii. Powstanie Rady Nordyckiej.....	21
1.4 EFTA, czyli krok w kierunku integracji gospodarczej Norwegii z Europą Zachodnią.....	24
ROZDZIAŁ II. <i>„Nei til EF!” Próba integracji Norwegii ze Wspólnotami Europejskimi w 1972 roku.....</i>	27
2.1 Aplikacja o członkostwo w ramach WE w 1962, 1967 i 1970 roku.....	27
2.2 I referendum - 25 września 1972 roku.....	33
ROZDZIAŁ III. <i>„Det norske nei til EU!” Norwegia w latach 1972 – 1994.....</i>	43
3.1 Okres międzyreferendalny.....	43
3.1.1 Sytuacja polityczna i ekonomiczna Norwegii w latach 70 i 80-tych.....	43
3.1.2 „Wygrana na loterii?” - 23 grudnia 1969.....	47
3.2 II referendum – 28 listopad 1994.....	49
3.2.1 Negocjacje akcesyjny.....	49
3.2.2 II Referendum.....	53

ROZDZIAŁ IV. „<i>Nei til EU, men ja til EØS</i>”. Relacje norwesko – unijne po 1994 roku.....	61
4.1 Rozwój stosunków norwesko – unijnych po 1994 roku w ramach EO.....	61
4.1.1 System instytucjonalny EOG.....	62
4.1.2 Adaptacja i Europeizacja.....	65
4.1.3 Członkostwa w EOG – wyzwania i korzyści ekonomiczne.....	66
4.1.4 Umowy bilateralne między Norwegią a UE.....	70
4.2 Perspektywy na przyszłość.....	72
4.2.1 Rola partii politycznych a debata europejska.....	73
ROZDZIAŁ V. Założenia metodologiczne i analiza wyników badań własnych.....	76
5.1 Przedmiot i cel badań.....	76
5.2 Problem badawczy i hipoteza.....	76
5.3 Zmienne zależne i niezależne oraz ich wskaźniki.....	77
5.4 Metody badawcze, techniki i narzędzia badawcze.....	78
5.5 Przebieg i organizacja badań.....	80
5.6 Teren badań i charakterystyka próby badawczej.....	80
5.7 Analiza badań własnych.....	81
5.7.1 Międzynarodowa działalność Norwegii.....	81
5.7.2 Wpływ czynnika zewnętrznego na politykę wewnętrzną kraju.....	86
5.7.3 Formalna integracja europejska – referenda.....	90
5.7.4 Rola partii politycznych, organizacji pro- i anty - UE oraz mediów.....	91
5.7.5 Konsekwencje dla Norwegii wynikające z braku członkostwa w UE.....	94
5.8 Podsumowanie wyników badań własnych.....	95
ZAKOŃCZENIE	97
BIBLIOGRAFIA	99
ANEKS.....	106

SPIS TABEL

Tabela 1 Głosy przeciwne WE w 1972 roku według wykształcenia (%).....	36
Tabela 2 Głosy przeciwne WE w 1972 roku według statusu społecznego (%).....	37
Tabela 3 Głosy przeciwne WE w 1972 według płci (%).....	37
Tabela 4 Głosy przeciwne WE w 1972 roku według sektora gospodarki (%).....	38
Tabela 5 Głosy przeciwne WE w 1972 roku według wieku i daty urodzenia (%).....	38
Tabela 6 Głosy sprzyjające członkostwu we WE według zamieszkiwanego regionu (%).....	39
Tabela 7 Głosy sprzyjające członkostwu we WE według regionu i gęstości zaludnienia gminy (%).....	40
Tabela 8 Głosy sprzyjające członkostwu we WE według wykonywanego zawodu (%).....	40
Tabela 9 Głosy sprzyjające członkostwu we WE według poglądów politycznych (%).....	41
Tabela 10 Głosy przeciwne UE w 1994 roku według wykształcenia (%).....	54
Tabela 11 Głosy przeciwne UE w 1994 roku według statusu społecznego (%).....	55
Tabela 12 Głosy przeciwne UE w 1994 według płci (%).....	56
Tabela 13 Głosy przeciwne UE w 1994 roku według sektora gospodarki (%).....	56
Tabela 14 Głosy przeciwne UE w 1994 roku według wieku i daty urodzenia (%).....	57
Tabela 15 Głosy przeciwne UE w 1994 roku według zamieszkiwanego regionu (%).....	58

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1 Struktura instytucjonalna EOG EFTA.....	64
Wykres 2 Kierunek norweskiej polityki zagranicznej.....	82
Wykres 3 Elementy polityki europejskiej Norwegii.....	83
Wykres 4 Stanowisko Norwegii wobec europejskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa.....	84
Wykres 5 Norweskie zaangażowanie na poziomie europejskim.....	85
Wykres 6 Ewentualna decyzja o członkostwie w UE.....	86
Wykres 7 Wpływ potencjalnego członkostwa Islandii w UE na Norwegów.....	87
Wykres 8 Czy kryzys gospodarczy mógłby zmienić pozycję Norwegii w UE?.....	88
Wykres 9 Mechanizm Finansowy EOG i Norweski Mechanizm Finansowy.....	89
Wykres 10 Źródła sporu w przyszłym referendum w Norwegii.....	90
Wykres 11 Wpływ członkostwa Danii i Szwecji na wyniki referendum w Norwegii...	91
Wykres 12 Skuteczność partii pro-europejskich w Norwegii.....	92
Wykres 13 Obawy polityków względem członkostwa w UE.....	93
Wykres 14 Rola norweskich mediów i organizacji pro- i anti – UE.....	93
Wykres 15 Konsekwencje dla Norwegii wynikające z braku członkostwa.....	94

WSTĘP

Niniejsza praca została poświęcona stosunkom Norwegii z Unią Europejską, a szczególnie ukazaniu wydarzeń w latach 1945-2009, mających wpływ na obecną pozycję Oslo w Brukseli. Brak formalnego członkostwa Norwegii w Unii Europejskiej jest różnie interpretowany przez naukowców. Celem niniejszej pracy jest ukazanie specyfiki uwarunkowań zewnętrznych, kulturalno-historycznych i społeczno-politycznych, które przyczyniły się do nieformalnej integracji Norwegii na poziomie europejskim. Wyłącznie państwo norweskie dwukrotnie odrzuciło członkostwo w UE w 1972 i 1994 roku. Sceptyczna postawa Norwegów wobec integracji europejskiej jest uwarunkowana historycznie i kulturowo. Pomimo pragnienia zachowania niezależności kraju, Norwegia jest świadoma, iż w wielu sprawach wewnętrznych i zewnętrznych, jest uzależniona od decyzji podejmowanych na forum unijnym.

Koncept pracy narodził się podczas studiów w Norwegii. Stosunki norwesko-unijne nie są popularnym zagadnieniem w Polsce, dlatego też niniejsza praca ma na celu zaprezentowanie istotnych kwestii, które przyczyniły się do nieformalnej integracji europejskiej Norwegii. Tytuł *„NIE dla Unii Europejskiej, TAK dla Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Norwegia a Europa w latach 1945 - 2009”* odzwierciedla treść pracy. Niniejsza praca prezentuje najważniejsze fakty historyczne, kulturowe, społeczne i polityczne. Wybrana literatura dokładnie przedstawia interpretowane zagadnienia. Zakres chronologiczny pracy obejmuje okres od końca II wojny światowej w 1945 roku do podpisania Traktatu Lizbońskiego w 2009 roku. W celu szczegółowego wyjaśnienia istotnych wydarzeń, zakres pracy wykracza poza ramy czasowe.

Praca składa się z pięciu rozdziałów. Pierwszy rozdział obejmuje wydarzenia historyczne, drugi i trzeci skupia się na interpretacji wyników referendum z 1972 i 1994 roku, czwarty prezentuje obecne stosunki norwesko-unijne, natomiast piąty przedstawia metodologię i analizę badań własnych.

Pierwszy rozdział „Międzynarodowa pozycja Królestwa Norwegii w latach 1945-72” analizuje wydarzenia historyczne mające wpływ na ówczesną pozycję Norwegii w środowisku międzynarodowym. W podrozdziałach zaprezentowano sytuację polityczną i gospodarczą kraju, bezpieczeństwo narodowe oraz współpracę gospodarczą w ramach EFTA.

Drugi rozdział odwołuje się do „Próby integracji Norwegii ze Wspólnotami Europejskimi w 1972 roku”. Rozważania podjęte w podrozdziałach opisują proces

aplikacji o członkostwo we WE oraz przedstawiają analizę wyniku referendum z 1972 roku. Zasięg chronologiczny rozdziału obejmuje lata 1962-72.

Trzeci rozdział obejmuje okres międzyreferendalny w Norwegii. Opisane wydarzenia odwołują się do sytuacji politycznej i ekonomicznej w latach 70-80, jak również procesu kolejnej aplikacji o członkostwo w 1993 i referendum w 1994 roku. Rozdział obejmuje wydarzenia mające miejsce w latach 1972-1994.

Czwarty rozdział został zatytułowany „Relacje norwesko-unijne w latach 1994-2009”. Rozważania podjęte w podrozdziałach poruszają: rozwój stosunków norwesko-unijnych po 1994 roku w ramach EOG, system instytucjonalny EOG, proces adaptacji i europeizacji, wyzwania i korzyści płynące z członkostwa w EOG, umowy bilateralne między UE a Norwegią oraz perspektywy na przyszłość. Interpretacja wydarzeń opisana w trzech powyższych rozdziałach jest niezbędna do zrozumienia współczesnych relacji norwesko-unijnych.

Piąty rozdział prezentuje założenia metodologiczne i analizę badań własnych. Analiza zebranych danych ma na celu wyjaśnienie problemu badawczego niniejszej pracy.

Warto podkreślić, iż praca oprócz literatury polskojęzycznej obejmuje publikacje anglojęzyczne i norweskojęzyczne. Analiza wydarzeń oparta jest o publikacje książkowe, artykuły oraz źródła internetowe. Literatura obcojęzyczna została zgromadzona w Norwegii. Ponadto, istotnym elementem niniejszej pracy jest analiza rozmów z ekspertami norweskimi na temat stosunków Norwegii z UE.

*Pragnę wyrazić słowa podziękowania dla **Pana dr hab. Włodzimierza Marciniaka, profesora WSB-NLU** za cenne rady i uwagi merytoryczne. Ponadto, serdecznie dziękuję **wszystkim respondentom**, którzy zgodzili się wziąć udział w badaniu. Szczególne podziękowania kieruję do **Pana dr. Jana Erika Grindheima** za cenne informacje dotyczące relacji norwesko-unijnych, jak również pragnę podziękować **Panu Jo Stein Moen** oraz **Panu profesorowi Torowi Bjørklund** za udostępnienie niezbędnych źródeł.*

Barbara Zyzak

Rozdział I

Międzynarodowa pozycja Królestwa Norwegii w latach 1945-1972.

*„Tak, Norwegia jest i powinna być innym krajem.
Według ONZ jesteśmy najlepszym krajem do życia,
co sprawia, że jesteśmy innym krajem, najlepszym na świecie.
100 lat temu byliśmy najbiedniejszym krajem na świecie,
a teraz jesteśmy jednym z najbogatszych.
Jest tak dlatego, że zawsze rozumieliśmy
wartości tworzenia i wartości udziału”¹.*

Premier Norwegii Jens Stoltenberg (2001)

1.1 Norwegia w środowisku międzynarodowym.

Wraz z dniem proklamowania niepodległości w 1905 roku, Norwegia odzyskała suwerenność w dziedzinie polityki wewnętrznej i zagranicznej. Będąc w unii z Danią od 1536 roku, następnie ze Szwecją od 1815 roku nie miała możliwości niezależnie realizować polityki. Norwegia stanowiła zawsze słabszą część w sojuszu z tymi krajami, dlatego też jej doświadczenie historyczne ma negatywny wpływ na dzisiejsze zaangażowanie w struktury ponadnarodowe. Pejoratywny wpływ historii sprawił, że dla Norwegów najważniejszą kwestią były sprawy wewnętrzne (narodowe) skupione na tworzeniu własnej kultury i polityki niezależnej od Danii i Szwecji.² Początek państwowości dał jej możliwość ukierunkowania polityki zagranicznej, jednakże nie należał do najłatwiejszych. Wybuch I wojny światowej, w której Norwegia zachowała neutralność. Następnie II wojna światowa, która wykazała, że kraj nie jest w stanie samodzielnie zapewnić obywatelom bezpieczeństwa. Wobec tego, niezbędnym rozwiązaniem było bezpieczeństwo międzynarodowe.

¹ Tłumaczenie własne z języka norweskiego – B.Z. Na podst.: Jo Stein Moen, Wegard Haesvik, Anne Marit Bjørnfalén, Tore O. Sandvik, *Et nytt nei*, Spartacus Forlag, Oslo 2004, s. 31.

² Sieglinde Gstöhl, *Reluctant Europeans. Norway, Sweden and Switzerland in the Progress of Integration*. Lynne Rienner Publishers, USA, 2002, s. 33.

Uwarunkowaniem współczesnych relacji Norwegii z Unią Europejską są wydarzenia, które miały miejsce przed 1972 i 1994 rokiem. Istotny wpływ na ich tok miały fakty historyczne, tożsamość społeczna, a także sytuacja gospodarcza kraju. Dlatego ważna jest ich interpretacja dla lepszego zrozumienia procesu dystansu Norwegii wobec Wspólnot Europejskich, a następnie Unii Europejskiej.

W dwudziestoleciu międzywojennym Liga Narodów nie zapewniła zbiorowego bezpieczeństwa międzynarodowego, dlatego też kraje północne brały pod uwagę możliwość stworzenia skandynawskiego modelu bezpieczeństwa. Strategiczne położenie krajów nordyckich leżących pomiędzy Wschodem i Zachodem było głównym powodem obaw co do możliwości otwartej interwencji w sprawy wewnętrzne ze strony ZSRR i mocarstw alianckich. Po II wojnie światowej, oprócz Moskwy, także Waszyngton wykazał swoje zainteresowanie regionem skandynawskim. Norwegia, jak również inne kraje nordyckie wiedziały, że narastający kryzys pomiędzy Wschodem i Zachodem może doprowadzić do ponownego konfliktu. Wtedy mogłyby ponownie znaleźć się w sytuacji, w której pomimo neutralnej pozycji byłyby włączone w konflikt. Dlatego też nie mogły lekceważyć zbiorowego bezpieczeństwa międzynarodowego.³ Pierwszym krokiem Norwegii po II wojnie światowej była integracja w struktury ONZ⁴ w 1945 roku, będąc jednym z państw założycielskich. Jej Pierwszym Sekretarzem Generalnym był Norweg - Trygve Lie. Kolejnym krokiem w kierunku zapewnienia sobie bezpieczeństwa na forum międzynarodowym było wejście do NATO⁵ w 1949 roku. Integracja Norwegii w struktury ponadnarodowe pozwoliła państwu na zaangażowanie się w międzynarodową dyplomację, bez której nie mogłaby nawiązać dobrych stosunków z Wielką Brytanią i USA. Wówczas Norwegia była jedynym państwem w rejonie skandynawskim, który sąsiedował z ZSRR i jednocześnie był członkiem NATO, dlatego też partnerstwo z USA stanowiło dla niej priorytet. W

---

³ Bernard Piotrowski, *Integracja Skandynawii. Od Rady Nordyckiej do wspólnoty europejskiej*, UAM, Poznań 2006, s.18-23.

⁴ ONZ (*ang. United Nations, UN*)- Organizacja Narodów Zjednoczonych to organizacja międzynarodowa powstała 24 października 1945 roku, siedzibą jest Nowy York. Głównym celem ONZ jest zapewnienie pokoju i bezpieczeństwa na świecie, rozwój i współpraca pomiędzy narodami oraz popieranie i przestrzeganie praw człowieka. Obecnie ONZ skupia 192 państwa. <http://www.un.org/en/>, z dnia 03.12.2009.

⁵ NATO (*ang. North Atlantic Treaty Organization*) – Sojusz Północnoatlantycki to organizacja polityczno-wojskowa powstała 4 kwietnia 1949 roku, składająca się z 28 członków (Ameryka Północna i Europa). Fundamentalną rolą sojuszu jest ochrona wolności i bezpieczeństwa państw członkowskich za pomocą środków politycznych i militarnych. <http://www.nato.int/cps/en/natolive/index.htm>, z dnia 03.12.2009.

stosunku do spraw gospodarczych i handlowych na arenie międzynarodowej, Norwegia zachowywała ostrożność.⁶

Norweski model integracji w struktury ponadnarodowe można określić jako „*join without joining*”, mając na celu jedynie współpracę bez naruszenia suwerenności państwowej. Jednakże, nie można powiedzieć, że Norwegia nie popiera integracji międzynarodowej, gdyż jej stanowisko jest wręcz przeciwne. Dla Norwegów najlepszym rozwiązaniem jest członkostwo w organizacji, w której mają opcję „*opt-out*”. Odzyskanie niepodległości w 1905 roku dało społeczności norweskiej szansę jakiej nie mieli przez kilka wieków. Dlatego też tak ważna jest dla niej suwerenność kraju, której nie chcą utracić ponownie.⁷

Wydarzenie z 1905 roku nie miało dużego znaczenie w historii świata czy Europy. Unia szwedzko-norweska zakończyła się szybko i pokojowo przy udziale Wielkiej Brytanii, dla której Norwegia była ważnym partnerem politycznym i handlowym.⁸ Wielka Brytania stanowiła również element bezpieczeństwa dla Norwegii podczas II wojny światowej. Po inwazji wojsk hitlerowskich 2 kwietnia 1940 roku, rząd norweski przeniósł się do Londynu, a część polityków także do Sztokholmu. Norweski Minister Spraw Zagranicznych Trygve Lie uważał, że jedynie Wielka Brytania i Stany Zjednoczone mogą zapewnić bezpieczeństwo kraju, dlatego popierał Sojusz Północnoatlantycki. II wojna światowa sprawiła, że władze praktycznie straciły kontakt z krajem. Wobec tego, sytuacja wewnętrzna kraju stała się najważniejszym elementem polityki powojennej.⁹ Zlekceważenie kwestii obronności kraju przed wybuchem II wojny światowej miało negatywne konsekwencje. Jednakże warto zaznaczyć, iż sytuacja finansowa w Norwegii w dwudziestoleciu międzywojennym była niezwykle ciężka. Kryzys ekonomiczny na świecie miał negatywny wpływ na gospodarkę kraju. Dlatego też politycy AP (*nor. Arbeidparti* – Partia Pracy) szukali oszczędności w budżecie wojskowym. Niepokojąca sytuacja międzynarodowa pod koniec lat 30-tych zmieniła kurs polityki AP. Wobec tego postanowiono zainwestować w armię. Zbyt

---

⁶ Clive Archer, *Norway outside the European Union. Norway and European Integration from 1994 to 2004*, Routledge, New York 2005, s.31-32.

⁷ Podczas I wojny światowej Norwegia przybrała pozycję neutralną i nie angażowała się w działania wojenne. W trakcie II wojny światowej chciała przyjąć to samo stanowisko, jednakże została zaatakowana przez wojska hitlerowskie 9 kwietnia 1940 roku.

⁸ Przyjazne stosunki norwesko-brytyjskie mają swój początek od momentu zaślubin duńskiego księcia Carla i córki brytyjskiego króla Edwarda VII – Maud, którzy zostali norweską rodziną królewską. W plebiscycie w 1905 roku społeczeństwo norweskie zaakceptowało króla, który przybrał imię Håkon VII. Ragnar Semundseth, „*When the British way leads to Brussels. Norway and the EU Defence Cooperation*”, University of Oslo, 2004, s. 28-30.

⁹ Ragnar Semundseth, „*When the British...*”, op.cit., s. 31-33.

późna decyzja doprowadziła do tego, że Norwegia nie była w odpowiedni sposób przygotowana do wojny.¹⁰ Doświadczenie wojenne miało istotny wpływ na politykę powojenną. W kwestii polityki zagranicznej doszło do zbliżenia Norwegii z USA i Wielką Brytanią, jednakże sprawy międzynarodowe nie stanowiły priorytetu.

1.2 Sytuacja polityczna i gospodarcza Norwegii po II wojnie światowej.

1.2.1 Sytuacja polityczna.

W latach powojennych norweska polityka zagraniczna była sprawą peryferyjną w środowisku politycznym. Natomiast, kluczową kwestię stanowiły sprawy ekonomiczne kraju. Państwo norweskie odróżniało się kulturowo od pozostałych krajów europejskich, dlatego też za priorytet stawiało inne wartości. Norwegia była stosunkowo młodym krajem, który prawie trzy stulecia był w unii z Danią, a następnie przeszedł pod zwierzchnictwo Szwecji. Dlatego też relacje w rejonie skandynawskim były najbliższe interesom norweskim. Jedyną blokadą tejże współpracy była pamięć historyczna o czasach podporządkowania kraju Danii czy Szwecji.

Koniec II wojny światowej to kreowanie priorytetów polityki wewnętrznej jak i zagranicznej. Wówczas, na norweskiej scenie politycznej pojawiły się dwie główne siły intelektualne: funkcjoniści i nacjoniści. Przedstawiciele pierwszej grupy (między innymi Arnulf Øverland i Herman Smith Ingebresten) popierali integrację z Europą, która miałaby się przyczynić do lepszej kooperacji krajów i budowania wspólnie pokoju.¹¹ Czołowym przedstawicielem funkcjonalizmu w powojennej Europie był David Mitrany, który swoje tezy przedstawiające wizję zorganizowania wspólnoty przedstawił w dziele „*A Working Peace System*” z 1943 roku. Według niego, funkcjonalizm prowadzi do zmniejszenia konfliktu i napięcia, koncentrując się na „*oczywistych potrzebach wspólnych*”.¹² Dlatego też granice państwowe są zbędne i przeszkadzają w podejmowaniu wspólnie działań. Zbieżność interesów i problemów

---

¹⁰ Red. Emilia Denkiewicz-Szczepaniak, *Norwegia w pierwszej połowie XX wieku*, UMK, Toruń 2004, s. 12-14.

¹¹ Red. Lene Hansen and Ole Wæver, *European Integration and National Identity. The challenge of the Nordic states*, Routledge, London and New York, s. 107.

¹² Stanisław Konopacki, *Funkcjonalistyczna teoria integracji politycznej D. Mitrany'ego*, „*Studia Europejskie*” 2/1998, s. 64.

między narodami prowadzi do unii politycznej. Funkcjonalizm Mitrany'ego jest rodzajem ekonomicznej teorii zmiany społecznej. Problemy wewnętrzne powinny być przeniesione na poziom międzynarodowy, ponieważ „międzynarodowe społeczeństwo pokoju powstaje raczej poprzez czynienie rzeczy wspólnie w miejscu pracy, w wymianie handlowej, etc., a nie w drodze podpisywania kolejnych paktów”.¹³

W opozycji do grupy funkcjonalistów stali nacjonaliści, którzy przybrali kluczową pozycję w 1961 roku. Wówczas narodził się „Ruch przeciwko członkostwu we Wspólnym Rynku - 143”, którego skład stanowiło 143 artystów i intelektualistów sympatyzujący ze zwycięską, lewicową Partią Pracy. Jednym z kluczowych punktów tej organizacji było nie dopuszczenie do członkostwa Norwegii we Wspólnym Rynku, gdyż mogłoby to doprowadzić po raz kolejny do utraty suwerenności. Nacjonaliści przedstawiali Europę w podwójnym kontekście. Po pierwsze, Europa, która zainspirowała Norwęgę w walce o wolność, demokrację i Konstytucję. Po drugie, Europa odpowiedzialna za wojny, kolonializm, oraz ekonomiczne i socjalne prześladowania. Apelowali do społeczeństwa o to, by bronić niepodległości kraju, na którą bardzo długo czekali. Uważali, że Norwegia powinna nie integrować się z dużymi, światowymi organizacjami, natomiast społeczeństwo norweskie powinno trzymać się razem i pielęgnować niezależność. Najważniejsze znaczenie w państwie przypisywali ludności i Parlamentowi, który powinien być wybierany bezpośrednio. Dlatego też uważali, że to społeczeństwo powinno zdecydować bezpośrednio (w referendum) o możliwym członkostwie we Wspólnym Rynku. Integracja ekonomiczna była również przedstawiana jako droga do „unii”. Z historycznego punktu widzenia, samo słowo „unia” jest kojarzone negatywnie i przypomina czasy niewoli państwowej. Dodatkowo, problemem była odrębność kulturowa. Co więcej, przedstawiciel Partii Centrum Erik Brårdland na posiedzeniu w Parlamencie (1960 rok) stwierdził, że nie ma równowagi pomiędzy tym co Norwegia może zaoferować Europie i *vice versa*. Według nacjonalistów, to źródła naturalne miały stanowić bogactwo kraju, dlatego też współpraca ekonomiczna byłaby zbędna. Postulaty nacjonalistów stały w opozycji do statycznej pozycji funkcjonalistów. Ich głównym celem była budowa dominującej anty-unijnej reprezentacji.¹⁴

W latach powojennych norweska scena polityczna była również podzielona, a jej przedstawiciele reprezentowali różne interesy społeczne. Można zatem wymienić cztery

---

¹³ Tamże, s.56.

¹⁴ Red. Lene Hansen and Ole Wæver, *European Integration and...*, op.cit., s. 108-111.

główne ugrupowania: Partia Pracy, Partię Centrum (interesy farmerów), Chrześcijańskich Demokratów (chrześcijańskie i socjalne wartości), Liberalistów (inteligencja, zarówno mieszkańcy miast i wsi), Konserwatystów (przedsiębiorcy). Dwie ostatnie partie interesowały przede wszystkim sprawy ekonomiczne kraju. Jednakże scena polityczna w latach 1945 – 1962 była głównie zdominowana przez Partię Pracy, która miała większość w *Stortingu* (norweski Parlament). W powojennej Norwegii najważniejszymi kwestiami były sprawy ekonomiczne, bezpieczeństwa i kierunku polityki zagranicznej. Wszystkie problemy były niewątpliwie ze sobą powiązane i przyszłość polityki wewnętrznej kraju zależała w dużej mierze od kursu polityki zagranicznej.¹⁵

Dla lepszego zrozumienia sceptycznej postawy Norwegii wobec integracji ze Wspólnotą Europejską, a następnie z Unią Europejską ważna jest analiza zachowań społeczeństwa norweskiego. Pięć wieków obcego panowania na ziemiach norweskich sprawiło, że naród nie chce być po raz kolejny „zanieczyszczony”. Istotny wpływ na kształtowanie postaw społeczeństwa ma wyraźny podział kraju na mieszkańców miast i peryferii. Ci drudzy, w dużej mierze przyczynili się do obrony narodu i uznawani są za „kulturalną kolebkę” kraju. To właśnie mieszkańcy peryferii byli najbardziej przeciwni członkostwu Norwegii we Wspólnocie Europejskiej w 1972 roku, a następnie w Unii Europejskiej w 1994 roku.¹⁶

Norwegowie bardzo często podkreślają swoją odrębność względem Europy Zachodniej. Podziały kulturowe odzwierciedlają stosunek mieszkańców względem integracji europejskiej. Zatem można wyróżnić grupy społeczne nastawione sceptycznie względem Europy, tych którzy dążą do zachowania suwerenności kraju niemalże w każdej dziedzinie życia, jak również zwolenników integracji europejskiej, którzy widzą prywatne korzyści (np. biznesmeni).

Dla zrozumienia odrębności narodu norweskiego, który „żył na uboczu głównych nurtów europejskiego życia”, warto przytoczyć również problematykę polityczno-partijną kraju po II wojnie światowej.¹⁷ Bardzo dużą rolę przypisuje się partii *Venstre* (partia lewicowa), która niewątpliwie przyczyniła się do odzyskania niepodległości, natomiast później miała istotny wpływ na demokratyzację życia. W

---

¹⁵ Clive Archer, *Norway outside the European Union...*, op. cit., s. 33-35.

¹⁶ Red. Øyvind Østerund. *Norway in transition. Transforming a stable democracy*. Routledge, New York 2007, s. 150-151.

¹⁷ Andrzej Bereza-Jarociński, *Zarys dziejów Norwegii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1991, s. 297.

latach 1884-1933 była najważniejszym aktorem na norweskiej scenie politycznej tworząc samodzielnie rządy. W latach powojennych jej pozycja uległa zmianie i wraz z biegiem czasu była spychana na margines. Szczególnie po 1973 roku, kiedy doszło do rozłamu w partii. Zwolennicy Wspólnoty Europejskiej utworzyli własną partię ludową (*nor. Det Nye Folkepartiet* – Nowa Partia Ludowa). Po 1973 roku powstała Partia Postępu (*nor. Fremskrittspartiet*). Ludność chłopska była reprezentowana przez Partię Chłopską (*nor. Bondepartiet*), która w 1959 roku zmieniła nazwę na Partię Centrum. Pojawienie się nowych partii centrowych i prawicowych przyczyniło się niemal całkowicie do upadku partii *Venstre*. Przeciwną stronę sceny politycznej reprezentowały (reprezentują) partie lewicowe. Rola Komunistycznej Partii Norwegii w 1945 roku była największa. Wówczas uzyskała aż 11 mandatów (z pośród 150) w *Stortingu*. W kolejnych latach jej pozycja była marginalizowana. Natomiast po 1973 roku członkowie partii nie mieli szans na jakikolwiek mandat z jej ramienia. Duże znaczenie ma Partia Pracy, która już od ponad 50 lat jest największą partią na norweskiej scenie politycznej. Kłopoty wewnątrzpartyjne pojawiły się wraz z wstąpieniem Norwegii do NATO. Ogólnie rzecz ujmując, Norwegowie poparli członkostwo w strukturach północnoatlantyckich, podobnie jak większość elit. Natomiast wewnątrz Partii Pracy pojawiły się odmienne poglądy co do tej inicjatywy. Wobec tego, z pośród członków wyłoniło się bardziej radykalne, lewicowe skrzydło, które było przeciwnie integracji z Sojuszem Północnoatlantyckim. Kolejną partią lewicową była Socjalistyczna Partia Ludowa, która powstała w 1961 roku. Z punktu widzenia podziału sceny politycznej, była o tyle ważna, że dawała większość lewicy w *Stortingu*.¹⁸

Aktywność norweskiej lewicy na początku lat siedemdziesiątych była spowodowana potencjalnym członkostwem Norwegii w Europejskiej Wspólnocie Gospodarczej, któremu się sprzeciwiali. Działalność partii politycznych ma niewątpliwie duży wpływ na integrację Norwegii w struktury ponadnarodowe. Sceptyczna postawa socjaldemokratycznej Norweskiej Partii Pracy miała istotny wpływ na wynik referendum w sprawie członkostwa w 1972 we Europejskiej Wspólnocie i 1994 roku w Unii Europejskiej.

---

¹⁸ Tamże, s. 298-302.

1.2.2 Sytuacja gospodarcza i bezpieczeństwo narodowe.

Sytuacja gospodarcza w Europie w latach powojennych wyglądała tragicznie. Działania wojenne spowodowały niesamowite zniszczenia, które również dotknęły Norwegię podczas II wojny światowej. Europa koniecznie potrzebowała pomocy finansowej. Stany Zjednoczone zaoferowały pomoc w formie planu Marshalla w 1947 roku. Rząd norweski początkowo zastanawiał się nad odrzuceniem propozycji USA, obawiając się ingerencji Stanów w sprawy wewnętrzne. Ostatecznie pomoc została przyjęta. Norwescy politycy nie popierali amerykańskiego systemu gospodarczego i mieli obawy co do planów rekonstrukcji systemu europejskiego przez USA. Norweski Minister Spraw Zagranicznych Halvard Lange rozważał rozwiązanie problemu gospodarczego poprzez bliższą współpracę w regionie skandynawskim. Idea zbliżenia interesów krajów nordyckich narodziła się już w Szwecji tuż po zakończeniu II wojny światowej, jednakże wtedy nie była poważnie traktowana przez Norwegów. Propozycja Lange była pozytywnie odebrana przez Stany Zjednoczone, które widziały możliwość bliższej integracji europejskiej. Sposób myślenia polityków amerykańskich był błędny, ponieważ politykom norweskim zależało na ukazaniu niezależności Skandynawii.¹⁹ Od samego początku politycy i ekonomiści skandynawscy śledzili wszystkie kroki Europy Zachodniej zmierzające do integracji ekonomicznej. Nowo powstałe organizacje regionalne Zachodu (na przykład unia regionalna Beneluxu w 1947 roku) były inspiracją dla krajów nordyckich. Dlatego też, politycy skandynawscy chcieli utworzyć podobną organizację w celu polepszenia stabilizacji politycznej i zwiększenie bezpieczeństwa w rejonie nordyckim. Największą obawę stanowił Związek Radziecki (szczególnie dla Norwegów). Wobec tego, niezbędne było bezpieczeństwo międzynarodowe. Wybór „demokracji zachodnich” był oczywisty nie tylko dla strony norweskiej, ale również dla pozostałych krajów nordyckich. Według ministra Lange był to wybór „*między wojną i pokojem, który zmuszał do szukania różnych sojuszy i form kooperacji*”.²⁰ Oprócz tego, Norwegowie szukali „innej, odrębnej drogi” w regionie skandynawskim. Szwedzi byli zdecydowanymi przeciwnikami jakiegokolwiek integracji z państwami zachodnimi czy dyktaturami (ZSRR). ONZ było odbierane pozytywnie przez polityków skandynawskich ufając, że będzie to „skuteczna organizacja

¹⁹ Clive Archer and Ingrid Sogner, *Norway, European Integration and Atlantic Security*, International Peace Research Institute, Oslo 1998, s.14-16.

²⁰ Bernard Piotrowski, *Integracja Skandynawii.*, op. cit., s. 26.

bezpieczeństwa”. Pomimo tego, że przedstawiciele państw nordyckich zdawali sobie sprawę z tego, że bezpieczeństwo międzynarodowe jest nieuniknione, to uważali, że najlepszym rozwiązaniem byłoby pozostać w izolacji w stosunku do Wschodu i Zachodu. Kwestie kursu polityki zagranicznej w powojennej Skandynawii był rozpatrywany pod różnymi względami. Najbardziej wygodnym rozwiązaniem była neutralna polityka względem państw z poza regionu nordyckiego.²¹

Współpraca Danii, Norwegii i Szwecji włączająca unię celną rozpoczęła się w lutym 1948. Wówczas powstała instytucja zajmująca się kooperacją krajów skandynawskich - Wspólny Nordycki Komitet ds. współpracy gospodarczej (nor. *Det felles nordiske utvalg for økonomisk samarbeid*). Norwegia była krajem najsłabiej rozwiniętym z rejonu skandynawskiego i posiadała najwyższe taryfy celne. Jednakże jej celem było nie doprowadzenie po raz kolejny do unii, w której byłaby zdominowana przez sąsiadów.²² Początek 1948 roku był pełen obaw radzieckiej interwencji w wewnętrzne sprawy państw skandynawskich. Moskwa wiedziała, że jedynie Szwecja była dobrze przygotowana w razie ataku, natomiast pozostałe kraje nordyckie były bezbronne. Jedynie zwiększenie budżetów wojskowych i utworzenie związku polityczno-wojskowego mogło zapewnić bezpieczeństwo przed radzieckim mocarstwem. W 1948 roku Halvard Lange zaproponował budowę „atlantyckiego związku politycznego”. Norweskie elity polityczne brały pod uwagę fakt, iż poprzez bliższą współpracę z USA, Norwegia mogłaby stać się miejscem rozgrywek pomiędzy dwoma wielkimi mocarstwami. Dlatego też najlepszą opcją dla Norwegów była ścisła kooperacja z Wielką Brytanią. W marcu 1948 roku Norwegowie dołączyli do zachodnioeuropejskiego bloku polityczno-wojskowego (Benelux, Francja i Wielka Brytania). Tym samym Norwegia miała gwarantowane bezpieczeństwo ze strony Wielkiej Brytanii w razie ataku ze strony państwa trzeciego. Jednakże, oprócz tego politycy norwescy nie wykluczali współpracy regionalnej w dziedzinie bezpieczeństwa. W maju 1948 roku powstał załączek „skandynawskiego związku obronnego”. Niemniej jednak, Norwegowie obawiali się czy Skandynawowie dadzą sobie radę bez pomocy USA i Wielkiej Brytanii z wytworzeniem odpowiedniej ilości uzbrojenia. Dlatego najlepszym rozwiązaniem była współpraca z „atlantyckim związkiem politycznym”. Strona skandynawska prowadziła opieszale rozmowy ze stroną amerykańską i coraz częściej było widoczne zniechęcenie Amerykanów. Szwecja była najbardziej przeciwna

---

²¹ Tamże, s. 27.

²² Clive Archer and Ingrid Sogner, *Norway, European Integration...*, op. cit., s.16.

jakimkolwiek związkom polityczno-militarnym z Zachodem. Działania Skandynawii i USA w kierunku utworzenia bezpieczeństwa międzynarodowego był negatywnie odebrane w Moskwie. Kreml zdawał sobie sprawę, że działania strony amerykańskiej są wymierzone w kierunku ZSRR.²³ Sprzeczność poglądów Szwedów i Norwegów wobec kwestii obronnych była główną przyczyną zwlekania z powołaniem nordyckiego systemu obronnego, gdyż Oslo uważało, że „państwom skandynawskim brakuje odpowiednich wojskowych sił, zasobów i środków, by odstraszyć wroga, i dlatego ich siły zbrojne muszą stanowić część ‘większego demokratycznego systemu bezpieczeństwa’”.²⁴ Obawy norweskich polityków wiążące się z potencjalnym zagrożeniem ze strony radzieckiej spowodowały, że Norwegowie mówili zgodnie z głosem Amerykanów. Szwedzi natomiast nie zdawali sobie do końca sprawy z zagrożenia.

Z pośród wszystkich państw nordyckich, Norwegia wyrażała największą wolę jakiegokolwiek współpracy z Zachodem w kwestii obronności, zaś pozostałe kraje „oszukiwały” same siebie, twierdząc że pomoc z zewnątrz nie jest im potrzebna. Według szwedzkiego politologa Kristera Wahlbäcka czynnikiem, który przyczynił się do zerwania idei budowy „nordyckiego związku obronnego była oferta amerykańska budowy „strategiczno-wojskowej wspólnoty atlantyckiej”, która następnie przerodziła się w NATO.²⁵ Niepokojna sytuacja międzynarodowa pod koniec lat czterdziestych zmusiła Norwegię do podjęcia decyzji w sprawie kierunku w polityce zagranicznej. Marzenia o Nordyckiej Unii Obronnej stały się nierealne ze względu na to, że USA odmówiły sprzedaży broni Skandynawii bez jej zaangażowania we wspólnotę atlantycką. Także interwencja wojsk radzieckich w Czechosłowacji w 1948 roku przyczyniła się do podjęcia decyzji w sprawie kwestii obronności. Dzień wstąpienia Norwegii oraz Danii i Islandii do NATO jest określany często jako „najczarniejszy dzień w historii północnej Europy”, ponieważ oznaczało to koniec marzeń o jedności i neutralności Skandynawii. Jednakże, strona norweska zastrzegła sobie, że bez jej zgody nie mogą stacjonować obce wojska na terenie kraju w czasie pokoju, a także gdy nastąpi wybuch wojny, nikt nie może wprowadzić wojsk bez zgody parlamentu i rządu

---

²³ Bernard Piotrowski, *Integracja Skandynawii...*, op. cit., s. 27-37.

²⁴ Tamże, s. 39.

²⁵ Tamże, s. 41.

norweskiego. Integrację Norwegii z Paktem Północnoatlantyckim można uznać za kolejny krok w powojennej polityce zagranicznej w kierunku bloku zachodniego.²⁶

Zatem można uznać, że silne oddziaływanie sytuacji zewnętrznej na państwo norweskie przyczyniło się do zerwania z polityką neutralności w polityce zagranicznej. Elity norweskie musiały ostatecznie wybrać, w którym kierunku powinny podążać, aby zapewnić bezpieczeństwo kraju. Marzenia o stworzeniu własnej, regionalnej unii obronnej spaliły na panewce, kiedy rządy krajów skandynawskich zorientowały się, że w owym czasie było to niemożliwe. Sytuacja w powojennej Europie była niezwykle ciężka dla wszystkich państw nordyckich, ale szczególnie dla Norwegii, która sąsiadując z ZSRR nie posiadała dobrze uzbrojonej armii. Dlatego też, najlepszym rozwiązaniem było bezpieczeństwo międzynarodowe, które mógł jej zapewnić Zachód.

1.2.3 Współpraca gospodarcza Norwegii w latach pięćdziesiątych XX w.

Propozycja Roberta Schumana z 1950 roku, dotycząca połączenia węgla i stali w Europie Zachodniej była skutkiem powołania międzynarodowej organizacji Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali w 1952 roku. Jednakże, Norwegia nie była zainteresowana integracją gospodarczą. Po pierwsze, w porównaniu z innymi krajami Europy Zachodniej, Norwegia eksportowała niewielką ilość wspomnianych surowców (około 4.2% z całej Wspólnoty), a także był to kraj mniej uprzemysłowiony. Po drugie, państwo norweskie posiadało własne rudy żelaza, a zatem spodziewało się, że nastąpi wzrost produkcji krajowej stali. Także, u początku lat pięćdziesiątych, norweska gospodarka była oparta przede wszystkim na eksporcie metalu, miazgi drzewnej i ryb. Doświadczenie II wojny światowej oraz Zimna Wojna sprawiły, że postawa zarówno norweskich elit jak i społeczeństwa była sceptyczna względem integracji z Europą, jak również nie popierali polityki, jaka wówczas była kreowana na poziomie europejskim. Zatem dla Norwegów, integracja z EWWiS oznaczała utratę suwerenności, natomiast dla wzmocnienia norweskiej gospodarki nie stanowiła priorytetu, ponieważ była sprzeczna z budowaniem tożsamości narodowej. Dlatego też ostatecznie plan Schumana nie został przyjęty przez Norwegie, pomimo wcześniejszego powołania reprezentacji w Luksemburgu. Norwegowie bardzo często podkreślali swoją odrębność względem Europy Zachodniej. Mianowicie uważali, że system anglosaski jest zbliżony do siebie i

---

²⁶ Andrzej Bereza-Jarociński, *Zarys dziejów Norwegii...*, op. cit., s. 286-290.

stawia sprawiedliwość społeczną na pierwszym miejscu, a inne kwestie są wtórne, natomiast w zachodniej części Europy jest inaczej.²⁷

Kolejnym krokiem zmierzającym do integracji gospodarczej były dwa Traktaty Rzymskie z 1957 roku, które ustanowiły Europejską Wspólnotę Gospodarczą (EWG) i Europejską Wspólnotę Energii Atomowej (Euroatom) i zostały ratyfikowane w 1958 roku. Celem EWG było przede wszystkim utworzenie wspólnego rynku dóbr i usług. Dwanaście lat później zostały zniesione taryfy celne w obrębie Wspólnoty. Natomiast Euratom był odpowiedzialny między innymi za pokojowe wykorzystywanie energii atomowej. Dzięki ustanowionym organizacjom, kraje mogły bardziej zaangażować się we Wspólnotę na podstawie trzech dostępnych możliwości: pełna integracja (wysoki poziom integracji), współpraca z instytucjami (średni poziom integracji) oraz klasyczne porozumienia handlowe na podstawie prawa międzynarodowego (niski poziom integracji).²⁸

Dla Oslo integracja gospodarcza w ramach EWG nie stanowiła priorytetu, gdyż współpraca handlowa z innymi krajami mogła odbywać się na podstawie umów bilateralnych.²⁹ Również, Norwegia nie chciała narażać się Wielkiej Brytanii, która była jej najważniejszym partnerem handlowym. Argumentem, który przede wszystkim zaważył na decyzji w sprawie odrzucenia bliższej współpracy z EWG było utrzymanie kontroli nad własną polityką wewnętrzną, mając na uwadze dopiero co przeżytą okupację niemiecką. Natomiast kwestia pełnego członkostwa w latach pięćdziesiątych była utopią i nie była nawet brana pod uwagę przez norweskie elity.³⁰ Jedynie postawa Wielkiej Brytanii wobec EWG mogła zmienić nastawienie Norwegii do tej organizacji. Poza tym, norweska gospodarka nie była zorientowana jedynie na rynek europejski, ale przede wszystkim na północnoatlantycki. Natomiast bezpieczeństwo państwa norweskiego zależało w głównej mierze od Wielkiej Brytanii i w coraz większym stopniu od Stanów Zjednoczonych. Dlatego też współpraca gospodarcza Norwegii była najbardziej realna z Wielką Brytanią lub z państwami skandynawskimi, których stanowisko wobec EWG było podobne.³¹

---

²⁷ Sieglinde Gstöhl. *Reluctant Europeans...*, op. cit., s.51-53.

²⁸ Tamże, s. 55.

²⁹ W 1958 roku Norwegia wyeksportowała 1/4 swoich towarów na rynek EWG (przede wszystkim do Niemiec i krajów Beneluksu), natomiast Wielkiej Brytanii sprzedała aż 1/5 produktów.

³⁰ Sieglinde Gstöhl. *Reluctant Europeans...*, op. cit., s. 59-60.

³¹ Tamże, s. 62.

1.3 Pozycja Norwegii w powojennej Skandynawii. Powstanie Rady Nordyckiej.

Współpraca pomiędzy krajami skandynawskimi rozpoczęła się w 1948 roku. W okresie napięć politycznych elity zdawały sobie sprawę z niebezpieczeństwa jakie groziło im ze strony radzieckiej. Dlatego wówczas zdecydowano się na bliższą współpracę z USA, wierząc że jest to najlepszy gwarant bezpieczeństwa. Sytuacja na początku lat pięćdziesiątych zrobiła się jeszcze bardziej napięta. Po przeprowadzeniu przez Rosjan manewrów wojskowych na Bałtyku, Skandynawowie zdali sobie sprawę z radzieckiej mocarstwowości. Oprócz tego, w Szwecji pojawiły się informacje o niewykluczonym zajęciu północnej części krajów nordyckich przez ZSRR. Dlatego wówczas powrócono do koncepcji bliżej współpracy Skandynawii. Powstanie „nordyckiego organu parlamentarnego” było konieczne do przedyskutowania problemów, z jakimi zmagają się kraje Europy Północnej. Przedmiotem dyskusji były przede wszystkim sprawy dotyczące bezpieczeństwa. Oprócz tego, podjęto rozmowy o bliższej współpracy ekonomicznej, społecznej, kulturalnej i prawnej. W 1951 roku powstała Nordycka Unia Międzyparlamentarna, której sukcesorem była Rada Nordycka. Norwegowie obawiali się dominacji Szwedów i Duńczyków w Radzie (Islandia była sceptycznie nastawiona, Finlandia nie mogła za bardzo angażować się, gdyż obawiała się ZSRR). Rada składała się z 69 przedstawicieli (ministrowie rządów), a jej zadaniem było podejmowanie decyzji „ogólnoskandynawskich” w kwestiach gospodarczych, społecznych i kulturalnych. W 1952 roku działalność Rady została potwierdzona w statucie (ostatecznie Finlandia zrezygnowała ze współpracy z Radą Nordycką). Z jednej strony, powstanie organizacji nordyckiej nie było pozytywnie odebrane w Europie Zachodniej, przypuszczano nawet, że ten krok może mieć negatywny wpływ na stosunki z państwami zachodnimi w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego. Natomiast, z drugiej strony, integracja gospodarcza, społeczna i kulturowa Skandynawii była uznana za akt europeizacji peryferyjnie położonej Północnej Europy.³² Rada Nordycka w środowisku międzynarodowym była uznawana za instytucjonalny łącznik, który kooperował pomiędzy Wschodem a Zachodem Europy i USA. Jednakże, jej przedstawiciele byli świadomi reakcji Moskwy w przypadku nadmiernej europeizacji Rady Nordyckiej. Zdaniem Kremla była to „agentura

---

³² Bernard Piotrowski, *Integracja Skandynawii...*, op. cit., s. 43-45.

polityczna imperialistów Europy Zachodniej i Stanów Zjednoczonych”.³³ Dlatego też, aktywność elit skandynawskich ograniczała się do działalności regionalnej.

Napięta sytuacja pomiędzy Wschodem i Zachodem Europy uniemożliwiała działalność Rady. Początkowo Finlandia nie mogła brać udziału w jej posiedzeniach. Dopiero w 1955 roku Moskwa wyraziła zgodę na jej współpracę w regionie skandynawskim z wyjątkiem spraw natury politycznej i wojskowej. Wraz z biegiem lat, organizacja zwiększała swoje pole działania. 23 marca 1962 roku doszło do spotkania państw Europy Północnej w Helsinkach. Wówczas reprezentanci poszczególnych państw nordyckich podpisali porozumienie tzw. „umowę z Helsinek”, w której wyszczególniono pięć głównych dziedzin działalności w regionie nordyckim: *„konsultacje dotyczące spraw ‘wspólnego zainteresowania Skandynawów’ w międzynarodowych organizacjach i konferencjach; pomoc natury dyplomatycznej poza granicami Skandynawii obywatelom z tego regionu; koordynacja nordyckiej pomocy (np. ekonomicznej, prawnej, kulturalno-oświatowej) dla krajów rozwijających się; współpraca w dziedzinie statystyki; wspólne wysiłki na rzecz rozszerzenia wiedzy o krajach nordyckich poza granicami tego regionu.*”³⁴ Umowa z Helsinek jest często określana „kamieniem węgielnym” kooperacji pomiędzy krajami skandynawskimi. Pod koniec lat sześćdziesiątych, norweski premier Einar Gerhardsen stwierdził, że działalność organizacji ograniczała się przede wszystkim do spraw natury gospodarczej, natomiast kwestie polityki bezpieczeństwa były pomijane. Wobec tego uznał, że Rada powinna zająć się sprawami politycznymi i wojskowymi, zdając sobie sprawę ze strategicznego położenia jego kraju.

W 1967 roku doszło do poszerzenia Rady Nordyckiej o Wyspy Owcze i Wyspy Alandzkie, w związku z tym liczna członków Rady zwiększyła się z 69 do 78 deputowanych. Natomiast w 1984 roku została również włączona Grenlandia. Jedynie *Saami* nie mieli swojej reprezentacji. Od 1971 roku Rada posiadała „nordycką konstytucję” na podstawie dokumentu stanowiącego rozszerzoną formę „układu z Helsinek.” Podstawowymi organami były: Prezydium, komitety specjalistyczne oraz Sekretariat.³⁵ Oprócz tego, planowano poszerzyć Radę Nordycką o Unię Gospodarczą, która miała przyjąć nazwę NORDØK. Jednakże, zawarta w porozumieniu nota mówiąca o tym, iż w przypadku szerszej (międzynarodowej) integracji, któregośkolwiek

---

³³ Tamże, s. 47.

³⁴ Tamże, s. 48.

³⁵ Tamże, s. 49-52.

z członków, udział w Nordyckiej Unii Gospodarczej będzie mógł być zawieszony przyczyniła się do tego, że plany spaliły na panewce. NORDØK miał obowiązywać od 1 stycznia 1972 roku, natomiast Norwegia i Dania już wcześniej złożyły wniosek o członkostwo w Europejskiej Wspólnocie Gospodarczej. Pomimo tego, że ostatecznie Norwegia opowiedziała się przeciwko członkostwu w EWG, nigdy nie doszło do utworzenia NORDØK. Również plany co do utworzenia SKANDEK, czyli Skandynawskiej Unii Gospodarczej nie powiodły się.³⁶ W 1971 roku powstała Nordycka Rada Ministrów, reprezentowana przez rządy państw nordyckich. Pięć lat później powstał Nordycki Bank Inwestycyjny. Działalność Rady Nordyckiej nie ograniczała się jedynie do działalności wewnętrznej. Dzięki działalności Skandynawowie chcieli pokazać swoją odrębność względem Europy Zachodniej oraz promować świadomość nordycką i więzi wspólnotowe w regionie bałtycko-skandynawskim.³⁷

Norwegia (obok Finlandii) czuła się najbardziej zagrożonym krajem w okresie zimnowojennym, dlatego nie ograniczała swojej działalności ponadnarodowej tylko do regionu skandynawskiego. Państwo norweskie widziało swoje interesy we współpracy ze Skandynawią, jednakże jakikolwiek rodzaj „unii skandynawskiej” nie wchodził w grę. Norwegia zabiegała o to, aby nikt nie ingerował w jej politykę wewnętrzną i nie chciała po raz kolejny utracić niedawno odzyskaną suwerenność. Dużą rolę w kreowaniu norweskiej polityki zagranicznej odgrywała Wielka Brytania, która była gwarantem bezpieczeństwa i ważnym partnerem handlowym Norwegii. Warto zauważyć, że w latach powojennych elity norweskie od samego początku zabiegały o jak najlepszego gwaranta bezpieczeństwa, nie ograniczając się tylko do jednej strony. W porównaniu z resztą państw skandynawskich (szczególnie ze Szwecją), jej działalność na forum międzynarodowym była bardziej aktywna.

---

³⁶ Andrzej Bereza-Jarociński, *Zarys dziejów Norwegii...*, op. cit., s. 293-294.

³⁷ Bernard Piotrowski, *Integracja Skandynawii...*, op. cit., s. 52.

1.4 EFTA, czyli krok w kierunku integracji gospodarczej Norwegii z Europą Zachodnią.

Norwegia wraz z przyjęciem Planu Marshalla była automatycznie zobligowana do uczestnictwa w Organizacji Europejskiej Współpracy Gospodarczej (OEEC) pomimo sprzecznych idei co do polityki ekonomicznej kraju (elity za wszelką cenę nie chciały interwencji państw trzecich w sprawy wewnętrzne kraju). Stanowisko Norwegii było popierano przez Wielką Brytanię, która przybrała podobny (ograniczony) kurs w polityce zagranicznej. Poprzez zbliżenie anglosaskie doszło do utworzenia w 1949 roku Komitetu Współpracy UNISCAN. Zarówno Oslo jak i Londyn odrzucili członkostwo w EWG i w zamian doszło do utworzenia Europejskiego Porozumienie o Wolnym Handlu (EFTA), dzięki któremu członkowie tej organizacji międzyrządowej zachowali własne ceny taryf w wymianie handlowej.³⁸ Zatem, w 1960 roku Europa Zachodnia została podzielona na dwie rywalizujące grupy handlowe: EWG, w której skład wchodziło sześć państw oraz EFTA składająca się z siedmiu krajów.³⁹ W Konwencji Sztokholmskiej (art.2), tworzącej Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu zostały wyodrębnione główne kierunki organizacji, zatem *„celem stowarzyszenia jest: popierać na obszarze Stowarzyszenia i w każdym Państwie członkowskim nieprzerwany rozwój działalności gospodarczej, pełnego zatrudnienia, zwiększonej wydajności oraz racjonalnego wykorzystania zasobów, finansową stabilizację i stały wzrost dobrobytu; zapewnić, aby handel między Państwami członkowskimi odbywał się w warunkach uczciwej konkurencji; zapobiegać istotnemu różnicowaniu Państw członkowskich pod względem warunków dostaw surowców, wyprodukowanych w obrębie obszaru stowarzyszenia oraz przyczynić się do harmonijnego rozwoju i rozszerzenia handlu światowego oraz stopniowego znoszenia barier na drodze takiego rozwoju.”*⁴⁰ Bez wątpienia, istotny wpływ na decyzję strony norweskiej miała Wielka Brytania, która wówczas była jej najważniejszym partnerem handlowym. Obie organizacje miały inne poglądy co do współpracy ekonomicznej i politycznej.

³⁸ Ragnar Semundseth, *„When the British...”,* op. cit., s. 35-36.

³⁹ Założyciele EFTA: Austria, Dania, Norwegia, Portugalia, Szwajcaria, Szwecja, Wielka Brytania. W 1961 roku Finlandia, w 1986 roku Islandia, a w 1991 roku Lichtenstein zostały członkami EFTA. Na podst.: Anna Przyborowska-Klimczak, Ewa Skrzydło-Tefelska, *Dokumenty Europejskie. Rada Europy, OBWE, OECD, Grupa Wyszehradzka, CEFTA, EFTA, ISE, Rada Państw Morza Bałtyckiego, NATO, UZE i inne.*, Tom II, Wydawnictwo „Morpol”, Lublin 1999, s. 33.

⁴⁰ Tamże, s.155.

Relacje Norwegii ze Wspólnotami Europejskimi w głównej mierze były związane z handlem i sprawami ekonomicznymi, jak również dotyczyły kwestii bezpieczeństwa. Pragnienie zachowania neutralności państwa było nierealne. Zmiany ekonomiczne zachodzące na forum międzynarodowym miały wpływ na politykę wewnętrzną Norwegii i niejako zmuszały elity do podejmowania odważniejszych kroków w kierunku integracji z Europą. Rok po utworzeniu EFTA, Brytyjczycy zdecydowali się na złożenie wniosku o członkostwo we Wspólnotach Europejskich, a za nimi Duńczycy i Irlandczycy. Norwegowie byli zawiedzeni decyzją Wielkiej Brytanii. Jednakże, rok później również i oni złożyli wniosek (1962 rok). Po raz kolejny stanowisko brytyjskie miało istotny wpływ na politykę zagraniczną Norwegii. Jednakże, w 1973 roku Wielka Brytania została skrytykowana przez francuskiego Prezydenta de Gaulle twierdząc, że nie jest jeszcze gotowa na członkostwo. W 1967 roku Brytyjczycy złożyli ponownie wniosek, a następnie Norwegowie (1970 rok), Duńczycy i Irlandczycy. Negocjacje z WE rozpoczęły się w 1970 roku, natomiast w 1972 kraje były gotowe na akcesję.⁴¹ Plany co do poszerzania obszaru EFTA spaliły na panewce wraz z momentem aplikacji jej członków o członkostwo we Wspólnotach Europejskich. Można zatem uznać, że proces był wręcz odwrotny. Wraz z biegiem lat ilość członków będzie pomniejszać się.

W latach sześćdziesiątych doszło do zmian ekonomicznych i społecznych w norweskim środowisku. Wówczas rozpoczął się proces urbanizacji, poprzez który coraz więcej ludności przenosiło się ze wsi do miast i z północy kraju na południe. Gospodarka kraju w dużej mierze była zależna od eksportu towarów. Głównymi rynkami zbytu norweskich produktów były kraje EFTA i WE. Poprawiła się jakość życia społeczeństwa oraz wzrosła stopa zatrudnionych w przemyśle. Jednakże nadal sektor rybołówstwa i rolnictwa pozostawał na czołowym miejscu. Wobec tego, podczas negocjacji akcesyjnych w 1971 roku, sprawy dotyczące rolnictwa były przede wszystkim przedmiotem pertraktacji. Norwegowie za wszelką cenę chcieli zachować autonomię w sektorze rolnictwa. Również kwestią sporną była polityka rybołówstwa, która dyskryminowała norweskich rybaków. Umowa proponowana przez WE co do limitów na połowy było nie do zaakceptowania przez stronę norweską. Również przedstawiciele Wspólnoty zdawali sobie sprawę, że ich projekt jest niekorzystny dla Norwegii.⁴²

⁴¹ Clive Archer and Ingrid Sogner, *Norway, European Integration ...*, op. cit., 25.

⁴² Tamże, s. 28-31.

Obawa przed ograniczeniem suwerenności państw tworzących Europejskie Stowarzyszenie Wolnego Handlu była głównym powodem rezygnacji z członkostwa we Wspólnotach Europejskich. Jednakże warto podkreślić, że funkcjonowanie Stowarzyszenia było w dużej mierze było zależne od współpracy handlowej z krajami WE, które były jej najważniejszym partnerem handlowym. Dlatego też niezbędne były umowy bilateralne pomiędzy członkami EWG a krajami EFTA, szczególnie po 1972 roku, kiedy Dania i Wielka Brytania przystąpiły do Wspólnot Europejskich.⁴³

Doświadczenie historyczne Norwegii ma duży wpływ na jej stanowisko wobec integracji w struktury ponadnarodowe. W latach powojennych polityka wewnętrzna kraju stanowiła priorytet względem polityki zagranicznej. Niespokojna sytuacja zewnętrzna w okresie zimnowojennym sprawiła, że strona norweska nie była w stanie samodzielnie zapewnić sobie bezpieczeństwa. Dlatego też, elity rządzące zdawały sobie sprawę z konieczności integracji z NATO. Największy wpływ na norweską politykę zewnętrzną miała Wielka Brytania i Stany Zjednoczone, które były najważniejszymi partnerami handlowymi i gwarantami bezpieczeństwa na forum międzynarodowym. Ważnym punktem odniesienia jest integracja regionalna Skandynawii, która wówczas była różnie interpretowana w środowisku międzynarodowym. Niektórzy sądzą, że był to akt europeizacji Skandynawii. EFTA była krokiem w kierunku integracji gospodarczej z Europą Zachodnią, jak również stanowi istotny element w kierunku zmiany polityki z „wielowektorowej” na bardziej zorientowaną na Europę, co będzie stanowić dalszy proces rozważań. Koniec II wojny światowej to również zmiany, jakie dokonały się na norweskiej scenie politycznej. Środowisko polityczne było głównie zdominowane przez lewicę, która była niechętna wobec integracji w struktury ponadnarodowe.

---

⁴³ Anna Przyborowska-Klimczak, Ewa Skrzydło-Tefelska, *Dokumenty Europejskie...*, op. cit., s. 35-36.

Rozdział II

„Nei til Europeiske Fellesskap!”⁴⁴

Próba integracji Norwegii ze Wspólnotami Europejskimi w 1972 roku

„Większość wyborców powiedziało nie – i wygrało głosowanie.

53 procent. To wystarczy.

Ludzie trzymają władzę i są obliczem władzy.

Demokracja funkcjonuje.”⁴⁵

Duńska gazeta Ekstra Bladet (2000)

2.1 Aplikacja o członkostwo w ramach WE w 1962, 1967 i 1970 roku.

Doświadczenie historyczne odgrywa istotną rolę w kreowaniu norweskiej tożsamości narodowej i ochrony suwerenności kraju, czego efektem jest negatywna postawa Norwegów względem integracji ponadnarodowej. Norwegia będąc w unii z Danią, a następnie ze Szwecją zajmowała peryferyjną pozycję w polityce europejskiej i wobec tego utraciła tradycję dyplomatyczną. Zatem można zrozumieć niezdecydowanie lub ostrożność Norwegii co do współpracy na forum międzynarodowym. Dla strony norweskiej najlepszym rozwiązaniem jest kooperacja, która nie narusza suwerenności kraju. A zatem taka, w której wartości ekonomiczne i polityczne nie byłyby przedmiotem gry na forum międzynarodowym. Stawianie spraw wewnętrznych przed zewnętrznymi było szczególnie widoczne w polityce powojennej. Istotny wpływ na zmianę norweskiego stanowiska wobec integracji europejskiej miała Wielka Brytania. Decyzja brytyjska o aplikacji w latach sześćdziesiątych sprawiła, że Norwegia również złożyła wnioski o członkostwo (1962, 1967 i 1970 rok). Oslo widziało w Wielkiej Brytanii nie tylko najważniejszego partnera handlowego, ale także gwaranta bezpieczeństwa. Wydarzenie związane z aplikacją o członkostwo Norwegii we Wspólnocie miało istotny wpływ na postawę społeczeństwa. Wówczas narodził się ruch przeciwko integracji Norwegii ze WE (*nor.* Nei til EF). Sceptyczna postawa społeczna wiązała się z obawą utraty tożsamości narodowej, wartości demokratycznych

⁴⁴ „NIE dla Wspólnoty Europejskiej”. Tłumaczenie własne z języka norweskiego - B.Z.

⁴⁵ Jo Stein Moen, Wegard Haesvik, Anne Marit Bjørnfalén, Tore O. Sandvik, *Et nytt nei...*, op.cit., s. 193.

i ekonomicznych. Największą grupę sceptyków stanowili farmerzy i rybacy, którzy obawiali się niekorzystnych zmian, jakie miałyby się dokonać w Polityce Rolnej i Polityce Rybołówstwa.⁴⁶

Głównym przedmiotem debaty w środowisku skandynawskim (Danii i Norwegii) w latach siedemdziesiątych były kwestie *polityczne*, czyli obawa przed utratą suwerenności oraz sprawy *ekonomiczne*, których zasadniczym tematem były korzyści i straty związane z potencjalnym członkostwem. Kwestie bezpieczeństwa i obrony nie były w centrum zainteresowania polityków i społeczeństwa zarówno norweskiego, jak i duńskiego. Natomiast w Szwecji i Finlandii było wręcz przeciwnie, ponieważ ewentualne członkostwo wiązało się przede wszystkim z polityką bezpieczeństwa. Jednakże w latach sześćdziesiątych zarówno w środowisko szwedzkim, jak i fińskim sprawa bliższej integracji nie była poważniej rozpatrywana. Dane dotyczące zwolenników i przeciwników w społeczeństwie norweskim wobec integracji europejskiej ilustrują odmienność opinii względem społeczeństwa duńskiego. Duńczycy w większym stopniu opowiadali się za członkostwem, a ich opozycja stanowiła mniejszość wobec zwolenników. W Norwegii sytuacja przedstawiała się odwrotnie. W 1971 roku jedynie 30% społeczeństwa popierało ideę integracji, natomiast ponad 50% było przeciwko. Natomiast w Danii, w 1972 roku liczba zwolenników integracji stanowiła około 40%. W porównaniu z latami sześćdziesiątymi, w latach siedemdziesiątych wzrosła liczba przeciwników z około 9% do 30%, natomiast niezdecydowanych było około 25%.⁴⁷

Nie tylko norweskie społeczeństwo było przeciwne integracji, ale również środowisko polityczne. Na norweskiej scenie politycznej nie było wyraźnie wyznaczonej granicy (lewica - prawica) pomiędzy zwolennikami i oponentami członkostwa, tak jak to było na przykład w Danii. Zarówno lewica (Partia Pracy), centrum (Partia Centrum), jak i częściowo prawica (Partia Postępu) opowiadały się przeciwko integracji ze WE. Jedynie konserwatyści optowali za członkostwem. Natomiast na duńskiej scenie politycznej widać bardziej wyraźną linię oddzielającą zwolenników (prawica) od przeciwników (lewica). W Norwegii oprócz linii *politycznej* (lewica, centrum, prawica) można wskazać podział *geograficzny* (centrum - peryferie).

---

⁴⁶ Mustafa Saritas, *Norway and the EU: future perspectives*, "Rissener Einblicke", 12/2004 – 01/2005, s. 42-43.

⁴⁷ Cynthia Kite, *The domestic background: public opinion and party attitudes towards integration in the Nordic countries* [w:] red. Alyson J. K. Bailes, Gunilla Herolf and Bengt Sundelius, *The Nordic Countries and the European Security and Defence Policy*, Oxford University Press, 2006, s. 100.

Z pośród wszystkich krajów skandynawskich, tylko w Norwegii istniała tak silna opozycja wobec integracji, natomiast w Danii była największa liczba jej zwolenników. Warto jednak podkreślić, że we wszystkich czterech krajach nordyckich, pomimo podziałów na scenie politycznej większą opozycję stanowiło społeczeństwo niż środowisko polityczne.⁴⁸

Zmiany ekonomiczne, jakie dokonały się w Norwegii w ciągu dwóch dekad po II wojnie światowej miały istotny wpływ na stan świadomości społeczeństwa. W latach sześćdziesiątych czterokrotnie wzrosły wydatki na ochronę socjalną i zdrowotną, a na świadczenia dla niepełnosprawnych aż pięciokrotnie. Dzięki rozwojowi państwa opiekuńczego „*welfare state*” społeczeństwo mogło czuć się bardziej bezpieczne, a poprzez zwiększający się dobrobyt w państwie obywatele nie dostrzegali potrzeby integracji w struktury ponadnarodowe. Ludzie wierzyli, że państwo samodzielnie jest w stanie zapewnić sobie rozwój. Natomiast dla wielu z nich, integracja europejska wiązała się ze stratą ekonomiczną i polityczną. Dodatkowo, Oslo uzyskało dostęp do brytyjskiego i skandynawskich rynków dzięki członkostwu w EFTA, która umożliwiała bliższą współpracę z najważniejszymi partnerami. W latach sześćdziesiątych wzrósł eksport towarów co miało istotny wpływ na wzrost PKB.⁴⁹

Konstytucja norweska z 17 maja 1814 roku (artykuł 93) nie przewiduje instytucji referendum, za pomocą której miałyby być podejmowane najważniejsze decyzje w państwie. *Storting* (norweski parlament) jest wyłącznie uprawniony do rozstrzygania wiążących spraw dotyczących kraju. Opinia społeczna może, ale nie musi być uwzględniona w decyzji parlamentarzystów. Norwescy politycy zastosowali referendum w sprawie integracji europejskiej, ale nie w kwestii integracji północnoatlantyckiej. Zatem, można wywnioskować, że kwestia członkostwa w NATO była bardziej istotnym elementem dla interesu narodowego Norwegii (bezpieczeństwo kraju), mając na uwadze fakt, że zarówno Sojusz Północnoatlantycki, jak i członkostwo we WE były sprawami kontrowersyjnymi. Głównym powodem decyzji o zastosowaniu referendum w 1972 roku były podziały wewnątrzpartyjne, a także brak jednolitego stanowiska w kwestii integracji europejskiej.⁵⁰ Najbardziej radykalni przeciwnicy integracji europejskiej, których reprezentowała grupa „143 intelektualistów” powiedzieli, że „*obecny Storting nie ma mandatu ludzi do tego aby oddać suwerenność*

⁴⁸ Tamże, s. 100-102.

⁴⁹ Clive Archer, *Norway outside the European Union...*, op. cit., s. 43.

⁵⁰ Elżbieta Kuźlewska, *Norweskie i szwajcarskie „nie” dla integracji europejskiej*, „*Studia Europejskie*”, 3/2003, s. 100.

i narodową niepodległość Norwegii za cenę członkostwa we WE".⁵¹ W związku z tym, politycy nie zawahali się użyć instytucji referendum w kwestii integracji europejskiej. Również, nie było zdecydowanej siły politycznej, która umiałaby umiejętnie przekonać społeczeństwo do swoich racji.

Centroprawicowy rząd działający od 1965 roku był reprezentowany przez Partię Centrum, Chrześcijańskich Demokratów, Liberalów i Konserwatystów. Jedyne przedstawiciele ostatniej partii byli zwolennikami członkostwa, natomiast pierwszej zdecydowanymi przeciwnikami. W środowisku liberalnym i chadeckim nie było jednoznacznie określonego stanowiska, gdyż część polityków była „za”, a część „przeciw”. Zatem można uznać, że czynnikiem, który skłonił rząd norweski do złożenia aplikacji był wpływ strony brytyjskiej. W 1962 roku *Storting* zagłosował znaczną większością „za” aplikacją (136 do 13).⁵² Wynik głosowania można tłumaczyć tym, że politycy nie wierzyli, że ich decyzja może przynieść poważne negocjacje mając na uwadze pozycję de Gaulle’a we WE i jego negatywne stanowisko względem krajów anglosaskich. Ich przypuszczenia potwierdziły się. Prezydent Francji nie wyraził zgody na przyjęcie Wielkiej Brytanii (a wraz z nią inne, ubiegające się kraje w 1967 roku) w struktury Wspólnoty. W 1970 roku Norwegowie ponownie złożyli wniosek. Wówczas w *Stortingu* stosunek głosów ułożył się następująco: „za” było 132 parlamentarzystów, natomiast „przeciw” 17 (o 4 więcej niż w głosowaniu w 1962 roku).⁵³ Rok później rozpoczęły się negocjacje akcesyjne. Sprawą kontrowersyjną była Polityka Rybołówstwa. Kraje aplikujące domagały się od Wspólnoty uwzględnienia ich interesów. Negatywne stanowisko WE w tej kwestii miało istotny wpływ na stanowisko norweskich rybaków, którzy tym bardziej umocnili swoje negatywne nastawienie. Również inne grupy zaczęły prowadzić anty-wspólnotową kampanię. Działalność „*Nei til EF*” (Ruch Społeczny przeciw członkostwu we Wspólnym Rynku) była wspierana również przez elity polityczne.⁵⁴ Premier rządu Per Borten (Partia Centrum) wzmacniał swym stanowiskiem negatywną atmosferę społeczeństwa. Zarówno zwolennicy, jak i przeciwnicy członkostwa byli wspierani finansowo ze źródeł publicznych (*Storting* dofinansował obie strony), jak prywatnych. Rolą norweskiego MSZ było obiektywne

---

⁵¹ Clive Archer, *Norway outside the European Union...*, op. cit., s. 45.

⁵² Tamże, s. 46.

⁵³ Tamże,

⁵⁴ Więcej na temat działalności ruchów opozycyjnych w innym podrozdziale.

informowanie społeczeństwa o potencjalnych skutkach członkostwa i ostatecznym wyniku.⁵⁵

Istotną datą w historii Norwegii jest 7 czerwiec, gdyż tego dnia została rozwiązana unia ze Szwecją w 1905 roku. Jest to ważny dzień przede wszystkim dla zwolenników suwerennego kraju. Na trzy i pół miesiąca przed planowanym referendum, w dniach 6-7 czerwca 1972 roku była prowadzona debata Parlamentu Europejskiego w sprawie norweskiego członkostwa we WE. Symbolika daty dla oponentów unijnych była kolejnym krokiem zmierzającym do nasilenia się demonstracji anty-wspólnotowych. Tego samego dnia w Oslo zgromadziło się ponad 12 tyś. ludzi manifestujących „*TAK! dla autonomii i NIE! dla unii we WE*” (nor. Ja! til selvstyre og Nei! til EF-union).⁵⁶ Kampania anty-unijna była prowadzona bardzo intensywnie, a jej głównym hasłem oprócz „*Nei til EF*” (Nie do WE) było „*landet er vårt*” (Ziemia jest nasza) czy „*vi vil styre oss selv!*” (Chcemy rządzić się sami).⁵⁷ Organizacja „*Nei til EF*” bardzo często w swojej kampanii podkreślała słowo „*unia*”, które z historycznego punktu widzenia było negatywnie odbierane przez społeczeństwo. Idea ruchu głosiła, że Wspólnota Europejska ewoluuje w kierunku stworzenia federalizmu w Europie Zachodniej. Członkowie organizacji wierzyli w to, że naród kierując się doświadczeniem historycznym odrzuci członkostwo, mając na uwadze możliwość zachowania integralności państwowej. Wykorzystywanie symboliki (na przykład flagi państwowej) oraz głoszenie radykalnych haseł przez organizację sprawiło, że ich kampania nabrała emocjonalnego charakteru. Można zatem uznać, że ruch potrafił doskonale grać kartami historii, manipulując tym samym uczuciami i postawami społeczeństwa norweskiego. Natomiast rzeczywiste warunki członkostwa we Wspólnocie były na drugim planie. Nie tylko kwestie historyczne związane z unią ze Szwecją były przedmiotem kampanii. Istotnym punktem odniesienia była również unia z Danią. W latach siedemdziesiątych oprócz Wielkiej Brytanii, Irlandii i Norwegii, również Dania starała się o członkostwo. Dlatego też, norwescy oponenti wykorzystując po raz kolejny historię kraju ukazali czasy autokracji norwesko-duńskiej i peryferyjną pozycję Norwegii w tamtych czasach. Wobec tego można uznać, że dla

---

⁵⁵ Kate Hansen Bundt, *Norwegia mówi „Nie!” Źródła sprzeciwu wobec członkostwa w Unii Europejskiej*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2000, s. 21.

⁵⁶ Tłumaczenie własne z języka norweskiego – B.Z. Na podst.: Lars Kjetil Köber, *Verre enn unionen med Sverige. Om bruken av unionsbegrepet og historiske sammenligninger med unionen med Sverige i EEC/EF/EU-debattene 1961-1994*, Universitetet i Oslo, 2001, s.28.

⁵⁷ Tłum. wł. – BS. Tamże, s. 29.

przeciwników potencjalne członkostwo oznaczałoby poniekąd powrót do unii z Danią.⁵⁸ Wśród oponentów członkostwa we Wspólnocie można wskazać również nacjonalistów, którzy używali słowo „unia” często w nieodpowiednim kontekście. Wśród sceptyków wyłoniła się również grupa reprezentująca młodzież. 6 czerwca 1972 roku organizacje non-profit wraz z młodzieżą skierowały do *Stortingu* petycję „Chcesz do Unii?” Główną kwestią, na którą powołali się był problem związków zawodowych. W swojej petycji reprezentowali stronę oponentów wskazując na to, iż członkostwo we WE może przyczynić się do tego, że Norwegia w wielu kwestiach dotyczących kraju nie będzie mogła decydować samodzielnie.⁵⁹

Debata na temat potencjalnego członkostwa we WE głęboko podzieliło opinię społeczną na dwa obozy: „*Neisiden*” (przeciwników) i „*Jasiden*” (zwolenników). Argumenty i hasła obu stron wykluczały się nawzajem. Obie strony miały poparcie zarówno w środowisku politycznym jak i społecznym. Anty-wspólnotowa kampania przeciwników członkostwa spowodowała, że narodził się również ruch opowiadający się za integracją ze WE. Ruch „*Ja til EF*” (Tak do WE) musiał umiejętnie reagować na zarzucane hasła i symbolikę przeciwników. Dodatkowo, ich zadaniem było właściwe wyjaśnienie społeczeństwu nadinterpretacji słowa „unia” przez organizację „*Nei til EF*”. Zwolennicy wskazywali na różnorodność stosowania tego słowa w różnych językach. Ruch opowiadający się za członkostwem krytykował swoich przeciwników na łamach prasy za wykorzystywanie słowa „unia” jedynie dla celów zjednoczenia społeczeństwa, przedstawiając jego nieodpowiednią interpretację. Dla „*Jasiden*” słowo „unia” z przeszłości nie było tożsame ze współczesnością, w której podstawę stanowi współpraca europejska, a nie wykorzystywanie jednej strony przez drugą. Również zwolennicy członkostwa powoływali się na to, że Norwegia była i jest członkiem różnych międzynarodowych organizacji, a zatem nie powinna odwoływać się tylko do unii z Danią i Szwecją.⁶⁰

W zaciętej kampanii przedreferendalnej prowadzonej przez dwa obozy, istotne stanowisko w wyjaśnieniu nieporozumień związanych z historią oraz potencjalnym członkostwem przypisuje się: Ministrowi Spraw Zagranicznych Andreasowi Zeier Cappelen (Partia Pracy) i premier Trygve Bratteli (Partia Pracy). Obaj skrytykowali stanowisko organizacji „*Nei til EF*”. Cappelen stwierdził, że przeciwnicy nie powinni

---

⁵⁸ Tamże, s. 30-31.

⁵⁹ Tamże, s. 38.

⁶⁰ Tamże, s. 34-35.

wykorzystywać słowa „unia” w swojej kampanii, ponieważ ich intencje są błędne. Według niego, Norwegia została zmuszona do unii ze Szwecją, natomiast w kwestii członkostwa we WE ma pozostawioną dobrowolność. Jego zarzuty dotyczyły nie tylko fałszowania historii przez „Jasiden”, ale również ożywiania nacjonalistycznych prądów, które w latach czterdziestych „rzuciły Europę na barbarzyńskie wojny”.⁶¹ Premier Bratelli argumentując swoje stanowisko wobec WE wskazał na kwestie ekonomiczne, a przede wszystkim na tworzenie nowych miejsc pracy. Podobnie jak Cappelen, powiedział, że w unii ze Szwecją nie było miejsca na dobrowolną współpracę. Obaj stwierdzili, że „Wspólnota Europejska będzie organizacją państw wolnych i niezależnych”.⁶²

Ostatni rok kampanii przed referendum koncentrował się przede wszystkim na walce o wolność Norwegii. W prasie pojawiały się artykuły dotyczące między innymi gorszych warunków życia społeczeństwa jakie może im przynieść członkostwo we Wspólnocie, większe podatki, wzrost cen, które szczególnie miało uderzyć w klasę robotniczą, a także o zagrożeniu suwerenności kraju. Norweska historia stanowiła centrum rozgrywek pomiędzy „Jasiden” i „Neisiden”.

2.2 I referendum - 25 września 1972 roku.

25 września 1972 roku odbyło się referendum w sprawie członkostwa Norwegii we Wspólnocie Europejskiej. Społeczeństwo norweskie zagłosowało zgodnie z myślą antywspólnotowej organizacji „*Nei til EF*”. Obserwatorzy twierdzą, że wynik referendum można wyjaśnić biorąc pod uwagę, po pierwsze socjologiczną, ekonomiczną i polityczną linię podziału elektoratu. W związku z tym, wyodrębnia się podział na: centrum – peryferie, wieś - miasto oraz lewica - prawica. Po drugie, istotną rolę dla wyniku referendum odegrały dwie rywalizujące między sobą organizacje anty i pro-wspólnotowe w trakcie kampanii. Po trzecie, niezdecydowanie i rozłamy partyjne były jedną z przyczyn odrzucenie pełnego członkostwa we Wspólnocie. Wszystkie czynniki miały istotny wpływ na negatywny wynik referendum w 1972 roku.⁶³

Gro Harlem Bruntland (pierwsza kobieta w Norwegii na stanowisku premiera) pewnego dnia powiedziała, że „w Finlandii o polityce zagranicznej decydują 4 osoby, w

⁶¹ Tamże, s. 35.

⁶² Tłum. wł. - BS. Tamże, s. 35-36.

⁶³ Brent F. Nelsen, *Norway and the European Community: On the outside moving in?*, Furman University, Greenville, South Carolina, s.2-8.

Szwecji 400, w Danii 400 000, a w Norwegii 4 000 000”.⁶⁴ Wynik referendum z 1972 roku doskonale potwierdza jej myśl, gdyż ostateczny głos w sprawie członkostwa należał do społeczeństwa. Kontrargumentem do tej myśli może być fakt, że nie 4 miliony, a ponad 2 miliony zadecydowały o ostatecznym wyniku, ponieważ stosunek głosów zwolenników względem przeciwników ułożył się następująco: 53.5% do 46.5% przy 79.2% frekwencji wyborczej.⁶⁵ Jednakże, istotą wypowiedzi Bruntland było to, iż w Norwegii interesy społeczne nie są pomijane i politycy liczą się z głosem swoich obywateli. Natomiast, w sprawie aplikacji Norwegii o członkostwo we Wspólnocie zadecydowały przede wszystkim czynniki zewnętrzne. W latach 50-70 XX wieku nastąpiły ogromne zmiany na europejskiej scenie politycznej. Powstały traktaty rzymskie w 1957 roku – umowy międzynarodowe podpisane przez sześć krajów tworzących EWWiS. Traktaty ustanowiły EWG, tworzącą wspólny rynek i Euratom, którego zadaniem była kontrola w dziedzinie pokojowego wykorzystywanie energii jądrowej. W 1965 roku podpisano traktat fuzyjny (1967 – wszedł w życie) w celu utworzenia wspólnej Rady Ministrów (obecnie Rady UE) i Komisji (Komisji Europejskiej) dla Wspólnot Europejskich. Na początku lat siedemdziesiątych doszło do pierwszego rozszerzenia Wspólnoty. Norwegia odrzuciła członkostwo we WE, jednakże jej współpraca z krajami Europy Zachodniej była kontynuowana w ramach EFTA.

Niewielka przewaga przeciwników integracji europejskiej była dużym zaskoczeniem dla zagranicznych obserwatorów, ponieważ Norwegia była zaangażowana na forum europejskim, między innymi była członkiem EFTA. Dodatkowo, Oslo ubiegało się o członkostwo wraz z jego najważniejszym partnerem handlowym jakim była Wielka Brytania. Negatywny wynik był również rozczarowaniem dla samych Norwegów (zwolenników członkostwa), a ich porażkę interpretowano jako zwycięstwo tradycjonalizmu i „wiejskiego prowincjonalizmu”. Natomiast dla sceptyków był to sukces i „kontynuacja demokratycznych tradycji Norwegii”. Dlatego też, po 1972 roku narodziła się myśl, że „co lud postanowił, tylko lud może znieść”.⁶⁶ Pomimo tego, że referendum głęboko podzieliło społeczeństwo na dwa obozy, a zwycięzcami okazali się przeciwnicy integracji, to kilka dni po 25 września wzrosła liczba zwolenników członkostwa. Według ekspertów takie

⁶⁴ Kate Hansen Bundt, *Norwegia mówi „Nie!”*... op.cit., s. 5.

⁶⁵ Clive Archer, *Norway outside the European Union...*, op. cit., s. 47.

⁶⁶ Kate Hansen Bundt, *Norwegia mówi „Nie!”*...op. cit., s. 10 i 18.

zachowanie ma swoje wytłumaczenie w tym, że ówczesny rząd opowiadający się za członkostwem wiązał swoją przyszłość z wynikiem referendum. Odrzucenie członkostwa oznaczało wotum nieufności, dlatego rząd musiał podać się do dymisji.⁶⁷

Porażka zwolenników ma swoje uzasadnienie między innymi w braku konsolidacji wewnątrz wówczas rządzącej Partii Pracy. Pomimo tego, że partia cieszyła się uznaniem w społeczeństwie, to jej członkowie nie potrafili wybrać jednego, wspólnego kierunku. Doszło nawet do tego, że przedstawiciele partyjni stworzyli własne organizacje wewnątrzpartyjne opowiadające się przeciw Wspólnocie. Przykładem może być powstały w 1972 roku Komitet Informacyjny Ruchu Robotniczego (*nor.* AIK – Arbeiderbevegelsens innformasjons-komitee). Kolejnym argumentem przemawiającym na niekorzyść zwolenników integracji było słabsze dofinansowanie organizacji „*Ja til EU*” (Ruch Europejski – *nor.* Europabevegelsen) ze środków prywatnych ze względu na jej zbyt socjaldemokratyczny profil. W przypadku strony „*Jasiden*” nie było tylu utalentowanych i zorganizowanych ludzi co w „*Neisiden*”. Przewagi ruchu sceptyków przyczyniły się do zwycięstwa. Przede wszystkim mieli możliwość zjednania zwykłych ludzi, ponieważ to głównie w ich imieniu występowali (rybaków, farmerów). Dzięki poparciu finansowemu płynącemu z drobnych gałęzi przemysłowych mogli zjednać lud, tworząc ruch oddolny. Po drugie, zwolennicy na długo przed referendum zgromadzili swoich ludzi, natomiast sceptycy dopiero w 1970 roku, co pozwoliło im na bardziej gwałtowne działanie. Kolejnym argumentem przemawiającym za zwycięstwem przeciwników był rozłam w Partii Pracy. Po czwarte, najważniejszym faktem była umiejętność współpracy i minimalne konflikty pomiędzy sceptykami.⁶⁸

Wynik referendum można przedstawić w sposób ambiwalentny. Zgodnie z myślą przeciwników, negatywny wynik oznacza wolność polityczną i ekonomiczną w sprawach wewnętrznych kraju. Dla zwolenników, pozytywny wynik mógłby przynieść korzyści w wielu sprawach, dzięki którym Norwegia miałaby wpływ na politykę ogólnoeuropejską. Natomiast negatywny wynik oznacza, że Oslo zaniechało tej szansy. Zatem, nie można lekceważyć opinii zarówno sceptyków, jak i ich adwersarzy, gdyż obie strony mają swoje racje co do polityki wewnętrznej, jak i zewnętrznej. Dla zbadania bardziej dokładnie problemu członkostwa w 1972 roku warto rozważyć

---

⁶⁷ Tamże, s. 20.

⁶⁸ Tamże, s. 22-24.

korelację postaw w stosunku do różnych zmiennych.⁶⁹ Przedstawione materiały statystyczne w tabelach (1 - 5) i niektóre wnioski zostały oparte na badaniu przeprowadzonym przez norweskiego politologa profesora Tora Bjørklunda. Główne wskaźniki, które zostały poddane badaniu to: *wykształcenie* (tab.1), *dochody społeczeństwa* (tab. 2), *płeć* (tab. 3), *sektor zatrudnienia* (tab. 4) oraz *wiek* (tab. 5).⁷⁰

Tabela 1 Głosy przeciwne WE w 1972 roku według wykształcenia (%).⁷¹

Wykształcenie			
podstawowe	półśrednie	średnie	wyższe
59	55	34	44

Źródło: Tor Bjørklund, *Hundre år med folkeavstemninger. Norge og Norden 1905-2005*, s. 208.

Tabela 1 przedstawia związek między wykształceniem a głosowaniem przeciw członkostwu Norwegii we Wspólnocie Europejskiej w 1972 roku. Badanie profesora Bjørklunda dowodzi, że wyborcy ze „średnim” lub „wyższym” wykształceniem opowiedzieli się w większości za członkostwem, natomiast obywatele z „podstawowym” lub „półśrednim” wykształceniem stanowili przede wszystkim grupę sceptyków.

⁶⁹ Tamże, s. 24-25.

⁷⁰ Tamże, s. 26-32.

⁷¹ Autor nie wyjaśnia, dlaczego zastosował czterostopniową skalę podziału. Można przypuszczać, że dane zaprezentowane przez autora przedstawiają system szkolnictwa norweskiego. Zatem grupa ludzi z wykształceniem „podstawowym” to nor. *Barneskole* (7 klas Szkoły Podstawowej); „półśrednim” to nor. *Ungdomskole* (klasy 8-10, odpowiednik Gimnazjum); „średnim” to nor. *Videregående* (3 klasy szkoły średniej: zawodowe, techniczne, licea) oraz „wyższym” nor. *Høyskole* (szkoły wyższe, poziom uniwersytecki).

Tabela 2 Głosy przeciwne WE w 1972 roku według statusu społecznego (%).⁷²

Status społeczny								Ogółem
Niski				Wysoki				
1	2	3	4	5	6	7	8	
72	65	58	52	45	35	29	25	53

Źródło: Tor Bjørklund, *Hundre år med folkeavstemninger...*, op. cit., s. 207.

Tabela 2 prezentuje związek głosów przeciwnych członkostwu we Wspólnocie w 1972 roku mierzony pod względem statusu społecznego w skali od 1 (niski) do 8 (wysoki). Z badania wynika, że elektorat o niższym statusie społecznym (1-4) był bardziej skłonny zagłosować „nei” (nie). Dane przedstawione w tabeli 2 jednoznacznie wskazują, że zwolennikami członkostwa była w większości grupa ludzi o wysokim (5-8) statusie społecznym. Obie tabele (1 i 2) podkreślają, że obywatele bardziej wykształceni, mający wyższy status społeczny dostrzegli swoje interesy w potencjalnym członkostwie we Wspólnocie Europejskiej.

Tabela 3 Głosy przeciwne WE w 1972 według płci (%).

Płeć	
Kobiety	Mężczyźni
51.4%	51.7%

Źródło: Tor Bjørklund, *Hundre år med folkeavstemninger...*, op.cit., s. 208.

Tabela 3 dowodzi, że w 1972 roku płeć nie odegrała istotnej roli w kwestii europejskiej. Kobiety zagłosowały podobnie jak mężczyźni. (Konieczność ukazania tych danych jest niezbędna dla dalszego procesu badań związanego z referendum w 1994 roku. Od lat sześćdziesiątych zwiększał się procent zatrudnienia kobiet, co miało istotny wpływ na zwiększenie ich pozycji w kraju).

⁷² Autor nie tłumaczy znaczenia pojęcia status społeczny. **Status społeczny** (*socjol.* pozycja społeczna) – pozycja jednostki lub grupy w strukturze społecznej, wyznaczona poprzez czynniki subiektywne (prestż społeczny) i obiektywne (dochód, zawód, zakres władzy). Na podst.: <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo.php?id=3961414>, z dnia 18 kwietnia 2010.

Tabela 4 Głosy przeciwne WE w 1972 roku według sektora gospodarki (%).

Sektor gospodarki		
Prywatny	Publiczny	Rolnictwo/Rybołówstwo
46	45	93

Źródło: Tor Bjørklund, *Hundre år med folkeavstemninger ...*, op.cit., s. 197.

Tabela 4 pokazuje jednoznacznie, że głównie wyborcy zatrudnieni w sektorze rybołówstwa i rolnictwa stanowili grupę sceptyków (aż 93%). Natomiast postawa pracowników sektora prywatnego i publicznego wobec członkostwa była podobna (w większości zagłosowali „za”).

Tabela 5 Głosy przeciwne WE w 1972 roku według wieku i daty urodzenia (%).

1972		
Data urodzenia	Wiek w trakcie głosowania	NIE %
1945-50	20-27	61
1937-44	28-35	51
1927-36	36-45	50
1917-26	46-55	50
1907-16	56-65	51

Źródło: Tor Bjørklund, *Hundre år med folkeavstemninger ...*, op.cit., s. 210.

Tabela 5 przedstawia dane dotyczące głosów przeciwnych Wspólnocie Europejskiej w 1972 roku mierzone pod względem wieku i daty urodzenia. Istotną rolę dla negatywnego wyniku referendum należy przypisać przede wszystkim młodzieży w wieku od 20-27 lat, którzy stanowili największą grupę oponentów. Ich postawę należy połączyć z autorytarnymi zamieszkami w latach siedemdziesiątych. Większość z nich popierała również farmerów, rybaków i fundamentalistów religijnych w obronie ich interesów. Wynik pozostałych grup wiekowych oscylował w granicach 50-51%, czyli można uznać, że ich wpływ na wynik referendum był nieznaczny.

Dzięki badaniu przeprowadzonym przez profesora Bjørklunda można określić jaką grupę stanowili sceptycy integracji europejskiej i ich adwersarze. Przeciwnicy

członkostwa to grupa ludzi z „niskim” lub „półśrednim” wykształceniem, o niskim statusie społecznym, zatrudniona w sektorze rolnictwa lub rybołówstwa, oraz młodzież. Natomiast zwolennicy to grupa bardziej wykształcona, o wysokim statusie społecznym i zatrudniona w prywatnym/publicznym sektorze. Jednakże, aby dokładniej scharakteryzować dane grupy społeczne, warto wziąć pod uwagę także inne wskaźniki: *region* (tab. 6), *region i gęstość zaludnienia* (tab. 7), *wykonywany zawód* (tab. 8) oraz *poglądy polityczne* (tab.9) wyborców przedstawione w badaniu Henrego Valena.⁷³

Tabela 6 Głosy sprzyjające członkostwu we WE według zamieszkiwanego regionu (%).

Zamieszkiwany region				
Oslo	Wschodni	Południowo-Zachodni	Środkowy (Trøndelag)	Północny
54.9	44.6	41.8	38.9	28.3

Źródło: Henry Valen, *Norway „No” to EEC*, „Scandinavian Political Studies”, 26.01.2006.

Tabela 6 przedstawia dane dotyczące zwolenników członkostwa pod względem zamieszkiwanego regionu. Elektorat z obwodu Oslo w większości poparł integrację europejską (około 55%), natomiast największa grupa sceptyków zamieszkuje północną część kraju (28.3%). Obywatele zamieszkujący regiony: Wschodni, Południowo-Zachodni oraz Środkowy również opowiedzieli się przeciwko Wspólnocie Europejskiej. Z tabeli można wywnioskować, że ludność zamieszkująca północną część kraju była najbardziej nieprzychylna idei członkostwa. Są to wyborcy zatrudnieni przede wszystkim w sektorze rybołówstwa.

Oprócz wyżej przedstawionego podziału, autor zbadał społeczeństwo 444 gmin (*nor. kommune*) pod względem „działalności gospodarczej” i „gęstości zaludnienia”. W rzadko zamieszkiwanych gminach, gdzie dochód społeczeństwa był oparty przede wszystkim o sektor rybołówstwa, jedynie 20.8% ludności była „za” członkostwem we

⁷³ Dane zamieszczone w tabelach 6, 7, 8 i 9 pochodzą z: Henry Valen, *Norway „No” to EEC*, „Scandinavian Political Studies”, 26.01.2006 lub http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/sps0/sps0_0008-PDF/sps0_0008_95980.pdf, z dnia 11 marca 2010. Dane wykorzystane w badaniu pochodzą z norweskiego centralnego biura statystycznego „Statistisk sentalbyrå” http://www.ssb.no/histstat/nos/nos_a522.pdf, z dnia 13 marca 2010.

Wspólnocie, a w gminach głównie rolniczych 34.5% elektoratu zagłosowało „tak”. Natomiast gminy gęsto zaludnione, w których dochód był oparty w głównej mierze na przemyśle 41.5% było „za” integracją europejską, natomiast w gminach miejskich 56.6% ludności powiedziało „tak” Wspólnocie.

Tabela 7 Głosy sprzyjające członkostwu we WE według regionu i gęstości zaludnienia gminy (%).

Region i gęstość zaludnienia			
Rodzaj gminy	Wschód	Południowy- Zachód	Centrum i Północ
Gęsto zaludniona	52.7	51.6	40.7
Słabo zaludniona	39.8	29.3	25.7

Źródło: Henry Valen, *Norway „No” to EEC*, „Scandinavian Political Studies”, 26.01.2006.

Z danych przedstawionych w tabeli 7 wynika, że w gminach bardziej zaludnionych koncepcja integracji europejskiej cieszyła się większą aprobatą wśród elektoratu (przede wszystkim w regionach: Wschodnim i Południowo – Zachodnim). Natomiast w gminach słabo zaludnionych ludność zachowała się odwrotnie, a średnia we wszystkich trzech regionach wyniosła 31.6% głosów dla członkostwa we Wspólnocie.

Tabela 8 Głosy sprzyjające członkostwu we WE według wykonywanego zawodu (%).

Zawód			
Robotnicy	Pracownicy zatrudnieni w sektorze publicznym	Niezależni biznesmeni i specjaliści	Farmerzy i rybacy
40	59	58	17

Źródło: Henry Valen, *Norway „No” to EEC*, „Scandinavian Political Studies”, 26.01.2006.

Kolejnym wskaźnikiem, na który powołał się autor był rodzaj wykonywanego *zawodu*. Dane zaprezentowane w *tabeli 8* są również potwierdzeniem badania profesora Bjørklunda przedstawionych w *tabeli 4*. Obaj autorzy wskazują jednoznacznie na grupę sceptyków w sektorze rolnictwa i rybołówstwa. Dodatkowo, Henry Valen wyodrębnił grupę robotników, którzy również w większości (60%) nie poparli koncepcji integracji. Dzięki temu podziałowi można powiedzieć, że pracownicy w sektorze prywatnym i publicznym w większości (prawie 60%) stanowili grupę zwolenników.

Tabela 9 Głosy sprzyjające członkostwu we WE według poglądów politycznych (%).

Lewica			Prawica		
1	2	3	4	5	6
37	34	42	53	66	78

Źródło: Henry Valen, *Norway „No” to EEC*, „Scandinavian Political Studies”, 26.01.2006.

Obok podziału ekonomicznego, socjologicznego czy geograficznego wyodrębnił się również podział polityczny, który miał istotny wpływ na wynik referendum. *Tabela 9* prezentuje głosy zwolenników członkostwa mierzone pod względem poglądów politycznych w skali 1 - 6.⁷⁴ Z badania wynika, że wyborcy o poglądach lewicowych byli bardziej skłonni zagłosować „nie”, natomiast elektorat o poglądach prawicowych większość zagłosowała „tak” Wspólnocie Europejskiej. W przypadku prawicy, zwolennicy są bardziej skrajni w swoich poglądach (za = 6) niż ich adwersarze z lewicy (nie = 2).

Dane zaprezentowane w tabelach 6 – 9 definiują postawę społeczeństwa norweskiego w 1972 roku wobec członkostwa we Wspólnocie. Dzięki badaniom profesora Bjørklunda (tabela 1 – 5) oraz Valena (tabela 6 – 9) można bardziej precyzyjnie scharakteryzować grupy zwolenników i przeciwników integracji europejskiej. Z pierwszego badania wynika, że sceptycy to grupa ludzi raczej niewykształcona, o niskim statusie społecznym, zatrudniona w sektorze

⁷⁴ Autor nie wyjaśnia znaczenia skali 1-6. Przypuszczalnie 1(skrajna lewica) i 6 (skrajna prawica), natomiast 3 (centrolewica) i 4 (centroprawica).

rybołówstwa/rolnictwa (również tę zmienną podkreśla Valen) oraz młodzież. Dzięki drugiemu badaniu można również zdefiniować społeczeństwo pod względem geograficznym i politycznym. Wobec tego, oprócz wcześniej wspomnianych cech charakterystycznych, grupa sceptyków to również ludność zamieszkująca centrum lub północną część kraju, gdzie gęstość zaludnienia jest niewielka. Dodatkowo, przeciwnicy członkostwa to grupa ludzi przede wszystkim o poglądach lewicowych. Zwolennicy członkostwa w oparciu o badanie profesora Bjørklunda to grupa ludzi wykształconych, o wysokim statusie społecznym i zatrudniona w sektorze prywatnym/publicznym. W związku z ostatnią zmienną, Valen wyodrębnił z niej grupę robotników, która reprezentuje sceptyków, dlatego też jego badanie dotyczące wykonywanego zawodu jest bardziej precyzyjne. Dodatkowo, na podstawie badania Valena można określić zwolenników pod względem poglądów politycznych i zamieszkiwanego regionu. Norweski elektorat nastawiony pro – europejsko zamieszkuje gęsto zaludnione rejony i jest skupione przede wszystkim w Oslo. Ponadto, zwolennicy członkostwa prezentują głównie poglądy prawicowe.

Rozdział III

„Det norske nei til EU!”

Norwegia w latach 1972 – 1994.

*„Ceną członkostwa w UE jest mniejsza wolność, a zaletą jest siła wpływu.
Norwegia straciłaby swobodę samodzielnego manewrowania.
Jako członek UE musiałaby wykazać dyscyplinę w stosunku do unijnej Wspólnoty.”⁷⁵*

Anonim (unijny biurokrata w Brukseli)

3.1 Okres międzyreferendalny.

3.1.1 Sytuacja polityczna i ekonomiczna Norwegii w latach 70 i 80-tych.

W latach 1972-1994 doszło do wielu istotnych zmian na forum międzynarodowym. Jednym z najważniejszych wydarzeń był rozpad Związku Radzieckiego, czego konsekwencją było powstanie piętnastu niezależnych państw. W związku z głębokimi zmianami, sytuacja geopolityczna w Europie była bardziej stabilna. Również w Norwegii doszło do wielu zmian zarówno w polityce wewnętrznej, jak i zewnętrznej. Strategiczne położenie państwa norweskiego (szczególnie od początku lat siedemdziesiątych) było zauważalne zarówno przez Sowieców, jak i Amerykanów. Pod koniec lat osiemdziesiątych napięcie między Wschodem, a Zachodem było coraz mniej widoczne, w konsekwencji prowadzące do końca zimnej wojny. Główny oponent członków NATO – Związek Radziecki w 1991 roku przestał istnieć. Jednakże, wraz z upadkiem Związku Sowieckiego pojawiły się nowe konflikty w Europie (między innymi wojna domowa w byłej Jugosławii), konflikt w Iraku. Pomimo tego, że Norwegia była znacznie oddalona od miejsca konfliktów, to te wydarzenia ukazały niepewną sytuację międzynarodową w szczególności małych krajów (między innymi Norwegii).⁷⁶

⁷⁵ Tłumaczenie własne z języka norweskiego – B.Z. Na podst.: Jo Stein Moen, Wegard Haesvik, Anne Marit Bjørnfalén, Tore O. Sandvik, *Et nytt nei...*, op.cit., s. 67.

⁷⁶ Clive Archer and Ingrid Sogner, *Norway, European Integration...*, op. cit., s. 40-41.

Nieudana próba integracji kraju ze Wspólnotą Europejską miała istotny wpływ na norweską scenę polityczną. Odmienność poglądów członków wiodącej Partii Pracy względem kursu polityki zagranicznej kraju, przyczyniła się do rozłamu w partii. Po referendum w 1972 roku, ówczesny rząd podał się do dymisji. Jego miejsce zajęła mniejszościowa koalicja centrowa (1973r. - 1981r.), w której skład wchodziły następujące partie: Partia Pracy (opozycja do WE), Chryścijańscy Demokraci oraz Partia Centrum. Oprócz zmian w Partii Pracy, również doszło do podziału w Partii Liberalna na blok pro- i anty-wspólnotowy. Zmiany partyjne były niekorzystne zwłaszcza dla liberałów, którzy w ciągu czterech lat stracili prawie 10% poparcia społecznego (46.5% w 1969r.; 35.3% w 1973r.).⁷⁷ W 1981 roku, rząd konserwatywny Kåre Willoch⁷⁸, do którego w 1983 roku dołączyły Partia Chrześcijańsko – Demokratyczna i Partia Centrum stanowił większość w Stortingu. Następnie w latach 1989-1990 Partia Pracy ponownie przejęła władzę, z Gro Harlem Brundtland na czele rządu.⁷⁹ Sprawa członkostwa Norwegii we Wspólnocie Europejskiej nie była otwartym tematem rozmów aż do 1991 roku, momentu, w którym ówczesny rząd zgodził się negocjować warunki w ramach Europejskiego Obszaru Gospodarczego.⁸⁰

W 1972 roku Norwegowie odrzucili członkostwo we Wspólnocie Europejskiej. Niemniej jednak, państwa członkowskie tej organizacji, jak i kraje EFTA⁸¹ były najważniejszymi partnerami handlowymi Norwegii. Od 1977 roku, wymiana handlowa pomiędzy członkami WE i EFTA odbywała się na podstawie umowy o wolnym handlu. Natomiast w innych kwestiach obowiązywały umowy bilateralne, które były zawierane pomiędzy krajami WE i EFTA. Warto podkreślić, że kraje EFTA nie pojawiły się jako homogeniczna grupa, ale jako „partnerstwo z rozsądku” w celu osiągnięcia zadowalającego porozumienia ze WE.

Po raz pierwszy, po nieudanej próbie zjednoczenia Norwegii ze Wspólnotami Europejskimi, członkowie Stortingu dyskutowali na temat przyszłych relacji pomiędzy dwoma aktorami dopiero w lutym 1979 roku. Wówczas ministrem spraw zagranicznych

---

⁷⁷ Clive Archer, *Norway outside the European Union...*, op. cit., s. 51.

⁷⁸ Kåre Willoch (1928)- premier Norwegii w latach 1981-1986, pochodzący z Partii Konserwatywnej. <http://www.regjeringen.no/en/the-government/previous-governments/the-structure-of-the-registry/ministries-and-offices/offices/prime-minister-since-1814/kare-willoch.html?id=463461>, z dnia 31 stycznia 2011.

⁷⁹ http://www.hamline.edu/law/registrar/pages/syllabi/summer2007/norway/2-The_History_of_Nor.pdf, z dnia 29 stycznia 2011.

⁸⁰ Clive Archer and Ingrid Sogner, *Norway, European Integration...*, op. cit., s. 39.

⁸¹ Austria, Portugalia, Szwajcaria, Szwecja, Finlandia, a następnie dołączyła Islandia i Lichtenstein.

Norwegii był Knut Frydenlund⁸² wywodzący się z Partii Pracy. Członkowie parlamentu uznali, iż współpraca Oslo ze WE powinna zostać pogłębiona. Dlatego też, w 1980 roku premier Norwegii Odvar Nordli⁸³ udał się do Brukseli, aby dokładniej wyznaczyć elementy współpracy. Wówczas ustalono, że delegacja norweska będzie co roku spotykać się z Komisją, aby przedyskutować najważniejsze kwestie polityczne i ekonomiczne wykraczające poza strefę wolnego handlu. Ponadto, Norwegia ustanowiła bliższą kooperację z Parlamentem Europejskim. Strona norweska zdecydowała się na głębszą współpracę, ponieważ zauważyła, iż rola WE w relacjach Wschodu z Zachodem zaczęła się zmieniać. Ustabilizowane stosunki pomiędzy dwoma biegunami, zbliżyły Norwegię w stronę europejską, jednakże jej zaufanie względem Sojuszu Północnoatlantyckiego było nadal bardzo silne. Warto zauważyć, iż norweską politykę zagraniczną i bezpieczeństwo charakteryzuje silne napięcie pomiędzy wymiarem atlantyckim a europejskim.⁸⁴

Ostatecznie, na początku lat osiemdziesiątych, Norwegia zdecydowała się na szerszą współpracę z krajami Wspólnoty Europejskiej. W 1981 roku rozpoczęły się regularne spotkania z Komisją i Radą Ministrów (obecnie - Rada Unii Europejskiej). W latach osiemdziesiątych WE powiększyła się o nowe państwa (w 1981 roku o Grecję; w 1986 o Hiszpanię i Portugalię). Zmiany wewnątrz Wspólnoty były coraz bardziej interesujące również dla innych krajów Europy. W 1983 roku, przedstawiciel partii konserwatywnej - Thor Knudsen⁸⁵ stwierdził, że Norwegia powinna zostać członkiem WE. Jednakże, sprawa potencjalnego członkostwa nie była wówczas poważnie brana pod uwagę i budziła wiele kontrowersji w środowisku społecznym i politycznym.⁸⁶

Szczególne zmiany polityczne w relacjach EFTA - WE zostały dokonane na spotkaniu w Luxemburgu w kwietniu 1984 roku. Wówczas powstała idea powstania Europejskiego Obszaru Gospodarczego (*ang.* European Economic Space), dzięki której mogła zostać powiększona współpraca pomiędzy dwoma aktorami: WE i krajami EFTA. Proces luksemburski jest istotnym wydarzeniem w relacjach WE - EFTA,

---

⁸² *Knut Frydenlund* (1927-1987) – Norweski Minister Spraw Zagranicznych od 1973-1986; reprezentant Partii Pracy w Stortingu. http://www.snl.no/nbl_biografi/Knut_Frydenlund/utdypning, z dnia 31 stycznia 2011.

⁸³ *Odvar Nordli* (1927,-) - premier Norwegii w latach 1976-1981; członek Norweskiej Partii Pracy. http://www.regjeringen.no/en/om_regjeringen/tidligere/oversikt/departementer_embeter/embeter/statsminister-1814-/odvar-nordli.html?id=463410, z dnia 31 stycznia 2010.

⁸⁴ Clive Archer and Ingrid Sogner, *Norway, European Integration...*, op. cit., s. 39-40.

⁸⁵ *Thor Haakon Knudsen* (1927-2006)- norweski polityk i dziennikarz, członek Partii Konserwatywnej 1981-1989. http://www.snl.no/Thor_Haakon_Knudsen, z dnia 31 stycznia 2010.

⁸⁶ Clive Archer and Ingrid Sogner, *Norway, European Integration...*, op. cit., s.40-41.

ponieważ wówczas wprowadzono umowy o wolnym handlu i Plan Wspólnot Europejskich w sprawie wewnętrznego rynku. Stanowisko Norwegii wobec procesu luksemburskiego miało charakter ambiwalentny. Zniesienie Deklaracja zawarta między WE a EFTA ponownie wprowadziła kwestię członkostwa Norwegii we WE do debaty politycznej. Jednakże rząd norweski zaznaczył, iż żadna decyzja w kwestii integracji nie będzie podejmowana pochopnie. W związku z tym, sprawa członkostwa była formalnie tematem rozmów w Stortingu dopiero w 1989 roku.⁸⁷ Strona norweska chciała zmienić swój stosunek względem WE przede wszystkim ze względu na zmiany, jakie dokonały się w organizacji (powstanie rynku wewnętrznego, JAE). Jest to okres, w którym współpraca bilateralna krajów EFTA ze WE została zamieniona w multilateralną.⁸⁸

Pomiędzy szczytem w Luxemburgu i przemówieniem Jacques Delorsa⁸⁹ w 1989 doszło do dwóch istotnych wydarzeń, które miały wpływ na zbliżenie członków EFTA w kierunku WE. W czerwcu 1985 roku powstała Biała Księga (*ang.* White Paper) na temat Jednolitego Aktu Europejskiego. Natomiast, rok później został podpisany Jednolity Akt Europejski⁹⁰ (JAE, *ang.* Single European Act, SEA).⁹¹ Dokument ten zawierał 300 legislacyjnych środków w celu likwidacji jakichkolwiek barier (psychicznych, technicznych i fiskalnych), które mogłyby utrudniać współpracę między stronami. JAE wprowadził kilka istotnych zmian, między innymi w procesie decyzyjnym. Przede wszystkim, została wzmocniona rola Parlamentu w procesie podejmowania decyzji. Również we wszystkich dziedzinach dotyczących rynku wewnętrznego (oprócz spraw fiskalnych i swobodnego przepływu osób) wprowadzono większość kwalifikowaną w procesie decyzyjnym.⁹²

Kolejnym istotnym wydarzeniem było powiększenie Wspólnoty o kolejne kraje: Hiszpanię i Portugalię w 1986 roku, co stanowiło bardziej atrakcyjny rynek dla krajów

---

⁸⁷ Tamże, s. 42.

⁸⁸ Sieglinde Gstöhl. *Reluctant Europeans...*, op. cit., s. 147.

⁸⁹ Jacques Delors (ur. 1925r.)- francuski polityk i ekonomista; przewodniczący Komisji Europejskiej w latach 1985-1995, odegrał fundamentalną rolę w promowaniu i kształtowaniu europejskiego wspólnego rynku. <http://www.oup.com/uk/orc/bin/9780199548637/01student/biographies/03jacquesdelors/>, z dnia 4 lutego 2011.

⁹⁰ Jednolity Akt Europejski, JAE (*ang.* Single European Act, SEA) – umowa międzynarodowa zawarta w ramach Wspólnot Europejskich, zawarta 17 lutego 1986 roku w Luksemburgu. Był pierwszą znaczącą modyfikacją traktatu rzymskiego z 1957 roku. JAE ustanowił powstanie wspólnego rynku europejskiego i umocnił współpracę polityczną krajów Wspólnoty. <http://www.europarl.europa.eu/parliament/archive/staticDisplay.do?id=77&pageRank=7&language=PL>, z dnia 31 stycznia 2010.

⁹¹ Clive Archer and Ingrid Sogner, *Norway, European Integration...*, op. cit., s. 39.

⁹² Sieglinde Gstöhl. *Reluctant Europeans...*, op. cit., s. 148..

EFTA.⁹³ Norwegii szczególnie zależało na współpracy z krajami WE ze względu na eksport ropy naftowej i gazu ziemnego, który w ciągu dekady (1970-1980) wzrósł z 43 do 70%.⁹⁴ Głównymi towarami eksportowymi do krajów WE była ropa naftowa 44,9%, gaz 24,4% oraz metale kolorowe 8%.⁹⁵ Ponadto Norwegia eksportowała statki, drewno oraz inne metale. Dlatego też można uznać, że kraje WE stały się najważniejszym rynkiem zbytu towarów norweskich. Rząd w Oslo był przekonany, że powstanie wewnętrznego rynku w Europie Zachodniej może wpłynąć korzystnie na rozwój gospodarczy kraju, co w efekcie przyczyniłoby się do większej wymiany handlowej między oboma aktorami. Dlatego też, istotnym celem norweskiej polityki zagranicznej stało się pogłębianie współpracy gospodarczej ze Wspólnotami.

W związku ze zmieniającą się sytuacją ekonomiczną zaczęła częściowo zmieniać się sytuacja polityczna, a mianowicie Norwegia stopniowo zaczęła liberalizować system opieki społecznej „*welfare model*” na początku lat osiemdziesiątych.

3.1.2 „Wygrana na loterii?” - 23 grudnia 1969

Sceptyczna postawa społeczeństwa norweskiego względem członkostwa we WE była wynikiem wielu czynników historycznych, kulturowych, politycznych, jak również ekonomicznych. Na początku lat siedemdziesiątych, kwestie ekonomiczne były jednym z najważniejszych elementów w kreowaniu postawy społeczeństwa i przywódców norweskich wobec potencjalnego członkostwa we Wspólnotach Europejskich, a później w Unii Europejskiej. Dla lepszego zrozumienia „ostrożnej” postawy Norwegów wobec integracji, warto wyjaśnić jaką rolę odegrało odkrycie złóż ropy naftowej i gazu na dnie Morza Północnego.

Pierwsze poszukiwania ropy w rejonie Morza Północnego rozpoczęły się na początku lat sześćdziesiątych. W 1962 roku Philips Petroleum⁹⁶ wysłał pismo do władz norweskich w celu zdobycia licencji na badania w Morzu Północnym, części należącej do Norwegii (wówczas zaoferowano stronie norweskiej 160.000\$ miesięcznie).⁹⁷ Ward W. Dunn wówczas napisał „*Mamy powody, aby sądzić, iż basen geologiczny w Holandii, w którym zostały odkryte duże rezerwy gazu, może być przedłużony do Morza*

⁹³ <http://polskawue.gov.pl/Etapy,rozszerzenia,Unii,Europejskiej,100.html>, z dnia 13 marca 2011.

⁹⁴ Clive Archer, *Norway outside the European Union...*, op. cit., s. 49-50.

⁹⁵ Sieglinde Gstöhl, *Reluctant Europeans...*, op. cit., s. 153

⁹⁶ Konsorcjum, któremu przypisuje się odkrycie ropy naftowej.

⁹⁷ Florentina Harbo, *The European Gas and Oil Market: The Role of Norway*, “The Institut Français des Relations Internationales (Ifri)”, 2008.

*Północnego w północnej Norwegii. Dlatego, Phillips Petroleum Company jest zainteresowana uzyskaniem licencji od rządu norweskiego na gas i ropę naftową, obejmującą wody terytorialne Norwegii plus część szelfu kontynentalnego na Morzu Północnym, które są obecnie i w mogą być w przyszłości pod kontrolą Norwegii (...)*⁹⁸

Strona norweska wyraziła zgodę na badania. Rok później, rząd ogłosił, że jedynie król ma prawo do udzielanie licencji na badania sejsmiczne na wodach norweskich (prawo nie uwzględniało wiercenia w szelfach). Oprócz Philips Petroleum, inne firmy również uczestniczyły w badaniach. W 1965 roku, Norwegia podpisała porozumienie w celu podziału szelfu kontynentalnego z Danią i Wielką Brytanią. Rok później, firmy biorące udział w badaniach dostały pozwolenie na pierwsze wiercenia.

23 grudnia 1969 roku Norwegowie otrzymali najlepszy „prezent Bożonarodzeniowy”. W polu Ekofisk na Morzu Północnym (obszar, w którym rozpoczęto badania), po długich poszukiwaniach odkryto złoża ropy naftowej. 15 czerwca 1971 roku rozpoczęto prace nad wydobywaniem tego cennego surowca i wraz z biegiem czasu, odkrywano kolejne złoża ropy. Przede wszystkim firmy zagraniczne były odpowiedzialne za wydobycie surowców: ropy i gazu oraz przyczyniły się do rozwoju ekonomicznego kraju. W 1972 roku ustalono, że państwo będzie miało 50% wpływów z każdej licencji (później, ta zasada została zmieniona i to Storting ustalał poziom udziału państwa w zależności od okoliczności).⁹⁹

Od 1972 roku do 1995 roku surowce: ropa i gaz miały bardzo ważny wpływ na wzrost gospodarczy kraju. W związku z tym, inne gałęzie gospodarki nie stanowiły aż tak istotnego źródła dochodu kraju, jak wcześniej. Rozwój ekonomiczny kraju miał zasadniczy wpływ na urbanizację kraju. W związku z nagłą zmianą gospodarczą kraju, poprawił się byt społeczny. Początek lat siedemdziesiątych dla wielu krajów Europy wiązał się ze zmianami społeczno-ekonomicznymi. Jednakże, rozwój ekonomiczny w Norwegii, w porównaniu z innymi krajami był niezmiernie szybki. W związku z tym, na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych doszło do wielu zmian społecznych. Coraz więcej ludzi pracowało w administracji, natomiast praca w przemyśle czy rolnictwie zeszła na drugi plan. Ponadto, warto odnotować aktywny udział i rolę kobiety na rynku pracy.¹⁰⁰

⁹⁸Tłumaczenie własne z języka angielskiego- B.Z. Na podst.: Horn Forlag, *North Sea Saga. The oil ages In Norway*, „Livonia Print SIA”, 10 edition, Latvia 2011.

⁹⁹ Florentina Harbo, *The European Gas and Oil Market...*, op. cit.

¹⁰⁰ Clive Archer, *Norway outside the European Union...*, op. cit., s. 53-54.

Wzrost ekonomiczny kraju miał istotny wpływ na postawy społeczne w Norwegii. Znaczenie gospodarki norweskiej w środowisku międzynarodowym rosło, dlatego też świat zewnętrzny nie był już tak „obcy” jak przed pierwszym referendum. Wiele czynników, jakie miały miejsce pomiędzy 1972 a 1994 rokiem (na przykład terroryzm czy migracje) mogły jedynie zbliżyć społeczeństwo norweskie w kierunku integracji europejskiej. Jednakże, poprawa sytuacji materialnej Norwegów miała negatywny wpływ na postawę społeczeństwa wobec potencjalnego członkostwa. Sceptyczne nastawienie obywateli Norwegii wiązało się głównie z ewentualną utratą kontroli nad surowcami energetycznymi kraju.

3.2 II referendum – 28 listopad 1994.

3.2.1 Negocjacje akcesyjne.

Negocjacje akcesyjne we Wspólnotach Europejskich, a następnie w Unii Europejskiej zawsze kończyły się pomyślnie. Jedynie w Norwegii, społeczeństwo dwukrotnie zadecydowało o członkostwie we WE w 1972 roku, a następnie w UE w 1994 roku. Oba referenda łączyło wiele wspólnych czynników, dlatego też wynik głosowania był podobny. W obu przypadkach pomysł integracji nie narodził się w Norwegii. Stosunkowo młode państwo posiadało niewielkie doświadczenie w kreowaniu polityki zagranicznej. Dlatego też, częściowo norweskie elity wzorowały się na zewnętrznej polityce sąsiednich krajów. Kroki podejmowane przez Wielką Brytanie czy kraje skandynawskie stanowiły ważne odniesienie dla Norwegów. Dlatego też może stwierdzić, że norweska kampania referendalna w latach sześćdziesiątych, jak i decyzja o akcesji była dziełem Londynu, który był istotnym partnerem handlowym Oslo. Referendum z 1994 roku miało podobną historię. Szwedzka decyzja o członkostwie, a następnie fińska zaskoczyła władze norweskie. Dlatego też w Oslo, postanowiono po raz kolejny poruszyć kwestię integracji europejskiej.¹⁰¹

---

¹⁰¹ Jo Stein Moen, Wegard Haesvik, Anne Marit Bjørnfalén, Tore O. Sandvik, *Et nytt nei...*, op.cit., s. 193.

W maju 1987 roku, norweski Minister Spraw Zagranicznych Thorvald Stoltenberg¹⁰² zaprezentował dokument mówiący o głębszej współpracy Norwegii ze Wspólnotami Europejskim. Władze norweskie chciały przede wszystkim rozwinąć współpracę polityczną, technologiczną i badawczą w ramach rynku wewnętrznego. W marcu 1989 roku odbył się szczyt w Oslo, na którym kraje EFTA wyraziły swoje poparcie dla Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Wówczas, kwestia potencjalnego członkostwa nie była tematem rozmów. Ówczesny rząd norweski na czele z Partią Pracy nie był wtedy do końca zwolennikiem idei członkostwa, natomiast Partia Konserwatywna popierała akcesję Norwegii i wywierała presję na rządzących.¹⁰³

21 października 1991 roku zakończyły się negocjacje nad porozumieniem dotyczącym Europejskiego Obszaru Gospodarczego,¹⁰⁴ natomiast 1 stycznia 1993 roku mniejszościowy rząd Partii Pracy ratyfikował porozumienie w ramach EOG.¹⁰⁵ Pod koniec 1992 roku odbyło się głosowanie w Stortingu w sprawie integracji europejskiej. Poparcie dla członkostwa zadeklarowało 104 reprezentantów (wszyscy konserwatyści, 48 z 63 przedstawiciele Partii Pracy oraz większość Partii Postępu), natomiast 55 było przeciwko integracji (wszyscy połowie Partii Centrum i Socjalistycznej Lewicy opowiedzieli się jednogłośnie oraz 12 z 14 chadeków, a także 15 z 63 członków Partii Pracy).¹⁰⁶ Norweska polityka wewnętrzna była bogata w wydarzenia w 1993 roku. Dodatkowo, w tym samym roku odbyły się wybory parlamentarne. Od 1989 roku władzę sprawowała Partia Pracy na czele z Gro Harlem Brundtland. W 1993 roku, stopa bezrobocia osiągnęła 6%, jednakże w porównaniu z innymi krajami, gospodarka kraju rozwijała się doskonale, znacznie lepiej niż w Szwecji czy Finlandii. Pomimo kryzysu bankowego, Norwegia odniosła sukcesy ekonomiczne, co dało duży kredyt zaufania rządzącej wówczas Partii Pracy. Jednakże, część reprezentantów Partii Pracy przybrała sceptyczną postawę względem członkostwa w Unii. Wówczas pojawił się problem, ponieważ wniosek o członkostwo został już złożony i rozpoczęły się negocjacje akcesyjne z UE. Swoje niezadowolenie wyraziły również Partia Centrum oraz Socjalistyczna Lewica. Natomiast Chrześcijańscy Demokraci i część Partii Pracy uważała, że współpraca w ramach EOG jest wystarczająca. Pomimo braku znacznego

---

¹⁰² Thorvald Stoltenberg - norweski Minister Spraw Zagranicznych 1987-89 i 1990-93; reprezentant Partii Pracy w Stortingu. <http://www.stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/Representantene/Representantfordeling/Representant/?perid=THSO>, z dnia 4 lutego 2011.

¹⁰³ Clive Archer and Ingrid Sogner, *Norway, European Integration...*, op. cit., s. 42-46.

¹⁰⁴ Szerzej na temat procesu negocjacji w ramach EOG w rozdziale IV.

¹⁰⁵ Clive Archer and Ingrid Sogner, *Norway, European Integration...*, op. cit., s. 42.

¹⁰⁶ Clive Archer, *Norway outside the European Union...*, op. cit., s. 57.

poparcia innych ugrupowań partyjnych, rząd mniejszościowy postanowił kontynuować negocjacje.¹⁰⁷

5 kwietnia 1993 roku, cztery miesiące po złożeniu wniosku, rozpoczęły się formalne negocjacje akcesyjne Oslo w ramach UE. Ze strony unijnej, Norwegia spełniała niezbędne kryteria członkowskie (tożsamość europejska, kraj demokratyczny, respektujący prawa człowieka). Również w innych kwestiach, Norwegia była bardzo dobrze przygotowana na członkostwo. Była między innymi członkiem NATO oraz ratyfikowała porozumienie w ramach EOG, dzięki któremu Norwegia wyraziła poparcie dla *acquis communautaire*¹⁰⁸ odnoszącego się do czterech swobód wspólnego rynku: przepływ towarów, usług, kapitału i osób. Ponadto, norweska gospodarka była na wysokim poziomie. Jednakże, w niektórych sprawach Norwegowie mieli odmienne zdanie, a mianowicie dotyczących polityki regionalnej, rybołówstwa, rolnictwa, energetycznej, jak również w pewnych kwestiach chcieli zachować monopol, na przykład w polityce socjalnej, handlowej czy alkoholowej. W procesie negocjacji norwesko-unijnych, dwie kwestie były przede wszystkim tematem sporów: ropa oraz rybołówstwo.¹⁰⁹

Warto odnotować istotne zdarzenie, które w pewnym stopniu miało wpływ na wynik referendum. Otóż, dla Norwegów potencjalne członkostwo wiązało się ze WE a nie z bardziej federalną Unią Europejską. Można więc przypuszczać, iż był to jeden z decydujących czynników, jaki miał wpływ na wynik referendum, a także nazwa organizacji, która z historycznego punktu widzenia przypominała okres niewoli państwowej (unia z Danią, a następnie ze Szwecją). Dla wielu, współpraca ze sąsiadami miała istotne znaczenie, jednakże nie na podłożu unijnym.¹¹⁰

W proces negocjacyjny zaangażowanych było wielu dyplomatów norweskich. Głównym koordynatorem był polityk Ketil Børde¹¹¹, a jego zastępcą Einar Bull¹¹².

---

¹⁰⁷ Clive Archer and Ingrid Sogner, *Norway, European Integration...*, op. cit., s. 53-54.

¹⁰⁸ *Acquis communautaire*- całościowy dorobek prawnego Wspólnoty Europejskiej; tworzony poprzez traktaty (prawo pierwotne) i za sprawą instytucji Unii Europejskiej (prawo wtórne). <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo.php?id=3865549>, z dnia 9 lutego 2011.

¹⁰⁹ Clive Archer and Ingrid Sogner, *Norway, European Integration...*, op. cit., s. 54.

¹¹⁰ Jo Stein Moen, Wegard Haesvik, Anne Marit Bjørnfalén, Tore O. Sandvik, *Et nytt nei...*, op.cit., s. 193-195.

¹¹¹ *Ketil Børde* (ur.1935)- norweski politolog i dyplomata. W służbie zagranicznej od 1959r. Ambasador w Sztokholmie 1994-2000. http://www.snl.no/Ketil_B%C3%B8rde, z dnia 9 lutego 2011.

¹¹² *Einar M. Bull* (ur. 1942)- norweski ekonomista i dyplomata. W służbie zagranicznej od 1972r.; sekretarz generalny Ruchu Europejskiego 1968-70r; przewodniczący EFTA 2002-06; ambasador w Rzymie od 2006r. http://www.snl.no/Einar_M._Bull, z dnia 9 lutego 2011.

Jonas Gahr Støre¹¹³ (obecny Minister Spraw Zagranicznych) był wówczas doradcą premier Gro Harlem Brundtland w kwestiach europejskich, jako jedyny posługiwał się językiem francuskim i miał prywatne spotkanie z Jacques Delorse. Na czele norweskiej grupy negocjacyjnej stali: premier (Brundtland), Minister Spraw Zagranicznych (Godal), Minister Handlu (Knudsen), Minister Finansów (Johnsen) i inni, którzy spotykali się raz na miesiąc, aby przedyskutować najważniejsze sprawy.¹¹⁴

Obok integracji europejskiej, ważniejszym wydarzeniem (szczególnie dla rządzącej Partii Pracy) były wybory parlamentarne zaplanowane na wrzesień 1993 roku. Spadek poparcia dla rządzących był wyrazem niezadowolenia elektoratu w kwestii integracji europejskiej. Dlatego też, inne partie (przede wszystkim Partia Centrum) postanowiły wykorzystać sprawę członkostwa w UE, w celu zdobycia jak największego poparcia w nadchodzących wyborach. Krytyczna kampania polityczna wielu partii wobec integracji miała niewątpliwie negatywny wpływ na poglądy społeczne, o czym świadczą badania opinii publicznej przeprowadzone w październiku 1993 roku. Wynik pokazuje, że opozycja stanowiła 60% społeczeństwa. Także w Szwecji rosła liczba niezadowolonych: 48% było przeciw, a 30% za członkostwem. Najbardziej przeciwną partią była Partia Centrum, która dzięki swojej sceptycznej postawie potroiła w 1993 roku wynik w Stortingu (z 11 do 32 reprezentantów). Partia Pracy pomimo swoich obaw dostała 67, a Socjalistyczna Lewica - 13 miejsc, natomiast konserwatyści stracili 9 miejsc (z 37), a Partia Postępu aż 12 miejsc (z 22).¹¹⁵ Po raz kolejny, Partia Pracy stała na czele rządu (tym razem większościowego). Pomimo tego, że Partia Pracy była podzielona co do członkostwa, to starała się unikać kwestii akcesji w kampanii, podobnie jak konserwatyści. Wszystkie badania opinii publicznej po wyborach wskazywały na niepowodzenie zwolenników członkostwa w nadchodzącym referendum.

Można się zatem zastanowić, dlaczego Norwegia postanowiła zaaplikować o członkostwo w UE, jeśli poparcie wśród rządzących, jak i społeczeństwa nie było przekonujące. Wcześniej wspomniano, że aplikacja Szwecji dała sygnał Norwegii, że powinna tak jak inne kraje skandynawskie dołączyć do WE. Druga, ważna informacja, to więc socjalistyczna Partia Pracy z Jacques Delorse i jego poparcie dla planów

---

¹¹³ Jonas Gahr Støre – norweski polityk; 1989-95 doradca premiera; ambasador misji norweskiej ONZ w Genewie; 2000-01 sekretarz stanu i szef sztabu Kancelarii Prezesa Rady Ministrów; od 2005 Minister Spraw Zagranicznych Norwegii.

http://www.regjeringen.no/en/dep/ud/about_mfa/minister_foreign.html?id=1346, z dnia 9 lutego 2011.

¹¹⁴ Clive Archer and Ingrid Sogner, *Norway, European Integration...*, op. cit., s. 55.

¹¹⁵ Tamże, s. 56.

członkowskich Skandynawii we WE. Norweski proces negocjacyjny rozpoczął się dwa miesiące później niż pozostałych kandydatów (Szwecji, Finlandii i Austrii), dlatego też kampania trwała krócej. Kampania referendalna rozpoczęła się 15 sierpnia 1994 roku, wówczas premier Brundtland przekonywała społeczeństwo przede wszystkim o tym, iż UE może zapewnić im bezpieczeństwo oraz iż Norwegia powinna postąpić jak inne sąsiednie kraje. Podobnie jak w I referendum, istotną rolę w kampanii odegrały dwa ruchy polityczne: *Nei til EU* (wcześniej *Nei til EF* – Nie UE) oraz *Europabevegelsen* (Ruch Europejski).¹¹⁶

Oprócz przekonań rządzących wobec integracji europejskiej, istotny wpływ na opinię publiczną miały wyniki referendum w Szwecji i Finlandii. Sondáže opublikowane niedługo przed wspomnianymi referendum, wykazały istotność stanowiska sąsiednich krajów dla społeczeństwa norweskiego (46% Norwegów powiedziało, że jeśli oba kraje przystąpią do UE, to zagłosują pozytywnie, natomiast 41% i tak zagłasuje negatywnie). Jednakże, finlandzkie „tak” dla UE, nie miało aż tak znacznego wpływu na postawy społeczne, jak szwedzki wynik głosowania. Na dwa tygodnie przed norweskim referendum, odbyło się głosowanie w Szwecji. Norweski rząd miał nadzieję, że szwedzkie „tak” będzie miało pozytywny wpływ na elektorat w Norwegii. Z przeprowadzonego badania wynika, że tylko 7% Norwegów zmieniło preferencje po referendum w Szwecji. Rząd norweski robił wszystko do ostatniej chwili, aby przekonać społeczeństwo do korzyści płynących z członkostwa.¹¹⁷

3.2.2 II Referendum.

28 listopada 1994 roku, w Norwegii odbyło się II referendum w sprawie członkostwa w Unii Europejskiej. 52,2% elektoratu opowiedziało się przeciwko integracji europejskiej. W Szwecji i Finlandii nieznaczna część społeczeństwa zagłasowała za członkostwem (odpowiednio 52,27% i 56,9%).¹¹⁸ Frekwencja wyborcza w Norwegii była niesamowicie wysoka – 89% obywateli wzięło udział w wyborach.¹¹⁹ Wynik głosowania był prawie identyczny jak w 1972 roku (53,5%), jednakże warto dodać, że od ostatniego referendum norweski elektorat powiększył się prawie o milion

¹¹⁶ Lise Rye & Kristian Steinnes, *The effect of the 1989 revolutions on Norway's relationship with the EU*, Norwegian University of Science and Technology (NTNU), Working Paper 29/2009.

¹¹⁷ Clive Archer and Ingrid Sogner, *Norway, European Integration...*, op. cit., s. 75-77.

¹¹⁸ Kjell A. Eliassen, „*Norway and the EU: the no-vote, the EEA and the future*”, Working Paper 1995/44, SANDVICA, Norway.

¹¹⁹ Tor Bjørklund, *Hundre år med folkeavstemninger...*, op. cit., s. 68.

nowych głosów. Dlaczego więc, po raz kolejny Norwegowie powiedzieli „*NEJ*”, pomimo tego, że Oslo było „*mocno zaangażowanym aliantem*” Europy Zachodniej w okresie zimnej wojny? Jakie czynniki zdecydowały o negatywnym wyniku? Co wiąże, a co dzieli oba referenda? Dlaczego kolejny raz zwyciężył „*tradycjonalizm*” i „*wiejski prowincjonalizm*”?

W celu dokładnego wyjaśnienia przyczyn negatywnego wyniku referendum, zostaną przedstawione argumenty, które miały decydujące znaczenie dla obywateli. Ponadto, warto wyjaśnić korelację postaw wobec członkostwa w Unii z następującymi zmiennymi: wykształcenie, status społeczny, płeć, sektor gospodarki, wiek i data urodzenia oraz zamieszkiwanego regionu.¹²⁰ Zarówno dla I jak i w II referendum, dane pochodzą z tego samego źródła. Przedstawione materiały statystyczne w tabelach (1 - 5) i niektóre wnioski zostały oparte na badaniu przeprowadzonym przez norweskiego politologa profesora Tora Bjørklunda. Głównym źródłem danych było Statistisks Sentralbyrå (SSB).¹²¹

Tabela 10 Głosy przeciwne UE w 1994 roku według wykształcenia (%).¹²²

Wykształcenie				
	podstawowe	półśrednie	średnie	wyższe
1972	59	55	34	44
1994	66	60	52	42
Różnica między 1972 a 1994 (%)	+7	+5	+18	-2

Źródło: Tor Bjørklund, *Hundre år med folkeavstemninger...*, op. cit., s. 208.

Tabela 10 przedstawia związek między wykształceniem a głosowaniem przeciw członkostwu Norwegii w Unii Europejskiej 1994 roku. Badanie profesora Bjørklunda dowodzi, że elektorat o „wyższym” wykształceniu w większości opowiedział się za

¹²⁰ Kate Hansen Bundt, *Norwegia mówi „Nie!”*... op. cit., s. 24.

¹²¹ <http://www.ssb.no/>

¹²² Autor nie wyjaśnia, dlaczego zastosowała czterostopniową skalę podziału. Można przypuszczać, że dane zaprezentowane przez autora przedstawiają system szkolnictwa norweskiego. Zatem grupa ludzi z wykształceniem „podstawowym” to nor. *Barneskole* (7 klas Szkoły Podstawowej); „półśrednim” to nor. *Ungdomskole* (klasy 8-10, odpowiednik Gimnazjum); „średnim” to nor. *Videregående* (3 klasy szkoły średniej: zawodowe, techniczne, licea) oraz „wyższym” nor. *Høyskole* (szkoły wyższe).

członkostwem (większa liczba zwolenników niż w 1972 roku). Jednakże, w porównaniu z referendum z 1972 roku, przybyła znaczna liczba sceptyków z niższym („podstawowe”, „półśrednie”) i średnim wykształceniem.

Tabela 11 Głosy przeciwne UE w 1994 roku według statusu społecznego (%).¹²³

	Status społeczny								Ogółem
	Niski				Wysoki				
	1	2	3	4	5	6	7	8	
1972	72	65	58	52	45	35	29	25	53
1994	80	72	62	58	48	43	34	14	52
Różnica między 1972 a 1994 (%)	+8	+7	+4	+6	+3	+8	+5	-9	-1

Źródło: Tor Bjørklund, *Hundre år med folkeavstemninger...*, op. cit., s. 207.

Tabela 10 prezentuje związek głosów przeciwnych członkostwu w Unii w 1994 roku mierzony pod względem statusu społecznego w skali od 1 (niski) do 8 (wysoki). Z badania wynika, że po raz kolejny wyborcy o niższej pozycji społecznej zagłosowali przeciw członkostwu (1-4). Ponadto, w porównaniu z I referendum wzrosła liczba sceptyków o niskim statusie społecznym. Dane przedstawione w tabeli 2 jednoznacznie wskazują, że zwolennikami członkostwa była w większości grupa ludzi o wysokim (5-8) statusie społecznym. Jednakże warto podkreślić, że w porównaniu z 1972 rokiem, liczba zwolenników członkostwa, o wysokiej pozycji społecznej (5-7) zmniejszyła się, natomiast grupa najbogatszych Norwegów (8), zwolenników integracji znacznie wzrosła. Obie tabele (1 i 2) podkreślają, że grupa ludzi bardziej wykształcona, mająca wyższy status społeczny dostrzegła swoje interesy płynące z potencjalnego członkostwa w Unii Europejskiej. Można przyjąć, iż spadek poparcia elektoratu o wysokim statusie społecznym (5-7) był wynikiem porozumienia w ramach EOG, które dla wielu przedsiębiorców było atrakcyjne.

¹²³ Autor nie tłumaczy znaczenia pojęcia status społeczny. **Status społeczny** (*socjol.* pozycja społeczna) – pozycja jednostki lub grupy w strukturze społecznej, wyznaczona poprzez czynniki subiektywnymi (prestż społeczny) i obiektywnymi (dochód, zawód, zakres władzy). Na podst.: <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo.php?id=3961414>, z dnia 18 kwietnia 2010.

Tabela 12 Głosy przeciwne UE w 1994 według płci (%).

Płeć		
	Kobiety	Mężczyźni
1972	51.4%	51.7%
1994	56.7%	47.7%
Różnica między 1972 a 1994 (%)	+5,3%	-4%

Źródło: Tor Bjørklund, *Hundre år med folkeavstemninger...*, op. cit., s. 208.

Dane zaprezentowane w tabeli 12 jednoznacznie potwierdzają różnicę preferencji kobiet w referendum z 1972 i 1994 roku. W I referendum znaczenie płci dla wyniku głosowania nie było istotne. Natomiast w II referendum widać znaczną przewagę sceptycznej postawy kobiet względem integracji. Warto zauważyć, iż mężczyźni w większości byli zwolennikami członkostwa w 1994 roku. Wzrost roli kobiety w społeczeństwie od lat sześćdziesiątych (znaczenie na rynku pracy – duża część była zatrudniona w sektorze publicznym) miał znaczenie na negatywny wynik referendum. Ponadto, kobiety zatrudnione w sektorze publicznym były bardziej skłonne zagłosować „nie”, niż mężczyźni.

Tabela 13 Głosy przeciwne UE w 1994 roku według sektora gospodarki (%).

Sektor gospodarki			
	Prywatny	Publiczny	Rolnictwo/Rybołówstwo
1972	46	45	93
1994	43	53	94
Różnica między 1972 a 1994 (%)	-3	+8	+1

Źródło: Tor Bjørklund, *Hundre år med folkeavstemninger...*, op. cit., s. 197.

Tabela 13 wykazuje, iż grupę większości zwolenników w 1994 roku stanowili jedynie pracownicy sektora prywatnego (3% więcej głosów „za” niż w 1972 roku). Natomiast, zwiększyła się liczba sceptyków w sektorze publicznym o 8%. W latach

1970-90 wzrosła liczba pracowników sektora publicznego prawie dwukrotnie (z 27,5% do 40,7%).¹²⁴ Ponadto, poprawiła się sytuacja kobiet na rynku pracy. Można więc przyjąć, iż bardziej aktywna rola kobiet przyczyniła się do zwiększenia liczby przeciwników sektora publicznego. Wyborcy zatrudnieni w sektorze rybołówstwa czy rolnictwa byli zdecydowanym przeciwnikiem integracji z UE.

Tabela 14 Głosy przeciwne UE w 1994 roku według wieku i daty urodzenia (%).

Wiek i data urodzenia				
Data urodzenia	Wiek w trakcie głosowania	1972 NIE %	1994 NIE %	Różnica między 1972 a 1994 (%)
1969-76	18-25		52	
1959-68	26-33		51	
1951-60	34-41		53	
1945-50	42-49	61	53	-8
1937-44	50-57	51	48	-3
1927-36	58-67	50	49	-1
1917-26	68-77	50	58	+8
1907-16	78-82	51	55	+4

Źródło: Tor Bjørklund, *Hundre år med folkeavstemninger...*, op. cit., s. 210.

Tabela 14 przedstawia dane dotyczące przeciwników Unii Europejskiej w 1994 roku mierzone pod względem wieku i daty urodzenia. Grupę zwolenników stanowiły osoby urodzone między 1927 a 1937 rokiem. Jednakże, dane pokazują, iż osoby, które w 1972 roku (urodzone 1945-50) w 8% zmieniły swoje negatywne podejście względem członkostwa w Unii. Jednakże, w głosowaniu w 1994 roku wiek nie odegrał istotnej roli (tak jak w 1972), jedynie można odnotować tendencję głosów negatywnych wśród osób starszych.

Badanie przeprowadzone przez profesora Bjørklunda przedstawia zmienne i ich wpływ na postawy norweskiego elektoratu wobec członkostwa w Unii Europejskiej. Grupie przeciwników integracji europejskiej można przypisać „niski”, „półśredni” lub

¹²⁴ Tor Bjørklund, *Old and new patterns: The 'no' majority in the 1972 and 1994 EC/EU referendum in Norway*, "Acta Sociologica" 40:143 (1997), s.146.

„średni” stopień wykształcenia, a także raczej niższy status społeczny niż ich adwersarzom (podobnie jak w I referendum). Ponadto, jest to grupa zatrudniona przede wszystkim w sektorze publicznym lub zajmująca się rolnictwem bądź rybołówstwem. W porównaniu z 1972 rokiem, w skutek zmiany sytuacji kobiety na rynku pracy, doszło do powiększenia grupy sceptyków w sektorze publicznym, która w 1972 roku w większości poparła integrację. W 1994 roku, wiek nie miał istotnego wpływu na wynik referendum. W II rozdziale zostały zaprezentowane wyniki badania Henrego Valena, które odnosiły się do zmiennych dotyczących zamieszkiwanego regionu, wykonywanego zawodu oraz poglądów politycznych. W III rozdziale dane zostały wyłącznie oparte na badaniu profesora Bjørklunda.

Tabela 15 Głosy przeciwne UE w 1994 roku według zamieszkiwanego regionu (%).

Zamieszkiwany region						
Oslo	Oslofjord	Wschodni	Południowy	Zachodni	Trøndelag	Północny
43.4%	40.6	52.8	54.8	58.1	58.0	72.0

Źródło: Tor Bjørklund, *Old and new patterns: The ‘no’ majority in the 1972 and 1994 EC/EU referendum in Norway*, “Acta Sociologica” 40:143 (1997), s. 155.

Tabela 15 prezentuje wyniki referendum mierzone pod względem zamieszkiwanego regionu. Dane pokazują, że zdecydowanymi zwolennikami członkostwa był elektorat zamieszkujący stolicę lub region Oslofjord. Natomiast zdeklarowanymi przeciwnikami są wyborcy z północnej część kraju. Głosowanie w 1972 roku miało podobne wyniki, w związku z tym można mówić o ukształtowaniu się linii „centrum - peryferie”.¹²⁵ Odwołując się do danych zaprezentowanych powyżej, można również przypuszczać, że wyborcy zgromadzeni w regionie Oslo są zatrudnieni w większości w sektorze prywatnym lub publicznym, dlatego też stanowią większą liczbę zwolenników. Natomiast region północny to zdecydowana część obywateli zajmujących się rybołówstwem, co stanowiło jeden z priorytetowych kwestii spornych w negocjacjach akcesyjnych. Duża przepaść między życiem na wsi a w mieście wiąże się jeszcze z panowaniem Duńczyków i Szwedów, którzy głównie w kwestiach ekonomiczno-

¹²⁵ Tor Bjørklund, *Hundre år med folkeavstemninger...*, op. cit., s. 143-145.

społecznych koncentrowali się na społeczeństwie miejskim.¹²⁶ Można więc przyjąć, iż dla mieszkańców miast integracja na podłożu unijnym miała obojętny charakter, skoro ich doświadczenie historyczne znacznie różniło się od mieszkańców „zapomnianych” peryferii.

Zaprezentowane zmienne niewątpliwie tłumaczą postawę Norwegów względem integracji z UE. Ponadto, jednym z decydujących czynników, jaki miał wpływ na negatywny wynik referendum było stanowisko głównych partii politycznych. Zarówno w 1972 jak i w 1994 roku, referendum przyniosło poparcie partiom przeciwnym członkostwu, natomiast partie które podzieliły się w kwestii integracji europejskiej popadły w kłopoty i straciły miejsca w Stortingu. Ponadto, istotną rolę odegrał „*interes własny*”, a mianowicie korzyści i skutki uboczne płynące z członkostwa w UE. Pojawia się konflikt „*centrum-peryferie*”. Rolnicy norwescy wiedzieli, że subsydia z unijnej kasy CAP (Wspólna Polityka Rolna) będą znacznie mniejsze niż te z narodowego budżetu kraju. Podobnie jak farmerzy, rybacy obawiali się limitów na połowy, jak i możliwości utraty wpływu na przyszłe zarządzanie sektorem rybołówstwa. Od I referendum praktycznie nie zmieniła się sceptyczna postawa rybaków, dlatego że UE nie udało się ustalić planu zarządzania zasobami morskimi, jak i dlatego że Unia bogatsza o kraje rybackie, na przykład Hiszpanię, nie okazywała zrozumienia dla roszczeń norweskich. Sektor rolnictwa i rybołówstwa stanowił ważną grupę sceptyków. Wyborcy zamieszkujący peryferie byli przekonani, że potencjalne członkostwo oddaliłoby jeszcze bardziej od nich władzę. Ten fakt był bardzo dokładnie odzwierciedla używany w obu kampaniach referendalnych slogan „*Daleko jest do Oslo, ale jeszcze dalej do Brukseli*”.¹²⁷

Analizując argumenty „za” i „przeciw” potencjalnemu członkostwu Norwegii w UE można stwierdzić, że głównymi motywami zwolenników były kwestie: *bezpieczeństwa*, udział norweskiej *gospodarki*, jak również *wpływ na rozwój przyszłych struktur europejskich*. Natomiast ich przeciwnicy koncentrowali się przede wszystkim na argumentach dotyczących politycznej i ekonomicznej wolności. Wobec tego, warto zauważyć, że potencjalne norweskie członkostwo nie koncentrowało się tylko na

¹²⁶ Kate Hansen Bundt, *Norwegia mówi „Nie!”*... op. cit., s. 38.

¹²⁷ Tamże, s. 33-35.

kontrargumentach. Wielu przeciwników dostrzegało również ewentualne pozytywne strony integracji, pomimo swoich przekonań.¹²⁸

---

¹²⁸ Tamże, s. 24.

Rozdział IV

„*Nei til EU, men ja til EØS*”¹²⁹ *Relacje norwesko – unijne po 1994 roku.*

„*Brak ekonomicznych argumentów na to, że Norwegia powinna być członkiem UE.*”¹³⁰

Ambasador UE w Norwegii, Gerhard Sabathil (2004).

4.1 Rozwój stosunków norwesko – unijnych po 1994 roku w ramach EOG.

Pod koniec listopada 1994 roku, społeczeństwo norweskie po raz drugi odrzuciło integrację europejską. Jednakże, brak członkostwa nie oznaczał zerwania kooperacji pomiędzy Oslo i Brukselą. Od 1 stycznia 1994 roku, współpraca norwesko-unijna jest objęta Porozumieniem o Europejskim Obszarze Gospodarczym (EOG), dzięki której Norwegia ma możliwość uczestnictwa we wspólnym rynku europejskim. Porozumienie z 1994 roku zastępuje umowę handlową Norwegii ze WE z 1973 roku.¹³¹ W celu ustalenia ściślejszej współpracy między stronami, dokonano instytucjonalizacji relacji WE z EFTA, która była inicjatywą Jacquesa Delorsa. W przemówieniu z 17 stycznia 1989 roku zasugerował „*nowe, bardziej uporządkowane partnerstwo, ze wspólnym podejmowaniem decyzji i instytucjami administracyjnymi*”.¹³² Formalne negocjacje pomiędzy krajami EFTA¹³³ a WE rozpoczęły się 20 czerwca 1990 roku. Rząd norweski zakończył negocjacje 21 października 1991 roku, pomimo opozycji ze strony Partii Centrum, która była największym przeciwnikiem jakiegokolwiek integracji ze Wspólnotami. Rządząca wówczas Partia Pracy była pod

---

¹²⁹ „*Nie UE, ale tak EOG*”. Tłumaczenie własne z języka norweskiego- B.Z.

EØS- det europeiske økonomiske samarbeidsområde (Europejski Obszar Gospodarczy).

¹³⁰ Tłumaczenie własne z języka norweskiego – B.Z. Na podst.: Jo Stein Moen, Wegard Haesvik, Anne Marit Bjørnfalén, Tore O. Sandvik, *Et nytt nei...*, op.cit., s. 139.

¹³¹ Mustafa Saritas, *Norway and the EU. Future Perspectives*, “Rissener Einblikkie”, 12/2004 – 01/2005.

¹³² Tłumaczenie własne z języka angielskiego – B.Z. Na podst.: Sieglinde Gstöhl. *Reluctant Europeans...*, op. cit., s. 168.

¹³³ Kraje EFTA: Austria, Finlandia, Islandia, Norwegia, Szwecja, Szwajcaria. Lichtenstein dołączył w 1991 roku.

Na podst.: Marius Vahl, *European Economic Area 1994-2009*, EFTA commemorative publication, May 2009.

ciągłą presją konserwatystów (zwolenników integracji ponadnarodowej) jak i centrum (głównego przeciwnika członkostwa oraz Porozumienia EOG).¹³⁴ Umowa o Europejskim Obszarze Gospodarczym została podpisana w Porto 2 maja 1992 roku, a ratyfikowana 1 stycznia 1993 roku.¹³⁵

Dla strony norweskiej było to najszersze Porozumienie ekonomiczne jakie kiedykolwiek podpisała. Możliwość akcesji wiązała się z trzema głównymi kryteriami WE: państwo demokratyczne, o europejskiej tożsamości, respektujące prawa człowieka. Ponadto, kraje EFTA musiały zaakceptować *acquis communautaire*. Dzięki Porozumieniu w ramach EOG, członkowie stanowią część Jednolitego Rynku UE oraz mogą korzystać z czterech swobód ekonomicznych: przemieszczania się osób, towarów, usług i kapitału. W procesie negocjacyjnym, strona norweska broniąc swoich interesów, skupiła się głównie na czterech sektorach gospodarki: energii, rybołówstwie, rolnictwie oraz polityce regionalnej. Wszystkie wspomniane gałęzie gospodarcze miały istotny wpływ na rozwój gospodarczy kraju.¹³⁶

Od 1 stycznia 1994 roku Porozumienie o Europejskim Obszarze Gospodarczym stanowi najważniejsze ogniwo łączące Norwegię z UE. W związku z tym zarówno obywatele Norwegii, jak i przedsiębiorstwa mają takie same prawa jak obywatele i przedsiębiorcy krajów UE w obszarach objętych Porozumieniem. Dzięki uczestnictwu w EOG, Oslo ma możliwość (w ograniczony sposób) wpływu na kształt przepisów UE dotyczących rynku wewnętrznego, które obejmują Norwegię.¹³⁷

4.1.1 System instytucjonalny EOG.

Porozumienie o Europejskim Obszarze Gospodarczym stworzyło wiele wspólnych instytucji w celu kontrolowania i monitorowania kwestii politycznych, prawnych, społecznych i kulturalnych.¹³⁸ Najważniejszym organem EOG jest Rada (*ang.* Council), która jest „w szczególności odpowiedzialna za nadawanie politycznych impulsów do wykonania Porozumienia oraz ustalania ogólnych wytycznych dla Wspólnego Komitetu

---

¹³⁴ Clive Archer and Ingrid Sogner, *Norway, European Integration...*, op. cit., s. 46.

¹³⁵ Sieglinde Gstöhl. *Reluctant Europeans...*, op. cit., s. 169.

¹³⁶ Tamże, s. 59.

¹³⁷ http://www.amb-norwegia.pl/About_Norway/Polityka-zagraniczna/europe/policy/, z dnia 11 lutego 2011.

¹³⁸ Kenneth Hanf & Ben Soetendorp, *Adapting to European Integration. Small states and the European Union*, Longman, New York 1998, s. 154.

EOG”.¹³⁹ Głównym zadaniem Rady jest „ocena ogólnego funkcjonowania oraz postępów w realizacji Porozumienia”.¹⁴⁰ W skład Rady wchodzi: członkowie Rady UE i członkowie Komisji UE oraz po jednym ministrze z każdego kraju EFTA. Głównym zadaniem Wspólnego Komitetu EOG (*ang.* Joint Committee) jest „wykonywanie i stosowanie Porozumienia”, a skład zespołu jest różny i jest powoływany na zasadzie „umownych stron”. Spotkania Wspólnego Komitetu odbywają się raz na miesiąc.¹⁴¹ Decyzje podejmowane są jednomyślnie, z prawem weta dla każdej ze stron. Dlatego też Norwegia, Lichtenstein i Islandia mają prawo odrzucić propozycje UE.¹⁴² Kolejną instytucją jest Wspólny Komitet Parlamentarny (*ang.* Joint EEA Parliamentary Committee), w którego skład wchodzi przedstawiciele Parlamentu Europejskiego i parlamentów EFTA o równej liczbie przedstawicieli. Spotkania odbywają się przemiennie w krajach EFTA i w UE. Spotkania parlamentarne odbywają się w celu „lepszego zrozumienia” między członkami UE, a krajami EFTA.¹⁴³ Zadaniem Komitetu Konsultacyjnego (*ang.* Consultative Committee) jest reprezentowanie partnerów społecznych oraz wspieranie interesów gospodarczych w UE oraz krajów EFTA. W skład wchodzi w równej liczbie członkowie Komitetu Ekonomiczno-Społecznego UE oraz członkowie Komitetu Konsultacyjnego EFTA.¹⁴⁴ Dodatkowo, kraje EFTA mają własne instytucje: Trybunał (*ang.* Court), którego siedziba znajduje się w Luksemburgu, jak również własny Organ Nadzoru (*ang.* Surveillance Authority)¹⁴⁵, który kontroluje realizowanie i przestrzeganie zasad wynikających z Porozumienia o EOG, działając na tych samych zasadach co Komisja w UE.¹⁴⁶

---

¹³⁹ *Porozumienie o Europejskim Obszarze Gospodarczym*, „Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej”, 3 stycznia 1994, s. 21 lub [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/pl/dd//11/52/21994A0103\(74\)PL.pdf](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/pl/dd//11/52/21994A0103(74)PL.pdf), z dnia 11 lutego 2011.

¹⁴⁰ Tamże, s. 21.

¹⁴¹ Tamże, s. 23.

¹⁴² Kenneth Hanf & Ben Soetendorp, *Adapting to European Integration...*, op. cit., s. 155.

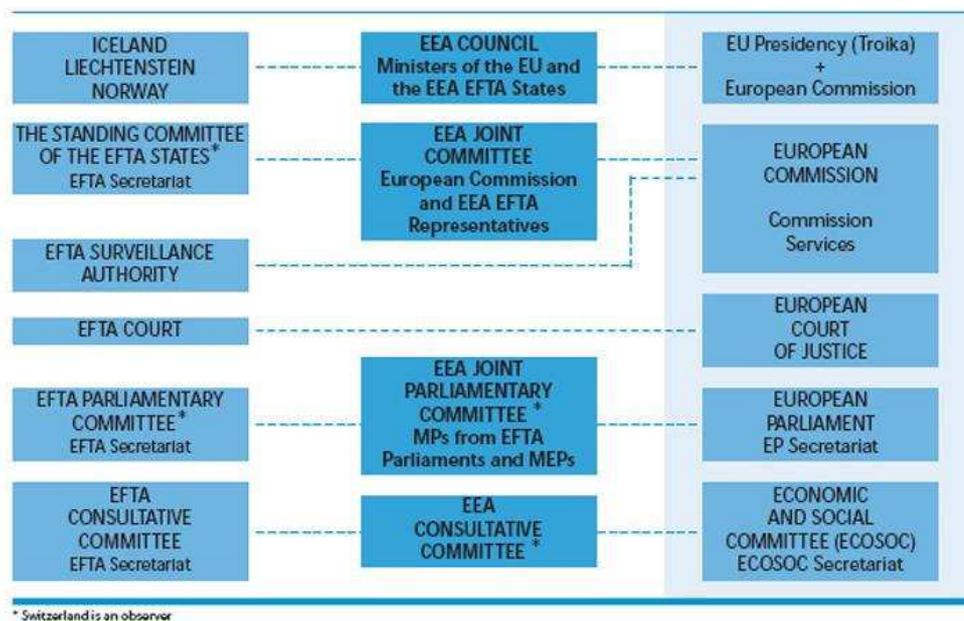
¹⁴³ *Porozumienie o Europejskim Obszarze Gospodarczym*, op. cit., s. 23.

¹⁴⁴ Tamże, s. 24.

¹⁴⁵ Zob. EFTA Surveillance Authority: <http://www.eftasurv.int/about-the-authority/the-authority-at-a-glance-/>, z dnia 21 lutego 2011.

¹⁴⁶ Kenneth Hanf & Ben Soetendorp, *Adapting to European Integration...*, op. cit., s. 155.

Wykres 1 Struktura instytucjonalna EOG EFTA.

Źródło: <http://www.efta.int/eea/eea-institutions.aspx>, z dnia 11 lutego 2011.

Porozumienie o EOG stwarza wspólny system instytucjonalny dla obu stron. Ponadto, w Norwegii od 1994 roku istnieją 22 komisje (*ang.* committees), które koordynują pracę z EOG na poziomie technicznym. Każda komisja jest nadzorowana przez norweskiego ministra, którego funkcje są zbliżone (lub identyczne) na poziomie narodowym. Natomiast premier, Minister Spraw Zagranicznych, Minister Finansów sprawują kontrolę nad działalnością wszystkich 22 komisji. Wszelkie decyzje wydane przez UE wymagają akceptacji Stortingu, który ma sześć miesięcy na odniesienie się do decyzji Wspólnego Komitetu EOG. Jednakże, zazwyczaj jest tak, że Minister Spraw Zagranicznych przygotowuje uchwałę (po przedstawieniu stanowiska przez podkomisje EOG – *ang.* subcommittees) na tydzień przed spotkaniem Wspólnego Komitetu EOG. Następnie odpowiedni departament przygotowuje propozycje dla Stortingu. Sprawy, które nie wymagają akceptacji ze strony norweskiego Parlamentu, mogą zostać zakończone przed spotkaniem Wspólnej Komisji EOG. W Norwegii, implementacja decyzji UE należy do agencji, które powszechnie zajmują się egzekwowaniem przepisów prawa norweskiego.¹⁴⁷

Norwegia, jako jedno z mniejszych krajów Europy nie jest w stanie samodzielnie działać w globalnym świecie. Jednakże, jej potencjalny wpływ na rozwój i kształt instytucji unijnych miałby niewielkie znaczenie, jeśli byłaby formalnym członkiem

¹⁴⁷ Clive Archer, *Norway outside the European Union...*, op. cit., s. 85-88.

Unii. Można więc stwierdzić, że argumenty wysuwane przez zwolenników integracji w trakcie kampanii referendalnej, odwołujące się do znaczenia państwa norweskiego w Unii, nie miałyby do końca swojego uzasadnienia w rzeczywistości. Również tezy przeciwników integracji co do możliwości działalności Norwegii poza Unią (jako niezależnego kraju) były za bardzo „przecenione”. Oslo odrzuciło dwukrotnie członkostwo w UE, jednakże nie oznacza to do końca, że Unia nie ma wpływu na norweskie przepisy prawne. W ciągu dwóch lat, Porozumienie o EOG zmieniło w 94% przepisy prawne obowiązujące na rynku norweskim (107 decyzji zawartych przez Komitet EOG). Implementacja Porozumienia o EOG w Norwegii przebiegła bardzo sprawnie, a zmiany dokonane w wielu dziedzinach życia, w środowisku politycznym nie były postrzegane jako „dramatyczne”, ale jako „techniczne” poprawki.¹⁴⁸ Norweski system polityczny i administracyjny wymagał wielu zmian w celu sprostania wyzwaniom niesionym przez UE. Norwegowie nie są formalnym członkiem Unii, jednakże ich kooperacja w ramach EOG wymaga dostosowania się do ram prawnych zawartych w Porozumieniu.

4.1.2 Adaptacja i Europeizacja.

Z ekonomicznego punktu widzenia, można stwierdzić, iż Porozumienie o EOG jest niezmiernie korzystne dla Norwegii, ponieważ ma ona dostęp do rynku wewnętrznego, jednocześnie nie będąc członkiem UE. W związku z tym, norweska gospodarka może dynamicznie rozwijać się. Oslo, będąc w EOG może samodzielnie decydować o gałęziach gospodarczych, które stanowią dla kraju priorytet, a mianowicie o rolnictwie i rybołówstwie, które nie są objęte Porozumieniem. Będąc państwem członkowskim Unii, norwescy konsumenci i podatnicy musieliby wpłacać znacznie więcej do kasy Wspólnej Polityki Rolnej (*ang.* Common Agriculture Policy), niż pozostałe kraje UE. Jednakże, brak członkostwa nie wiąże się z samymi zaletami dla Norwegów. Jedną z głównych niekorzyści, jakie daje im Porozumienie o EOG jest minimalny wpływ na proces podejmowania i podważania decyzji podejmowanych przez organ parlamentarny (mogą jedynie przyjąć bądź odrzucić propozycje Parlamentu). Dlatego też, w wielu

---

¹⁴⁸ Kenneth Hanf & Ben Soetendorp, *Adapting to European Integration...*, op. cit., s. 156.

przypadkach Norwegia ma jedynie szansę na przeforsowanie decyzji, jeśli znajdzie sojuszników w danej kwestii.¹⁴⁹

Traktat z Maastricht¹⁵⁰ miał niewątpliwie szczególny wpływ na strukturę polityczną Norwegii. Od momentu ratyfikowania Porozumienia o EOG, norweskie prawo uległo głębokiej zmianie. Chcąc uczestniczyć w wielu obszarach, Oslo musiało dopasować przepisy unijne do poziomu narodowego, dotyczących głównie: „*dobrostanu zwierząt, transportu, małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), zamówień publicznych, pomocy państwa, usług finansowych, edukacji, politykę ochrony konsumenta i ochrony środowiska*”.¹⁵¹ Jarle Trondal¹⁵² uważa, iż „patrzac na europeizację wewnętrznych instytucji i polityk, ważne jest aby zauważyć podobieństwo rozwoju instytucji narodowych z europejskimi.”¹⁵³ Dopasowanie prawa unijnego do wewnętrznego Norwegii w wielu kwestiach przebiegło płynnie, bez większych konfrontacji. Jednakże, obszary stanowiące priorytet dla norweskiej gospodarki (export łososia, gazu i ropy) stanowiły główne źródło sporu. Norweski udział w procesie decyzyjnym jest niewielki. Oslo może mieć wpływ formalny poprzez komisje i grupy robocze, które gwarantuje Porozumienie o EOG. Oprócz tego, Norwegia może wpływać w sposób nieformalny dzięki ustanowionym „*kontaktom*” w krajach nordyckich, a także w PE i innych krajach członkowskich (na przykład Wielkiej Brytanii). Jednakże, w porównaniu do krajów objętych formalnym członkostwem w UE, udział norweski jest znikomy.¹⁵⁴

4.1.3 Członkostwa w EOG – wyzwania i korzyści ekonomiczne.

Porozumienie o Europejskim Obszarze Gospodarczym stanowi podstawę kooperacji Norwegii z UE oraz jest doskonałym źródłem promocji interesów norweskich na forum unijnym. Współpraca handlowa między państwami członkowskimi Unii z Oslo jest niewątpliwie jednym z najważniejszych elementów działalności. Norweska gospodarka w 70% jest uzależniona od importu towarów i usług pochodzących z rynków EOG,

¹⁴⁹ Clive Archer, *Norway outside the European Union...*, op. cit., s. 128-129.

¹⁵⁰ *Traktat z Maastricht* – Traktat o Unii Europejskiej ustanawiający Wspólnotę Europejską (trzy filary), podpisany 7 lutego 1992 roku w Holandii, ratyfikowany 1 listopada 1993 roku.
<http://www.europarl.europa.eu/parliament/archive/staticDisplay.do?id=77&pageRank=6&language=PL>, z dnia 22 lutego 2011.

¹⁵¹ Clive Archer, *Norway outside the European Union...*, op. cit., s. 88.

¹⁵² Jarle Trondal - specjalista Studiów Europejskich i Administracji Publicznej, profesor/wykładowca na Universitetet i Agder, Universitetet i Oslo.
<http://www.sv.uio.no/arena/english/people/aca/jarletr/index.html>, z dnia 22 lutego 2011.

¹⁵³ Tamże, s. 89.

¹⁵⁴ Tamże.

natomiast aż 80% norweskiego eksportu przeznaczone jest na rynki unijne. Działalność norweskich przedsiębiorców (głównych zwolenników członkostwa w UE, reprezentujących sektor prywatny zaprezentowane w II i III rozdziale) jest prowadzona na takich samych zasadach jak firmy pochodzące z krajów unijnych. Jest to jedna z głównych zalet, która pozwala na funkcjonowanie norweskiego biznesu w kraju. Często Porozumienie o EOG jest określano jako „partnerstwo na nierównych prawach”, gdzie „aktywna, ważna biurokracja UE odgrywa rolę nadrzędną wobec małych i pasywnych krajów EOG, które muszą się przystosować do każdej decyzji UE”.¹⁵⁵ Jednakże norweskie „członkostwo bez prawa głosu” jest wynikiem decyzji większości elektoratu, który zaakceptował taki stan rzeczy. Ponadto, nie do końca przeciwnicy EOG mają rację, gdyż Norwegia ma prawo weta (jednakże tylko raz). Zapewne członkostwo w EOG jest znacznie ważniejsze dla „trójki” (Norwegii, Lichtensteinu i Islandii), niż dla pozostałych krajów unijnych. Dlatego też, siła interesów trzech krajów nie może równać się pozostałym 27 państw.

Współpraca energetyczna jest bardzo ważna zarówno dla strony norweskiej jak i unijnej. UE uważa Norwecję za „kluczowego partnera w kwestiach energetycznych”, ponieważ jest wiarygodnym dostawcą niezbędnych surowców. W związku z tym, UE oczekuje aktywnej współpracy z Norwecją.¹⁵⁶ Około 80% ropy naftowej jest eksportowana na rynki unijne, natomiast prawie wszystkie gaz jest dostarczany za pomocą gazociągów do Europy (głównie do Niemiec, Francji, Holandii, Belgii, Hiszpanii, Austrii, Czech, Włoch, Polski, Danii i Wielkiej Brytanii). Współpraca w europejskim rynku energetycznym oparta jest na Porozumieniu o EOG, dlatego też dyrektywy gazowe oraz dotyczące energii elektrycznej uzgodnione na poziomie unijnych obowiązują również w Norwegii. Oslo aktywnie działa w wielu inicjatywach unijnych w dziedzinach objętych energią elektryczną.¹⁵⁷ Jest to jeden z najważniejszych sektorów gospodarczych Norwegii, dzięki któremu strona norweska może bardzo dużo zaoszczędzić na przyszłe wydatki. W 1990 roku Norwegia założyła Fundusz Ropy Naftowej (*nor.* Oljefondet), na którym obecnie ma zgromadzone ponad 3 biliony koron norweskich (3.162.450.000.000 – dane z dnia 21 lutego 2011).¹⁵⁸

¹⁵⁵ Kate Hansen Bundt, *Norwegia mówi „Nie!”*... op. cit., s. 55.

¹⁵⁶ http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/nyheter/2010/eu_gjennomgang.html?id=628562 z dnia 15 lutego 2011.

¹⁵⁷ Florentina Harbo, *The European Gas and Oil Market...*, op. cit.

¹⁵⁸ <http://www.oljefondet.no/#/forside>, z dnia 21 lutego 2011.

Oprócz doskonałych warunków handlowych, Norwegia może brać udział w wielu innych obszarach działalności UE, bazując na takich samych prawach jak kraje członkowskie. Porozumienie EOG otwiera możliwości Norwegom w wielu programach, między innymi w badaniach naukowych, edukacji, rozwoju, kulturze, ochronie środowiska czy ochronie praw konsumenckich. System instytucjonalny EOG pozwala Oslo na systematyczną współpracę i dialog z UE. Dzięki uczestnictwu Norwegów w wielu obszarach unijnych, Oslo może na bieżąco śledzić procesy w Brukseli., które ze względu na członkostwo w EOG stanowią niejako ciągłe wyzwania.¹⁵⁹ Przykładem może być Traktat Lizboński¹⁶⁰, który wprowadził wiele zmian na poziomie unijnym, mających bezpośredni wpływ na stosunki UE z krajami EOG EFTA w obszarach objętych Porozumieniem, a także umów bilateralnych. Według norweskiego Ministra Spraw Zagranicznych Jonasa Gahra Store'go „*Współpraca w UE rozwija się w coraz to nowych dziedzinach - i nie tylko na rynku wewnętrznym (...)*”.¹⁶¹ W związku z ciągłymi zmianami, trudno jest ocenić co jest ważne dla EOG, a co nie.

Deklaracje niektórych przeciwników integracji europejskiej, mówiące o zmianie stanowiska w przypadku poszerzenia UE o kraje Europy Wschodniej były nieprzemysłane. Norwegia stanowczo poparła powiększenie Unii o nowe kraje członkowskie 1 maja 2004 roku¹⁶² twierdząc, że jest to ważny krok dla zachowania pokoju i rozwoju w Europie.¹⁶³ Z historycznego punktu widzenia, był to istotny moment dla Norwegów, którzy szczególnie w okresie zimnej wojny obawiali się rywalizacji między Wschodnią a Zachodnią Europą. Dlatego też, współpraca z Unią była ważnym krokiem w budowaniu wspólnej Europy. Rozszerzenie UE miało wpływ na stosunki norwesko-unijne. Otóż, dziesięć nowych członków zostało również włączone do EOG. Norwegia aktywnie uczestniczyła w procesie przygotowania nowych krajów na członkostwo w UE i EOG. Poszerzenie UE oznacza również włączenie nowych krajów do EOG. Państwo norweskie przez dziesięć lat wspierało nowe demokracje

---

¹⁵⁹ Kate Hansen Bundt, *Norwegia mówi „Nie!”*... op. cit., s. 55-56.

¹⁶⁰ Zob. Konsekwencje Traktatu Lizbońskiego dla Norwegii:

<http://www.regjeringen.no/en/sub/europaportalen/eu/2009/lisboatraktaten.html?id=571356>, z dnia 21 lutego 2011.

¹⁶¹ Erik O. Eriksen, *Democracy lost: The EEA Agreement and Norway's democratic deficit*, ARENA Working Paper no. 21, October 2008.

¹⁶² W 2004 roku UE powiększyła się o 10 nowych krajów: Republikę Czeską, Cypr, Estonię, Litwę, Łotwę, Malte, Polskę, Słowenię, Słowację, Węgry.

¹⁶³ http://www.eu-norway.org/about/41C3B197_B600_4489_8D22_A35FA685B979/, z dnia 16 lutego 2011.

ustanowione w krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Wówczas Norwegia miała szanse na poszerzenie kontaktów w wielu obszarach gospodarczych, edukacji, badaniach, ochronie środowiska oraz promocję swoich interesów w państwach ubiegających się o członkostwo.¹⁶⁴ Ponadto Norwegia zachowała większość umów bilateralnych w stosunkach z poszczególnymi krajami. Przykładem mogą być stosunki z Polską i porozumienie obustronne dotyczące polityki podatkowej z 1977 roku, które nadal obowiązuje.¹⁶⁵

Kolejne poszerzenie o Bułgarię i Rumunię miało miejsce 1 stycznia 2007, w związku z tym rynek wewnętrzny, możliwości i wyzwania krajów stowarzyszonych z UE ponownie wzrosły. Jedną z największych korzyści płynących z poszerzania Unii o kolejne kraje członkowskie jest zwiększenie możliwości handlowych Norwegii z UE w ramach rynku wewnętrznego.¹⁶⁶ Jednakże, wiąże się to również z nowymi wyzwaniami. Strona norweska, jak i pozostałe dwa kraje EOG (Lichtenstein i Islandia) wspierają finansowo nowych członków UE, a także Grecję, Hiszpanię i Portugalię w celu zmniejszenia nierówności społecznych i gospodarczych w Europie (Mechanizm Finansowy EOG oraz Mechanizm Norweski).

Norwegia chcąc uczestniczyć w wielu obszarach objętych Porozumieniem o EOG, a także za udział w układzie Schengen jest zobowiązana do wpłacania bardzo dużej sumy pieniężnej do Mechanizmu Finansowego EOG. Głównym celem mechanizmu jest zmniejszenie nierówności społecznych i gospodarczych w poszerzonym EOG. Obecnie Norwegia uczestniczy w 19 programach UE i 25 agencjach (na przykład dotyczących przedsiębiorczości czy środowiska). Opłata związana z udziałem jest obliczana na podstawie PKB. W 2009 roku Norwegia wpłaciła 1.67 miliardów koron norweskich. Znaczna część pieniędzy jest odzyskiwana poprzez uczestnictwo Norwegów w różnych programach.¹⁶⁷

---

¹⁶⁴ Royal Ministry of Foreign Affairs in Norway, *A new Europe in the making - Norway and the EU candidate countries*, Oslo June 2002 lub <http://www.regjeringen.no/upload/kilde/ud/bro/2002/0022/ddd/pdfv/162999-jphel.pdf>, z dnia 16 lutego 2011.

¹⁶⁵ <http://www.mg.gov.pl/Wspolpraca+z+zagranica/Wspolpraca+gospodarcza+Polski+z+krajami+UE+i+EFTA/norwegia.htm>, z dnia 14 marca 2011.

¹⁶⁶ http://www.eu-norway.org/about/41C3B197_B600_4489_8D22_A35FA685B979, z dnia 16 lutego 2011.

¹⁶⁷ http://www.regjeringen.no/nb/sub/europaportalen/eos-og-efta/efta_qaa.html?id=613868, z dnia 16 lutego 2010.

➤ Mechanizm Finansowy EOG i Mechanizm Norweski

Mechanizm Finansowy EOG i Mechanizm Norweski stanowi wsparcie finansowe dla 14 nowych krajów członkowskich UE oraz Grecji, Hiszpanii i Portugalii. Norwegia ze względu na wysokie PKB wpłaca największą sumę do funduszy. Grant EOG oraz Grant Norweski jest aktywną częścią polityki europejskiej Oslo w celu stworzenia solidarnej i bezpiecznej Europy. Dzięki temu, rynek wewnętrzny jest bardziej funkcjonalny. Środki norweskie stanowią 97% wkładu do funduszy. Jednym z celów demokratycznych Norwegii jest stworzenie społeczeństwa obywatelskiego w krajach beneficjentach¹⁶⁸ Dzięki środkom finansowym, Norwegia ma możliwość promowania swoich idei i interesów w 17 krajach UE.¹⁶⁹ Jednakże, jest to związane z wysokim wkładem finansowym, który jest ostro krytykowany zarówno przez przeciwników jak i zwolenników integracji europejskiej w Norwegii.

4.1.4 Umowy bilateralne pomiędzy Norwegią a UE.

➤ Układ z Schengen.

Traktat z Amsterdamu¹⁷⁰ wprowadził układ z Schengen, który został ratyfikowany przez większość krajów UE (poza Wielką Brytanią, Irlandią i Cyprzem, natomiast Rumunia i Bułgaria dołączą do Schengen w 2011). W związku z tym, czterdziestoletni układ między krajami nordyckimi – Nordycka Unia Paszportowa przestała istnieć. Dlatego też Norwegia i Islandia postanowiły dołączyć do strefy Schengen.¹⁷¹ 19 grudnia 1996 roku Oslo podpisało układ w tej sprawie, natomiast 9 czerwca 1997 roku Storting zatwierdził porozumienie. Od 2001 roku rozpoczęła się współpraca Norwegii w ramach Schengen. W celu kooperacji UE z Islandią i Norwegią powstał specjalny organ, w którym oba kraje oraz członkowie Rady Unii Europejskiej (również Wielka Brytania i Irlandia) mają możliwość wypowiedzenia się w różnych kwestiach, ale nie mogą

---

¹⁶⁸ <http://www.regjeringen.no/nb/sub/europaportalen/ofte-stilte-sporsmal-om-eos-midlene.html?id=528116>, z dnia 18 lutego 2011.

¹⁶⁹ <http://www.eagrants.org/id/18.0>, z dnia 8 marca 2011.

¹⁷⁰ *Traktat Amsterdamski* - przegląd i rewizja zasad zawartych w Traktacie o UE, podpisany 2 października 1997, wszedł w życie 1 maja 1999. Następnie 26 lutego 2001 roku podpisano *Traktat z Nicei*, który wszedł w życie 1 lutego 2003 roku, dotyczył głównie reform instytucjonalnych związanych z rozszerzeniem w 2004 roku. *Traktat Lizboński* obowiązuje od 1 grudnia 2009 roku. http://europa.eu/abc/treaties/index_pl.htm, z dnia 22 lutego 2011.

¹⁷¹ http://www.eu-norway.org/Schengen_agreement/, z dnia 16 lutego 2011.

decydować. Podstawą układu Schengen jest zniesienie kontroli paszportowej, obecnie w 25 krajach Europy (22 członkowie UE i 3 członków EOG EFTA). System Informacyjny Schengen (SIS) jest wspólną bazą danych tworzoną przez kraje należące do Schengen. Pozwala to na kontrolę granic wewnętrznych i zewnętrznych w celu utrzymania bezpieczeństwa w obszarze Schengen poprzez wymianę informacji na temat osób i przedmiotów.¹⁷²

➤ **Współpraca policyjna i sądowa w sprawach karnych**

Porozumienie o EOG nie odnosi się współpracy policyjnej i sądowej. Norwegia uczestniczy zarówno w *Europol* (współpraca policyjna), jak i *Eurojust* (współpraca sądowa) na podstawie dodatkowych układów z Unią Europejską. W czerwcu 2001 roku, strona norweska podpisała umowę z Europolem, którego głównym celem jest wzmocnienie i usprawnienie unijnych organów egzekwowania i współpracy w odniesieniu do zapobiegania i zwalczania wszelkich form przestępczości zorganizowanej, między innymi w handlu narkotykami, przemytu i handlu ludźmi, pornografii, terroryzmu i wielu innych.¹⁷³ Ponadto, w 2005 roku Norwegia zawarła umowę z Unią o współpracy sądowej. Eurojust zajmuje się opracowywaniem kwestii prawa międzynarodowego w sprawach karnych, dotyczących wszelkiego rodzaju przestępczości zorganizowanej.¹⁷⁴

➤ **Współpraca w ramach polityki zagranicznej i bezpieczeństwa.**

Norweska polityka bezpieczeństwa i obrony od 1949 roku jest pod zwierzchnictwem NATO. W wielu kwestiach UE współpracuje wraz z Sojuszem Północnoatlantyckim, w związku z tym, że 21 krajów członkowskich Unii jest zarówno członkami NATO.¹⁷⁵ Norweskie zaangażowanie w kwestii polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Europy na poziomie międzynarodowym, jest szczególnie głębokie.

---

¹⁷² <http://europolov.no/innhold/om-schengen-samarbeidet/id-2518>, z dnia 16 lutego 2011.

¹⁷³ *Agreement between the Kingdom of Norway and the European Police Office*, <http://www.europol.europa.eu/legal/agreements/Agreements/8618.pdf>, z dnia 16 lutego 2011.

¹⁷⁴ *Agreement between the Kingdom of Norway and Eurojust*, Oslo 28 April 2005 http://www.eurojust.europa.eu/official_documents/Agreements/050428%20EJ-Norway%20Agreement.pdf, z dnia 16 lutego 2011.

¹⁷⁵ http://www.nato.int/cps/en/SID-8FE4E521-5EBC2C9E/natolive/nato_countries.htm, z dnia 13 marca 2011.

Norwegia jest członkiem Rady Bezpieczeństwa (*ang.* Security of Council),¹⁷⁶ ponadto była zaangażowana w misje pokojowych ONZ, jak w wiele inicjatywach ze strony UE. Jednakże, od 1949 roku NATO jest głównym sojusznikiem w kwestii bezpieczeństwa dla strony norweskiej. Kooperacja w ramach polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE jest ważnym, lecz nie najważniejszym elementem działalności w środowisku międzynarodowym.¹⁷⁷

4.2 Perspektywy na przyszłość.

Przyszłość Norwegii, jako gracza międzynarodowego, nie będącego członkiem UE jest różnie rozpatrywana przez obserwatorów. W związku z ciągłymi procesami w Unii, norweska przyszłość w EOG jest narażona na ciągłe wyzwania. Wartości, którymi kierowali się Norwegowie podczas kampanii referendalnych zostały zachwiane (miedzy innymi demokracja, tożsamość narodowa). Rozwój w kierunku demokratycznym przybrał charakter odwrotny, gdyż Norwegowie mają ograniczony wpływ na podejmowanie decyzji, mających silny i bezpośredni wpływ na ich życie codzienne. Obecne członkostwo Norwegii w EOG budzi wiele kontrowersji zarówno wśród zwolenników, jak i przeciwników członkostwa w UE. Pojawiają się dylematy dotyczące zbyt wysokiego wkładu Norwegii (nie tylko finansowego) w porównaniu z tym co ma w zamian (brak możliwości decyzyjnych). Norwegowie posiadają więcej praw ekonomicznych i społecznych, ale ich prawa polityczne zmniejszyły się i nie mają wpływu na kształt i tworzenie rzeczywistych zasad (możliwość przyjęcia lub odrzucenia decyzji UE). Jednakże, jest wiele przykładów na to, iż norweska współpraca w ramach Porozumienia o EOG daje wiele możliwości, między innymi udział w rynku wewnętrznym czy różnych programach UE. W związku z tym, wyodrębnia się podział środowisku społeczno-politycznym dotyczący członkostwa Norwegii w UE. Pomimo tego, iż norweskie zaangażowanie na poziomie europejskim, jest większe niż niektórych państw członkowskich Unii (między innymi Wielkiej Brytanii), to w chwili obecnej potencjalne członkostwo w UE nie jest brane pod uwagę przez stronę norweską.

¹⁷⁶ <http://www.norway-un.org/Statements/Security-Council/>, z dnia 13 marca 2011.

¹⁷⁷ Clive Archer, *Norway outside the European Union...*, op. cit., s.187-188.

4.2.1 Rola partii politycznych a debata europejska.

Norweskie partie polityczne unikają kwestii integracji europejskiej na forum krajowym. Pierwszy rząd mniejszościowy Bondevika¹⁷⁸, działający w latach 1997-2000 składał się z trzech partii, które były przeciwne członkostwu w UE, ale popierały współpracę w ramach EOG (Chrześcijańska Partia Ludowa, Partia Centrum i Partia Liberalna). Kolejny rząd Bondevika, funkcjonujący w latach 2001-2005 był reprezentowany przez Partię Konserwatywną, Chrześcijańską Partię Ludową i Partię Liberalną. Wówczas, konserwatyści promowali aktywną politykę europejską w Norwegii, z naciskiem na wykorzystywanie Porozumienia EOG w jak najlepszy sposób. Jednakże, kwestia potencjalnego członkostwa nie mogłaby mieć powodzenia, gdyż spotkałaby się z odwetem rządzącej wówczas koalicji. W latach 2005-2009 władzę w kraju przejął rząd centrowo-lewicowy Stoltenberga (Norweska Partia Pracy, Partia Socjalistycznej Lewicy i Partia Centrum). Podobnie jak w poprzednich rządach Bondevika, gabinet Stoltenberga złożył również deklarację o tym, iż kwestia członkostwa w UE nie będzie tematem rozmów przywódców politycznych. Natomiast, aktywna rola Norwegii w stosunku do UE w ramach Porozumienia o EOG, jak i innych umowach (między innymi Schengen), będzie stanowić ważny element polityki zagranicznej.¹⁷⁹ Od 2009 roku, po raz kolejny Stoltenberg utworzył rząd w tym samym składzie co w latach 2005-2009. Dlatego też, kwestia „formalnej” integracji europejskiej ma takie same znaczenie jak w poprzednim rządzie. Większość partii rządzących po 1994 roku była podzielona co do kwestii członkostwa w UE, dlatego też norweska debata europejska nie ma powodzenia. Partie pro-członkowskie mogłyby jedynie stracić część elektoratu, czego dowodem mogą być wybory z 1993 roku. W związku z tym, pasywna rola partii politycznych oddala potencjalne członkostwo Norwegii w UE. Przywódcy skupiają się na obecnej współpracy z Unią w ramach zawartych porozumień. Ponadto, wielu polityków jest przekonanych o tym, iż obecne członkostwo Norwegii w UE byłoby bardzo kosztowne. W związku z szybkim rozwojem ekonomicznym kraju, prognozuje się, iż koszt potencjalnego norweskiego

---

¹⁷⁸ Kjell Magne Bondevik (ur. 1947)- premier Norwegii w latach 1997-2000 i 2001-2005. Minister Spraw Zagranicznych Norwegii w latach 1989-1990. <http://www.regjeringen.no/en/the-government/previous-governments/the-structure-of-the-registry/ministries-and-offices/offices/prime-minister-since-1814/kjell-magne-bondevik.html?id=463473>, z dnia 22 lutego 2011.

¹⁷⁹ John Erik Fossum, *Norway's European Conundrum*, ARENA Working Paper, No. 4, February 2009 lub http://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-publications/workingpapers/workingpapers2009/WP04_09.pdf, z dnia 15 września 2010.

członkostwa od 2013 roku wahał by się między 25 a 30 miliardów koron norweskich rocznie¹⁸⁰(obecnie współpraca Norwegii z UE kosztuje ok. 1.5 miliarda koron norweskich). Podobnie jak większość bogatych krajów unijnych, Norwegia nie odzyskałaby nawet połowy swojego wkładu. W związku z tym jest to jeden z kolejnych argumentów przemawiających na niekorzyść dla zwolenników członkostwa w UE.

Od początku działalności niepodległego państwa norweskiego, istotnym punktem odniesienia dla Norwegów były działania podejmowane przez kraje skandynawskie. Pomimo tego, iż Dania i Szwecja są członkami UE, to ich integracja europejska nie jest na tyle głęboka, żeby przekonać Norwegów do ponownej aplikacji o członkostwo. Zarówno Duńczycy w 2000, jak i Szwedzi w 2003 nie przyjęli europejskiej waluty co miało wpływ na postawy społeczeństwa norweskiego.¹⁸¹ Ponadto warto zauważyć, iż jednym z argumentów przemawiających za ścisłą współpracą Oslo z Brukselą jest możliwość kontynuacji stosunków z krajami sąsiednimi. Można również przypuszczać, że mocniejsza zaangażowanie krajów nordyckich w UE, może dać sygnał Norwegii do zmiany sceptycznej postawy względem formalnej integracji europejskiej. Ponadto, warto zauważyć, iż decyzja Islandii z 2009 roku odnośnie aplikacji o członkostwo w Unii ponownie przywróciła debatę europejską w Norwegii. Krok Islandczyków w kierunku członkostwa dał sygnał Oslo do podjęcia rozważań na temat przyszłego funkcjonowania EOG.¹⁸² Członkowie Ruchu Europejskiego (*nor. „Europabegevelsen”*, zwolennicy integracji) mieli nadzieję, że kryzys finansowy spowoduje wzmocnienie unijnej debaty w Islandii, co będzie miało wpływ na debatę europejską w Norwegii. Ponadto, Svein Roald Hansen (przewodniczący Ruchu Europejskiego) stwierdził, że Islandia przystąpi do UE w 2011 roku, a Norwegia zaraz za nią. Jego stanowisko zostało ostro skrytykowane przez lidera organizacji „*Nei til EU*” Heminga Olaussena, który jest przekonany o tym, iż Islandczycy zgłoszą przeciwko UE.¹⁸³ Zdania na ten temat były podzielone, ponieważ kwestia członkostwa Islandii w UE nie jest przesądzona. O wyniku zadecyduje społeczeństwo, którego postawy wraz z upływem czasu zmieniły się i większość jest skłonna zgłosować przeciwko UE.¹⁸⁴

Wiele czynników może mieć wpływ na decyzję Norwegów co do członkostwa w Unii Europejskiej. Większość z nich będzie zależała przede wszystkim od sytuacji

¹⁸⁰ Jo Stein Moen, Wegard Haesvik, Anne Marit Bjørnfalén, Tore O. Sandvik, *Et nytt nei*, op.cit., s. 163.

¹⁸¹ Tamże, s. 193-195.

¹⁸² <http://www.myrstad.eu/will-norway-join-the-eu-after-iceland/> z dnia 19 sierpień 2009-08-19.

¹⁸³ <http://www.dagbladet.no/nyheter/2008/10/30/552069.html>, z dnia 20 lutego 2011.

¹⁸⁴ <http://www.euractiv.pl/rozszerzenie/analizy/islandia-do-ue-czyli-do-europy-002023>, z dnia 14 września 2010.

wewnętrznej kraju, jak również funkcjonalności Porozumienia EOG. W chwili obecnej członkostwo w Unii nie stanowi debaty politycznej. Jedynie kryzys finansowy mógłby wymusić decyzję o kolejnej aplikacji o członkostwo¹⁸⁵ (tak samo jak było w Islandii). Jednakże nie jest przesądzone czy Norwegowie zdecydowałiby się na tak „wielki” krok. Islandczycy w chwili kryzysu finansowego byli przekonani o członkostwie, natomiast rok po aplikacji przybrali sceptyczną postawę wobec integracji na poziomie europejskim. W sondażu opublikowanym 20 grudnia 2010 roku przez norweską gazetę *Dagens Næringsliv* przedstawiono dane dotyczące postaw społecznych względem członkostwa Norwegii w UE. Z przeprowadzonego badania przez grupę *Sentio* wynika, że jedynie 24.7% społeczeństwa chciałoby przystąpić do UE, czyli niecała ¼ elektoratu. Natomiast 60.7% społeczeństwa jest w opozycji do członkostwa. W roku 2009 grupa zwolenników stanowiła 38.8%, natomiast przeciwników 49.2%. Dane opublikowane na norweskim portalu informacyjnym NRK z 7 marca 2011 roku pokazują, iż elektorat norweski w podziale na wiek, płeć, status społeczny, poglądy polityczne, w każdej z wymienionych grup stanowi większość przeciwko członkostwu w UE.¹⁸⁶ Istotny wpływ na zmianę stanowiska Norwegów względem integracji miał kryzys finansowy, który w niewielkim stopniu miał wpływ na norweską gospodarkę, czego nie można powiedzieć o Europie.¹⁸⁷ W porównaniu z okresem referendum 1972 i 1994, można zauważyć, iż liczba przeciwników zwiększyła się, przede wszystkim w grupie osób o wysokiej pozycji społecznej i wśród mężczyzn. Podsumowując, warto dodać, iż pomimo sceptycznej postawy znacznej większości obywateli „dzięki Porozumieniu EOG, Norwegia jest w 60-70% członkiem UE” (Gerhard Sabathil, ambasador UE w Norwegii).¹⁸⁸ Ponadto, warto dodać iż dopóki istnieje możliwość współpracy w ramach EOG dopóty Norwegia nie zmieni stanowiska względem potencjalnego członkostwa w UE.

---

¹⁸⁵ Mustafa Saritas, *Norway and the EU...*, op. cit., s. 52.

¹⁸⁶ <http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7538628>, z dnia 14 marca 2011.

¹⁸⁷ <http://www.dn.no/forsiden/politikkSamfunn/article2046337.ece>, z dnia 20 lutego 2011.

¹⁸⁸ Tłumaczenie własne na podst.: Jo Stein Moen, Wegard Haesvik, Anne Marit Bjørnfalen, Tore O. Sandvik, *Et nytt nei*, op.cit., s.168.

Rozdział V

Założenia metodologiczne i analiza wyników badań własnych.

„Norwegia może poczekać z UE.

Nie spieszyć się.

UE nie spieszy się.

Jeśli przystąpią zbyt wcześnie, będą z nimi tylko problemy.”¹⁸⁹

Romano Prodi (2004)

5.1 Przedmiot i cel badań.

W czterech powyższych rozdziałach zaprezentowano szereg wydarzeń mających wpływ na obecne stosunki Norwegii z Unią Europejską. Następna część pracy zostanie poświęcona zaprezentowaniu badań własnych, w celu wykazania, iż czynniki historyczne, kulturowe i społeczno-polityczne mają wpływ na obecną pozycję Norwegii w UE. **Przedmiotem badań** podjętych w niniejszej pracy są: Relacje Norwegii z Europą od 1945 roku do 2009. **Celem badania** jest poznanie relacji Norwegii z Europą, w celu wyjaśnienia niechętniej postawy Norwegów wobec integracji europejskiej.

5.2 Problem badawczy i hipoteza.

Niezbędnym warunkiem badań naukowych jest uświadomienie przez badacza problemów, odnoszących się do celu i zakresu przedsięwzięć badawczych. S. Nowak uważa, iż *„problem badawczy to tyle, co pewne pytanie lub zespół pytań, na które odpowiedzi ma dostarczyć badanie.”¹⁹⁰* W związku z tym, problematyka powinna obejmować całość zagadnień, do których odnosi się temat pracy. Głównym **problemem**

---

¹⁸⁹ Tłumaczenie własne z języka norweskiego – B.Z. Na podst.: Jo Stein Moen, Wegard Haesvik, Anne Marit Bjørnfalén, Tore O. Sandvik, *Et nytt nei...*, op.cit., s. 200.

¹⁹⁰ Stanisław Nowak, *Metodologia badań socjologicznych*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1970, s. 214.

badawczym niniejszej pracy jest pytanie: *Czy opinie ekspertów potwierdzają czynniki warunkujące współczesne relacje Norwegii z UE?* W celu wyjaśnienia bardziej precyzyjnie problemu badawczego, zaprezentowano szczegółowe problemy odnoszące się do tematu:

Czy opinie ekspertów potwierdzają, iż:

- *czynniki zewnętrzne mają wpływ na stosunki Norwegii z UE?*
- *uwarunkowania historyczno-kulturowe Norwegii mają wpływ na sceptyczne postawy społeczeństwa wobec członkostwa w UE?*
- *działalność aktorów norweskiej sceny politycznej ma wpływ na obecny stan stosunków Oslo z Brukselą.*
- *rozpad Europejskiego Obszaru Gospodarczego może zmienić obecną rzeczywistość?*

Punktem wyjścia wszelkich badań jest hipoteza, która jest niezbędna do zrozumienia procesu badawczego.¹⁹¹ **Hipoteza** odnosząca się do problemu głównego brzmi: *Opinie ekspertów potwierdzają wnioski zawarte w niniejszej pracy.* Natomiast hipotezy odnoszące się do problemów szczegółowych są następujące:

Opinie ekspertów potwierdzają, że:

- *Czynniki zewnętrzne mają istotny wpływ na proces integracji europejskiej Norwegii.*
- *Uwarunkowania kulturowe mają istotny wpływ na sceptyczne postawy Norwegów wobec członkostwa w UE.*
- *Pasywna rola partii politycznych ma wpływ na niską jakość debaty europejskiej w Norwegii.*
- *Rozpad Europejskiego Obszaru Gospodarczego może przyczynić się do członkostwa Norwegii w UE.*

5.3 Zmienne zależne i niezależne oraz ich wskaźniki.

Niezbędnym elementem każdej pracy badawczej jest wskazanie zmiennych i ich wskaźników, wynikających z postawionych problemów badawczych i hipotez. Według Mieczysława Łobockiego „przez zmienne niezależne rozumie się pewne czynniki

---

¹⁹¹ Janusz Sztumski, *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Katowice 1995, s. 48.

powodujące określone zmiany w innych czynnikach (zmiennych), a przez zmienne zależne czynniki, podlegające wyraźnym wpływom ze strony zmiennych niezależnych”.¹⁹² Często zmienne mają charakter globalny, dlatego też należy zredukować je do zmiennych szczegółowych. Dla określenia zmiennej niezbędne są wskaźniki, które „służą do określenie pewnej cechy podmiotu lub zjawiska pozostającej w takich związkach z inną jego cechą, że wystąpienie jej sygnalizuje obecność tej drugiej.”¹⁹³

W niniejszej pracy **zmienną zależną** globalną (zgodnie z problemem badawczym) są współczesne stosunki Norwegii z UE. Natomiast **zmienną zależną** szczegółową (odnoszącą się do problemów szczegółowych) jest specyfika (charakter) tych relacji. **Wskaźnikiem** zmiennych zależnych jest środowisko społeczno-polityczne w Norwegii.

Zmienną niezależną globalną są uwarunkowania historyczne, kulturowe i społeczno-polityczne, a **zmienną niezależną** szczegółową jest charakter tych uwarunkowań. **Wskaźnikami** zmiennych niezależnych są wydarzenia historyczne, odrębność kulturowa, społeczeństwo norweskie, partie i ruchy polityczne.

5.4 Metody badawcze, techniki i narzędzia badawcze.

Przedstawiony problem badawczy pozwala na dobranie odpowiedniej metody i techniki badań. „Przez metodę rozumie się na ogół system założeń i reguł pozwalających na takie uporządkowanie praktycznej lub teoretycznej działalności, aby można było osiągnąć cel, do jakiego się świadomie zmierza”.¹⁹⁴ Dlatego, ważnym elementem metody jest jej celowość. Według Janusza Sztumskiego metoda badania i poznania jest naukowa i prawidłowa, tylko gdy w sposób obiektywny pokazuje rzeczywistość. Istotną rolę przypisuje się adekwatności doboru metody w celu osiągnięcia zamierzonego rezultatu. Głównymi wymogami poprawnie dobranej metody są: *jasność* (rozumiałość), *jednoznaczność* (wyklucza dowolność), *ukierunkowanie* (podporządkowana określone celowi), *skuteczność* (osiągnięcie zamierzonego celu), *owocność* (rezultat istotny dla pobocznych dziedzin nauki), *niezawodność* (zamierzony efekt wysoko prawdopodobny), *ekonomiczność* (niski nakład pracy i środków).¹⁹⁵ W każdej dziedzinie naukowej istnieją odrębne podziały metod badawczych. W naukach

¹⁹² Mieczysław Łobocki, *Metody badań pedagogicznych*, PWN, Warszawa 1982, s. 74.

¹⁹³ Janusz Sztumski, *Wstęp do metod i technik...*, op. cit., s. 51.

¹⁹⁴ Tamże, s. 60.

¹⁹⁵ Tamże, s. 61-63.

społecznych istnieje kilka podziałów **metod badawczych** w celu wyjaśnienia zjawisk społecznych. Standardowy podział dla wszystkich nauk to metody jakościowe (opisowe) i metody ilościowe (statystyczne). Z pośród powszechnie wykorzystywanych metod ogólnych: *porównania, dialektycznej, historycznej, funkcjonalnej, strukturalnej, systemowej*, w niniejszej analizie badań zostanie wykorzystana **metoda komparatystyczna**, która „*porządkuje w pewnym stopniu naturalną poniekąd skłonność umysłu ludzkiego do ustalania podobieństw i różnic między postrzeganymi przedmiotami i zjawiskami*”.¹⁹⁶ Bezpośrednim celem badania jest wykazanie podobieństw i różnic w odpowiedziach respondentów. W celu dokonania analizy, wybrano osoby reprezentujące stanowiska neutralne, zwolenników i przeciwników integracji europejskiej. Wynik analizy ukaże odmienność poglądów badanych osób dotyczących uwarunkowań historycznych, kulturowych i społeczno-politycznych w stosunkach Norwegii z UE.

Metoda pełni rolę nadrzędną wobec techniki badawczej, natomiast technika wobec narzędzia badawczego. W badaniach społecznych można wyróżnić następujące **techniki badawcze**: obserwację, ankietę, wywiad, gromadzenie materiałów etc. W niniejszej pracy wykorzystano dwie formy ankietę oraz wywiad. Natomiast **narzędziami badawczymi** były: kwestionariusze wywiadu standardowego oraz kwestionariusze ankietowe (internetowe, wysłane za pomocą poczty elektronicznej),¹⁹⁷ który charakteryzuje się celowo opracowanym zestawem pytań. W obu przypadkach zestaw pytań był identyczny. Kwestionariusz zawiera 14 pytań¹⁹⁸ ogólnych przygotowanych w języku angielskim, które zostały skonstruowane odpowiednio do zakresu wiedzy respondentów. Na początku kwestionariusza zaprezentowano pytania ogólne, przechodząc stopniowo do bardziej szczegółowych. Budowa kwestionariusza pozostawia respondentowi możliwość wyrażenia własnych opinii na zadane pytanie (pytania otwarte).¹⁹⁹

---

¹⁹⁶ Tamże, s. 189.

¹⁹⁷ Piotr Siuda, *Kwestionariusze Internetowe - nowe narzędzie badawcze nauk społecznych*, Świętokrzyskie Centrum Edukacji Na Odległość SCENO, „Zeszyty Naukowe 2/2006”.
http://www.sceno.edu.pl/konferencja/7_22.pdf, z dnia 27 lutego 2011.

¹⁹⁸ Niektóre pytania ogólne zawierają pytania uzupełniające w celu bardziej szczegółowego ukierunkowania respondenta.

¹⁹⁹ http://www.wsuz.pl/pliki/kwestionariusz_kola.pdf, z dnia 24 lutego 2011.

5.5 Przebieg i organizacja badań.

Największym wyzwaniem w przeprowadzeniu badania był dostęp do respondentów. Grupa badanych pochodzi z różnych miast Norwegii (Kristiansand, Oslo, Trondheim), a część z nich reprezentuje Norwegię w Brukseli (UE). Ponadto, wyzwaniem był język obcy (angielski), w którym zostało przeprowadzone badanie.

Badanie respondentów odbyło się w różnym odstępie czasowym i w różny sposób (sierpień 2009 - luty 2011). W badaniu uczestniczyło dziewięć osób, z czego z dwojgiem został przeprowadzony wywiad. Natomiast pozostali respondenci odpowiedzieli na zadane pytania elektronicznie.

Z pośród wysłanych czternastu kwestionariuszy, pięć osób nie zdecydowało się odpowiedzieć na zadane pytania, głównie ze względu na wykonywany zawód czy brak wolnego czasu. Respondenci, którzy zdecydowali się na badanie odpowiedzieli rzetelnie i w krótkim odstępie czasu na zadane pytania.²⁰⁰

5.6 Teren badań i charakterystyka próby badawczej.

Grupa respondentów została dobrana celowo (nielosowo). Przy wyborze, badacz kierował się zainteresowaniami, miejscem zamieszkania oraz pozycją (wykonywanym zawodem) osób wybranych. Istotnym elementem był wybór osób z różnych regionów kraju oraz reprezentujących odmienne poglądy w kwestii integracji europejskiej. Badaniu zostali poddani dorośli w wieku od 26-62 lata. Grupę respondentów stanowią obywatele Norwegii (mieszkańcy Kristiansand, Oslo i Trondheim), zajmujący się polityką europejską w kraju lub za granicą (w Brukseli). Grupę respondentów stanowią następujące osoby publiczne:

- Dyrektor Generalny Sørlandets Europakontor (Południowy Urząd Europejski) w Kristiansand
- Członek organizacji „Europabevegelsen” (Ruch Europejski) z Kristiansand
- Dyrektor Letniej Szkoły Integracji Europejskiej w Kristiansand (Universitetet i Agder); norweski ekspert zajmujący się polityką europejską

---

²⁰⁰ Ze względu na okres wakacyjny, w dwóch przypadkach odpowiedź trwała dłużej niż miesiąc.

- Członek Zarządu „Nei til EU”; przewodniczący lokalnego oddziału Partii Pracy (AP) w Trondheim
- Lider organizacji „Nei til EU”; były członek Socjalistycznej Partii Lewicy (SV), Oslo
- Doradca i przedstawiciel Norweskiego Stowarzyszenia Władz Lokalnych i Regionalnych w Brukseli
- Przedstawiciel Norweskiej Konfederacji Związków Zawodowych – biuro w Brukseli
- Dyrektor generalny biura w Brukseli; specjalista w sprawach Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa w UE
- Stażysta Sørlandets Europakontor (biuro w Brukseli)

Wśród badanych była tylko jedna kobieta. Oba wywiady zostały przeprowadzone w Kristiansand: pierwszy w sierpniu 2009 roku w Universitetet i Agder, przy użyciu dyktafonu, na którym zarejestrowano odpowiedzi respondenta. Natomiast drugi w październiku 2010 w Sørlandets Europakontor, podczas którego odpowiedzi zostały spisane przez badającego. Pozostali respondenci odpowiedzieli elektronicznie. Jeden z badanych zaproponował dodatkowe źródła wiedzy niezbędne do zrozumienia badanego problemu.

5.7 Analiza badań własnych.

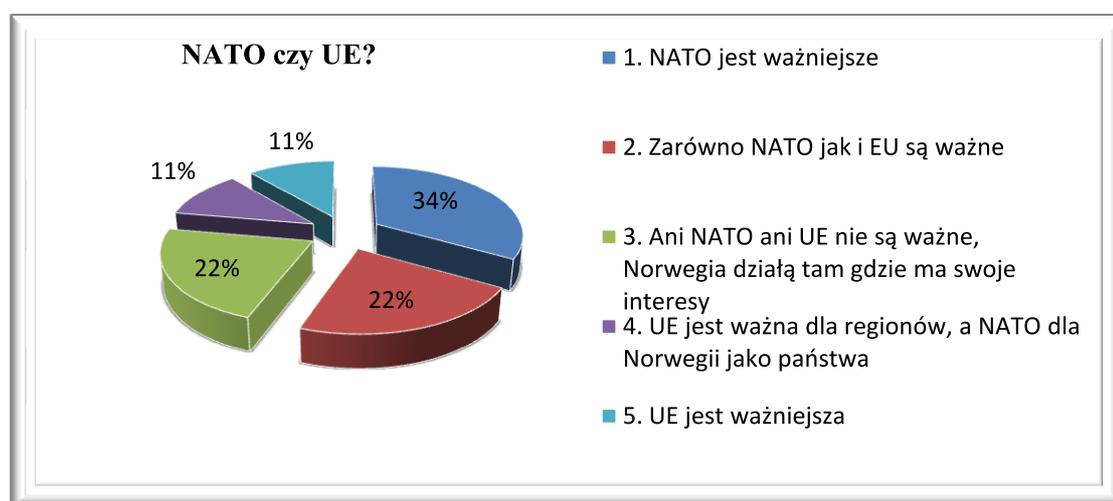
5.7.1 Międzynarodowa działalność Norwegii.

Strategiczne położenie Norwegii między Wschodem a Zachodem miało wpływ na kształt norweskiej polityki międzynarodowej. Od początku odzyskania niepodległości w 1905 roku, Norwegia była narażona na ciągłe wyzwania, które poniekąd zmuszały ją do podejmowania decyzji w sprawach integracji ponadnarodowej. Początkowo, strona norweska niechętnie angażowała się w środowisku międzynarodowym. Bezpieczeństwo kraju wymagało coraz większych poświęceń, co oznaczało, że Norwegia nie może się izolować od świata zewnętrznego. Od 1536 roku do 1905 roku państwo norweskie było w unii z Danią, a następnie ze Szwecją. Dlatego też, współpraca w rejonie skandynawskim jest uwarunkowana zarówno historycznie jak i kulturowo, a kroki

podejmowane przez sąsiadów mają istotny wpływ na norweską politykę zagraniczną. Norwegia ma swoje interesy zarówno w USA, które dzięki NATO może zapewnić jej bezpieczną pozycję, jak również w Europie, która jest najważniejszym partnerem handlowym. Z jednej strony, Norwegia jako kraj niezależny w wielu sprawach może samodzielnie podejmować decyzje. Z drugiej strony, wpływ polityki europejskiej na norweską politykę wewnętrzną jest nieunikniony.

W przeprowadzonym badaniu zapytano respondentów o kurs polityki międzynarodowej Norwegii. Czy w związku z ponadnarodowym zaangażowaniem kraju, norweską politykę zagraniczną charakteryzuje wymiar atlantycki czy europejski?

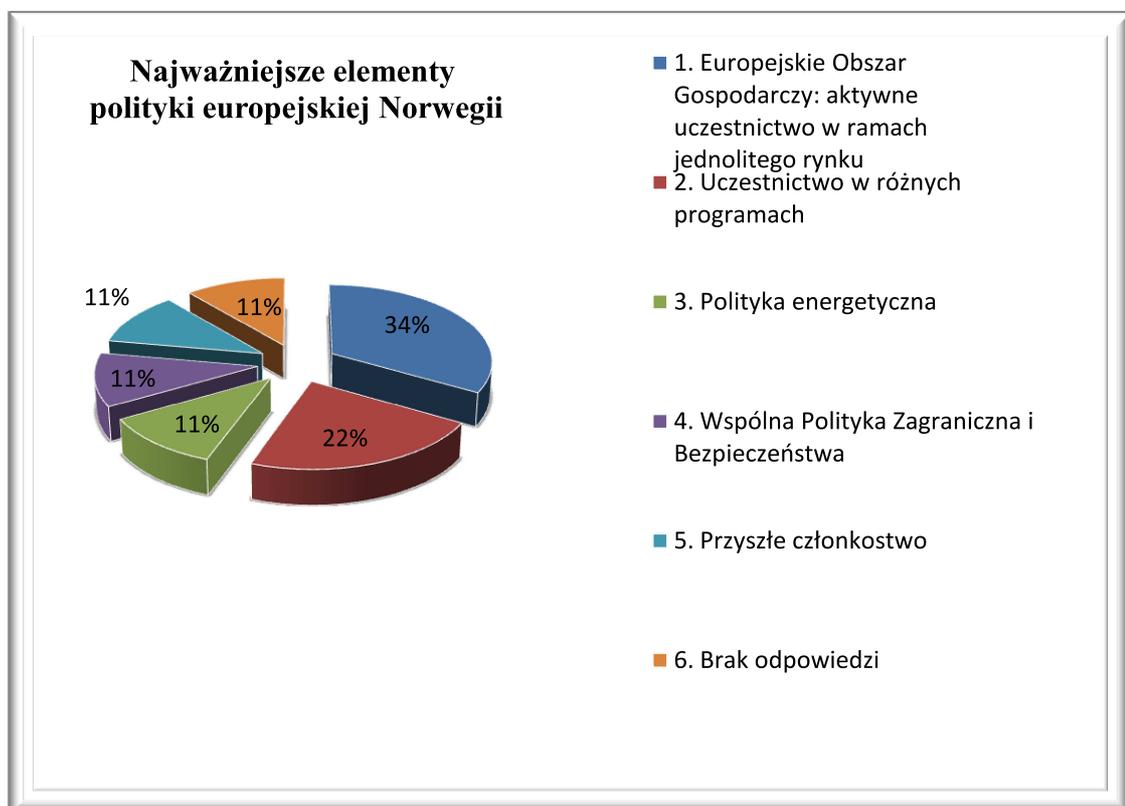
Wykres 2 Kierunek norweskiej polityki zagranicznej.

Wykres 2 prezentuje kierunek norweskiej polityki zagranicznej, jaki zdaniem badanych charakteryzuje politykę zagraniczną Norwegii. Pytanie dotyczące sprecyzowania kierunku norweskiej polityki międzynarodowej sprawiło problemy respondentom, którym było z trudem jednoznacznie opowiedzieć się w tej kwestii. Badacz zwrócił uwagę, iż z wypowiedzi respondentów uwidacznia się czynnik historyczny, który warunkuje obecne relacje norwesko-atlantyczne mające wpływ na stosunki norwesko-unijne. W związku z migracjami Norwegów do Ameryki w XX wieku, jak i członkostwo Norwegii w NATO zbliżyło państwo norweskie do USA (szczególnie w kwestii bezpieczeństwa). Jednakże, pomimo sympatii dla polityki amerykańskiej, Norwegia ma swoje interesy w UE. Wobec tego, Norwegia balansuje między Europą a Ameryką. Odpowiedzi respondentów nie można podzielić co do poglądów wobec członkostwa w UE (wręcz odwrotnie). Sympatycy UE, w większości

stwierdzili, że NATO jest ważniejsze, natomiast największy przeciwnik integracji europejskiej uznał, iż UE stanowi priorytet polityki norweskiej. Wyniki badania pokazują, iż norweską politykę europejską charakteryzuje zarówno wymiar atlantycki, jak i europejski. W związku z tym można się zgodzić ze stwierdzeniem respondentów, którzy uznali, że „Norwegia działa tam gdzie ma swoje interesy”. Ponadto, dwie osoby wskazały czynnik społeczno-polityczny w odniesieniu do relacji z NATO i UE, twierdząc że wymiar atlantycki jest ważniejszy dla większości społeczeństwa, natomiast stosunki z Unią stanowią bardziej rozgrywki partyjne.

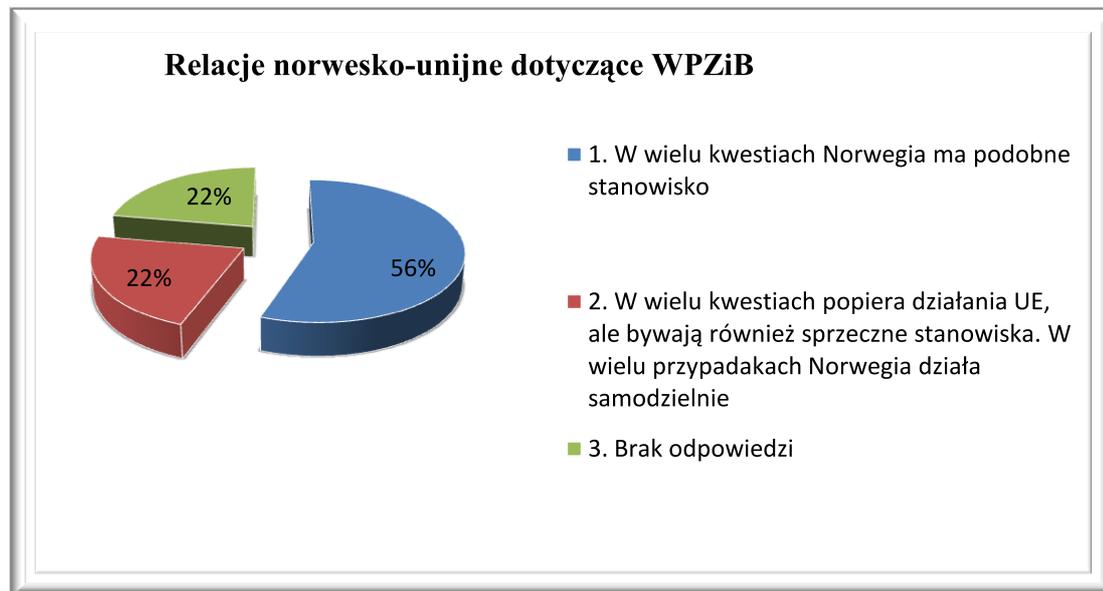
Wykres 3 Elementy polityki europejskiej Norwegii.

Wykres 3 przedstawia poglądy respondentów dotyczące najważniejszych elementów polityki europejskiej Norwegii. Wszystkie zadane pytania były otwarte, dlatego też badani mogli wskazać, co według nich stanowi priorytet w relacjach norwesko-unijnych. Ponad połowa respondentów wskazała, że aktywne uczestnictwo w EOG, głównie w jednolitym rynku wewnętrznym (34%), jak i w różnych programach (22%) stanowi dla Norwegii najważniejszy element polityki europejskiej. Ponadto, istotność polityki energetycznej, WPZiB, a także przygotowanie do członkostwa

wymieniło po jednym badanym. Wszyscy respondenci wymienili istotne elementy, które są zawarte w Porozumieniu EOG lub dodatkowych umowami bilateralnymi pomiędzy Norwegią a UE. Jednakże, jedna osoba wskazała, iż co prawda Norwegia jest członkiem EOG, Schengen etc., ale norweska polityka europejska zmierza ku członkostwu. Jest to stanowisko przedstawiciela oponentów integracji. Pozostali respondenci stwierdzili, że Porozumienie o EOG stanowi priorytet i Norwegia nie zmieni stanowiska wobec UE dopóty, dopóki to Porozumienie istnieje. Ich stanowisko dowodzi czynnik historyczno-kulturowy, odnoszący się do niezależnej pozycji kraju na arenie międzynarodowej. EOG nie jest unią, która z historycznego punktu widzenia przypomina okres uzależnienia kraju od obcego panowania. Pomimo tego, iż obecne stosunki sąsiedzkie Norwegii można określić jako przyjacielskie i stanowią istotne odniesienie dla polityki wewnętrznej państwa norweskiego to Norwegowie bardzo cenią sobie niezależność.

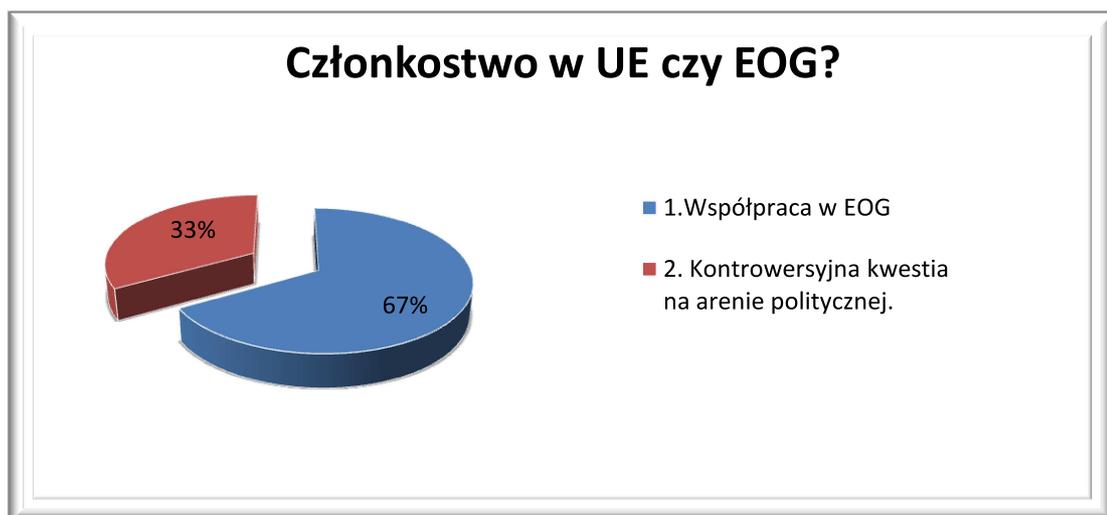
Wykres 4 Stanowisko Norwegii wobec europejskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa.

Wykres 4 przedstawia opinie respondentów dotyczące stanowiska Norwegii wobec Europejskiej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa. Norwegia nie jest częścią WPZiB, ponieważ nie jest krajem członkowskim UE. Jednakże, w wielu kwestiach Oslo popiera inicjatywy Brukseli, przede wszystkim dotyczące misji pokojowych.

Norwegia jest zaangażowana we współpracę w dziedzinie bezpieczeństwa na poziomie europejskim. Jednakże, obecnie głównym partnerem w tej kwestii jest NATO czego dowodem jest *wykres 2*. Respondenci potwierdzili, iż Norwegia w wielu kwestiach ma podobne stanowisko jak UE, jednakże 22% stwierdziło, iż nie w każdej kwestii. W związku z tym, iż Norwegia nie stanowi części WPZiB to w pewnym stopniu samodzielnie decyduje o swoim zaangażowaniu. Politycy norwescy są świadomi, że współpraca w tej dziedzinie jest niezmiernie ważna dla zaledwie 5 milionowego kraju. Dlatego też Norwegia będzie dążyć w kierunku zbliżenia stosunków z UE w sferze polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. W *wykresie 3* jeden z respondentów zaznaczył, że jednym z najważniejszych elementów europejskiej polityki Norwegii jest WPZiB, co może świadczyć o wielkości znaczenia tej dziedziny.

Wykres 5 Norweskie zaangażowanie na poziomie europejskim.

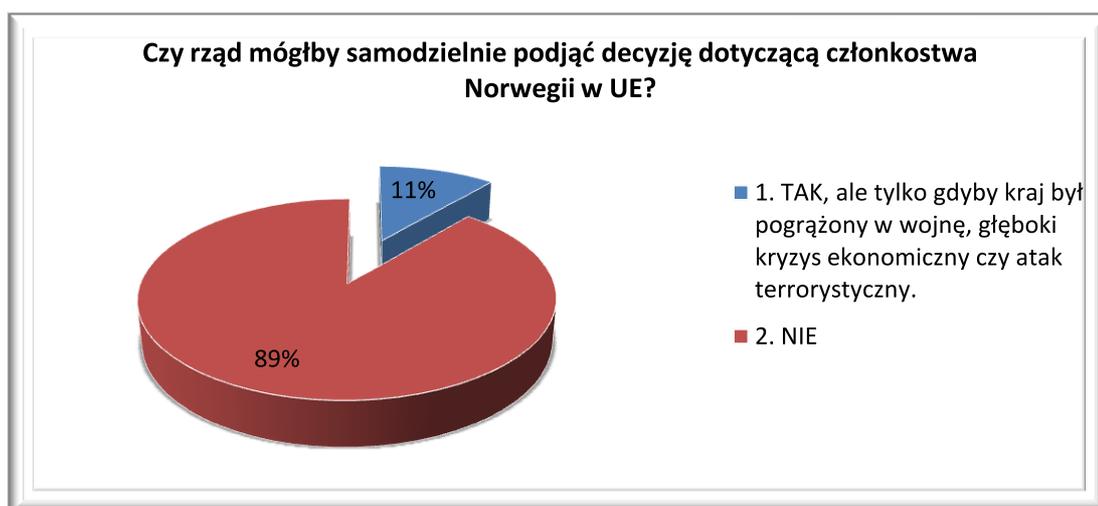
Wykres 5 prezentuje jedną z najbardziej kontrowersyjnych kwestii w polityce europejskiej Norwegii. Wielu badaczy zastanawia się nad tym, jaki będzie rezultat współpracy norwesko-unijnej, czy zakończy się członkostwem w UE czy będzie to współpraca bilateralna między krajami EFTA EOG a UE. Kwestia ta również stanowi źródło sporu zarówno w środowisku politycznym, jak i społecznym w Norwegii. Można więc zadać pytanie „*Quo vadis* Norwegio?” W 67% respondenci stwierdzili, że Norwegia jest usatysfakcjonowana ze współpracy w EOG i obecne stosunki nie przygotowują Norwegii do członkostwa. Jeden z badanych, który uznał, że jest to „kontrowersyjna kwestia” w środowisku politycznym, wcześniej (*wykres 3*) stwierdził,

że Norwegia zmierza do członkostwa w UE (najważniejszy element polityki europejskiej). Pomimo wyboru EOG, respondenci nie byli do końca przekonani o słuszności wyboru. Ponadto jeden z badanych stwierdził, iż współpraca w ramach EOG jest absurdem i Norwegia powinna jak najszybciej dołączyć do Unii Europejskiej. Norweskie zaangażowanie na arenie europejskiej może być stopniowym przygotowaniem społeczeństwa na członkostwo, ale musi to być okres długofalowy i cały proces będzie zależał od debaty europejskiej, jaka będzie się toczyć w ciągu najbliższych lat w środowisku politycznym. Jeden respondent uznał, iż z jednej strony Porozumienie o EOG jest bardzo korzystne dla Norwegii, natomiast z drugiej strony Norwegowie bardzo wiele tracą z powodu braku formalnego członkostwa.

5.7.2 Wpływ czynnika zewnętrznego na politykę wewnętrzną kraju.

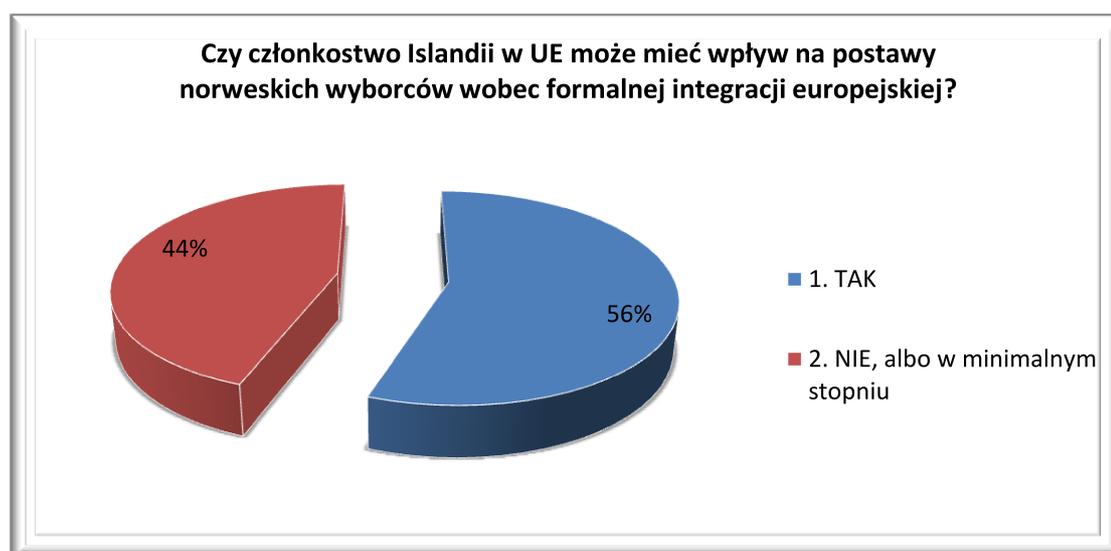
Norweska polityka wewnętrzna, jak i zagraniczna jest w pewnym stopniu kreowana przez czynnik zewnętrzny. Duży wpływ na decyzje podejmowane przez elity kraju mają kraje sąsiadujące. Przykładem mogą być oba referenda, które zrodziły się z inicjatywy Brytyjczyków czy Szwedów. Ponadto, norweskie zaangażowanie na poziomie unijnym jest także skutkiem działań państw skandynawskich. Wpływ czynnika kulturalnego i historycznego odgrywa istotną rolę w stosunkach krajów nordyckich.

Wykres 6 Ewentualna decyzja o członkostwie w UE.

Wykres 6 przedstawia opinie respondentów dotyczącą decyzji o potencjalnym przyszłym członkostwie Norwegii w UE. W 89% badani są przekonani, że rząd nie podjąłby decyzji o integracji z Unią, ignorując głos społeczeństwa. Norweskie elity są przekonane, iż taki stan rzeczy mógłby spotkać się z licznymi protestami. Ponadto, partie polityczne są świadome tego, jakie mogą być tego konsekwencje (znaczna utrata poparcia elektoratu). Tylko jeden respondent zaznaczył, iż rząd norweski podjąłby decyzję o ewentualnym członkostwie jedynie w wyniku niepowodzeń kraju. Warto zaznaczyć, iż referendum jest tylko „doradczym głosem” dla polityków, którzy mogą, ale nie muszą zastosować się do jego wyniku. Z wykresu wynika jak duży wpływ na integrację europejską odgrywa czynnik społeczno-polityczny.

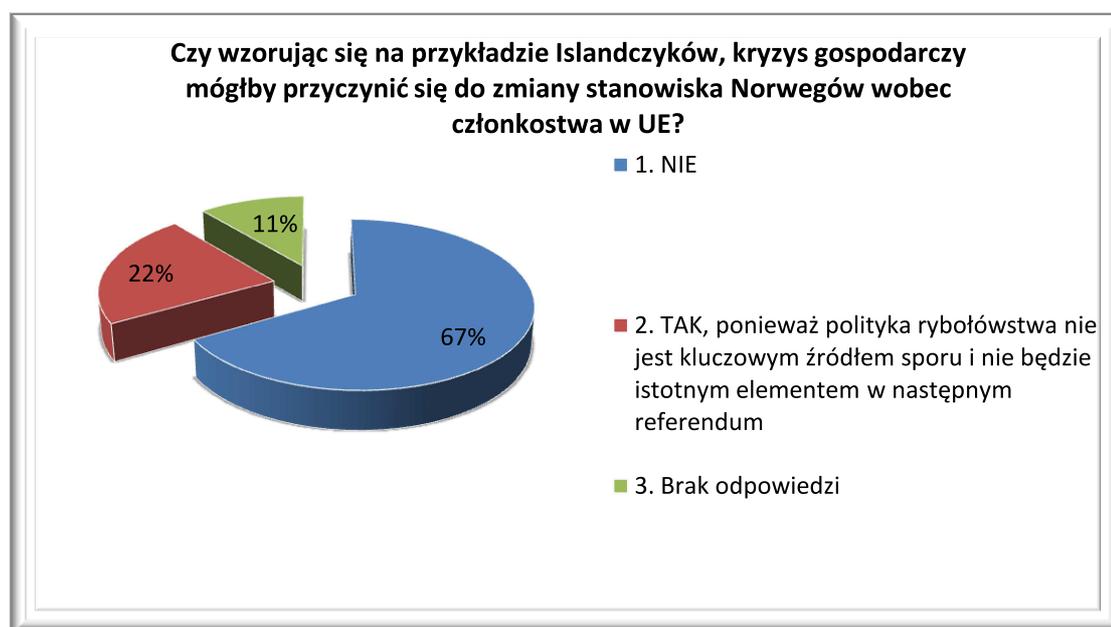
Wykres 7 Wpływ potencjalnego członkostwa Islandii w UE na Norwegów.

Wykres 7 prezentuje dane dotyczące opinii respondentów wobec potencjalnego wpływu członkostwa Islandii na mentalność społeczeństwa norweskiego. Reakcja na to wydarzenie była zaskoczeniem dla wielu Norwegów. Wraz z upływem czasu emocje opadły. Ponadto zmieniła się również postawa Islandczyków, którzy obecnie deklarują niechęć względem członkostwa. Respondenci, którzy zostali poddani badaniu w 2009 roku (sierpień - październik) odpowiedzieli, że członkostwo Islandczyków będzie miało znaczenie. Natomiast badani w okresie październik 2010 - luty 2011 stwierdzili, że nie będzie to miało wpływu lub w minimalnym stopniu. Jeden z respondentów zaznaczył, iż świadczą o tym chociażby sondaże z ostatnich sześciu miesięcy wskazujące na

znaczna większość przeciwników członkostwa Norwegii w UE. Respondenci, którzy wskazali odpowiedź twierdzącą zaznaczyli, iż wpływ byłby istotny, z tego względu, że przyszłość EOG byłaby niepewna i elity norweskie musiałyby szukać rozwiązania w tej kwestii. W związku z tym zwiększyłaby się rola debaty europejskiej w kraju, w którą zaangażowałyby się społeczeństwo. Upadek EOG mógłby przyczynić się do zmiany postaw społeczeństwa norweskiego.

Wykres 8 Czy kryzys gospodarczy mógłby zmienić pozycję Norwegii w UE?²⁰¹

Wykres 8 przedstawia wynik badania dotyczący zmiany postawy względem członkostwa w UE w przypadku ewentualnego kryzysu gospodarczego, wzorując się na stanowisku Islandczyków. Ponad połowa (67%) respondentów stwierdziła, iż kryzys gospodarczy nie miałby wpływu na decyzje rządzących w Norwegii. Jednakże, 22% badanych uznało, iż wpływ kryzysu mógłby przyczynić się do zmiany postaw Norwegów, a polityka rybołówstwa nie będzie stanowić źródła sporu w ewentualnym, przyszłym referendum. Poglądy na ten temat były sprzeczne. Jeden z badanych zaznaczył, iż Norwegia głównie z tego względu powinna przystąpić do UE, gdyż polityka rybołówstwa na poziomie unijnym uległa głębokiej zmianie od 1994 roku, co w konsekwencji miałooby pozytywny rezultat dla norweskiego rybołówstwa. Inny

²⁰¹ Respondenci odpowiadali mając na uwadze fakt, iż znaczna część PKB pochodzi z rybołówstwa i stanowi (ła) główne źródło sporu względem członkostwa zarówno w Islandii jak i w Norwegii.

badany uznał, że Norwegowie bronią swoich interesów w tym sektorze i przede wszystkim dlatego są członkiem EOG a nie UE. W związku z tym, obecna polityka handlowa Norwegii w tym sektorze jest ograniczona, co w konsekwencji uniemożliwia eksport wielu wyrobów na rynki europejskie. W związku z tym, zmieniły się postawy wielu przeciwników członkostwa reprezentujących ten sektor, którzy w ostatnich dwóch referendach stanowili największą grupę oponentów.

Wykres 9 Mechanizm Finansowy EOG i Norweski Mechanizm Finansowy.

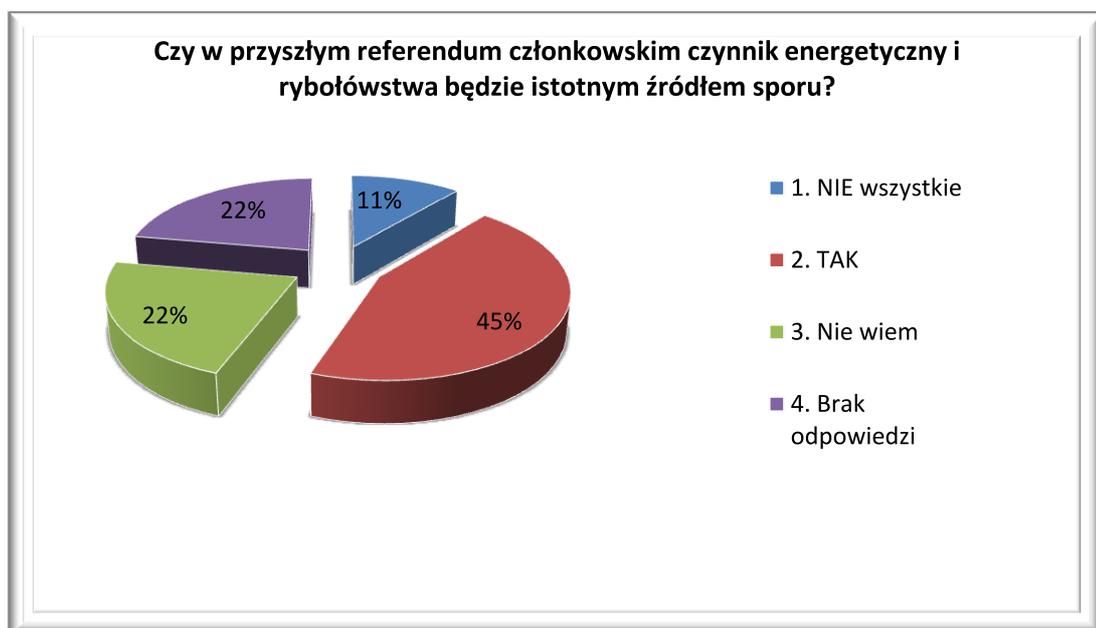

Wykres 9 prezentuje wynik badanych dotyczący norweskiej pomocy finansowej dla nowych krajów członkowskich oraz Grecji, Hiszpanii i Portugalii. Respondenci (78%) uważają, iż Porozumienie EOG wymagało wsparcia ze strony Norwegii. Ponadto, jeden z respondentów stwierdził, iż strona norweska udzieliła większej pomocy finansowej niż jakiegokolwiek państwo UE. Norwegia wykorzystuje ponad 1% PKB na pomoc ubogim krajom na świecie (nie tylko europejskim, ale również afrykańskim). Solidarność norweska jest doceniana przez kraje beneficjentów, w związku z tym ma możliwość promocji swoich interesów jednocześnie nie będąc krajem członkowskim UE. Warto zauważyć, iż wpływ na „norweską solidarność” ma czynnik historyczny. Norwegia przed odkryciem złóż ropy naftowej i gazu ziemnego była biednym krajem, dlatego też obecnie dąży do odbudowy solidarnej i bezpiecznej Europy. Można również uznać, iż „solidarny gest Norwegii” jest potwierdzeniem istotności Porozumienia EOG dla strony norweskiej.

5.7.3 Formalna integracja europejska – referenda.

Referenda w Norwegii zapewne szczególnie zapisały się w kartach historii UE. Jedynie Norwegowie czterokrotnie zaaplikowali członkostwo w UE, przy czym dwukrotnie o negatywnym wyniku zdecydowało społeczeństwo. Rozpoczynając od inicjatywy, a kończąc na referendum można stwierdzić, iż czynniki (historyczny, kulturowy, społeczno-polityczny) przedstawione w hipotezach szczegółowych miały niewątpliwie wpływ na proces integracji Norwegii z Europą. Zarówno w I, jak i II referendum norweskie elity zainspirowały decyzje krajów sąsiedzkich. Ponadto, szczególnie w czasie II referendum strona norweska uważnie śledziła nastroje społeczne w Szwecji i Finlandii, które niewątpliwie miały wpływ na ostateczny wynik w Norwegii. Obecnie Islandia jest na drodze do członkostwa. Jej decyzja o aplikacji sprawiła, iż elity norweskie zaczęły zastanawiać się jakie to może mieć konsekwencje dla EOG.

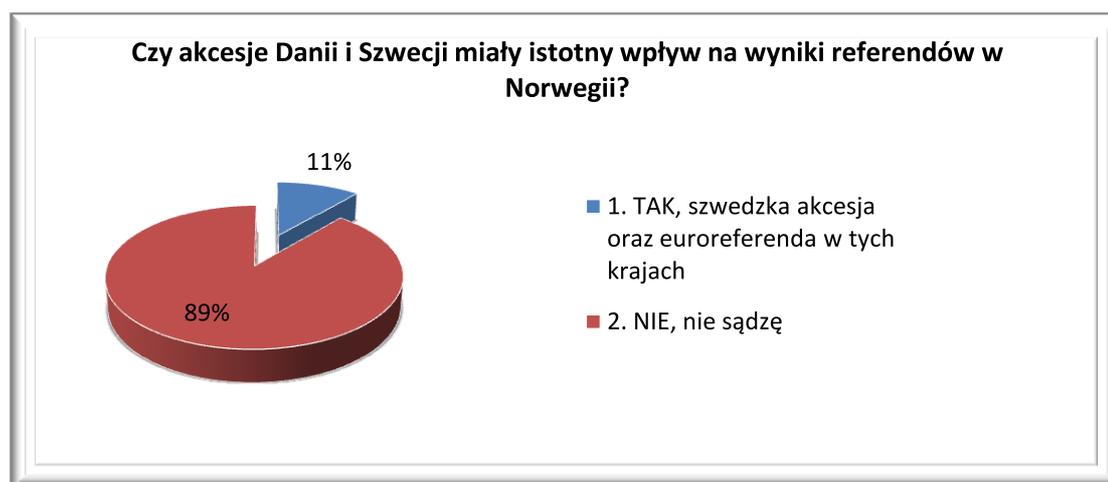
Wykres 10 Źródła sporu w przyszłym referendum w Norwegii.

Wykres 10 prezentuje opinie badanych dotyczące potencjalnego źródła sporu w przyszłym referendum. Określenie tej kwestii sprawiło trudności połowie respondentów (22% odpowiedziało „nie wiem”, 22% nie udzieliło odpowiedzi na pytanie). Natomiast 45% badanych uznało, iż oba sektory będą stanowić źródło sporu w przyszłym

referendum, a jeden z respondentów uważa, że nie wszystkie (nie rybołówstwo). W związku z opiniami badanych, można uznać, iż surowce będą sprawą kontrowersyjną również w przyszłym referendum. Ponadto dwóch respondentów (przeciwnicy UE) wskazali na dodatkowy czynnik, który miał również istotne znaczenie w ubiegłych referendach – czynnik demokratyczny. Ponadto, warto zauważyć, iż szczególnie sektor energetyczny jest atrakcyjny dla Unii.

Wykres 11 Wpływ członkostwa Danii i Szwecji na wyniki referendów w Norwegii.

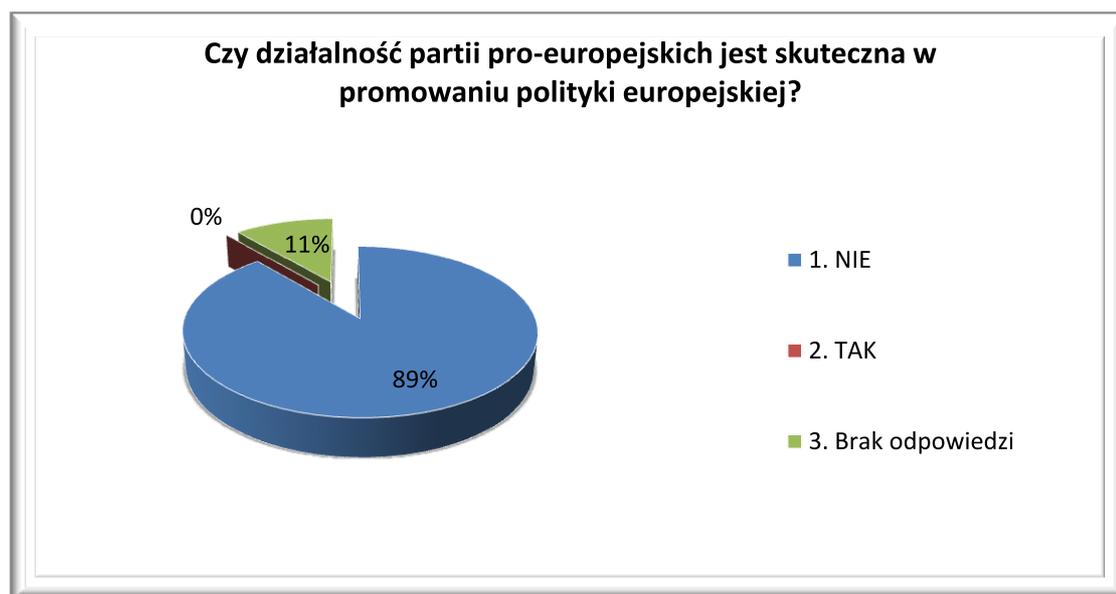
Wykres 11 przedstawia opinie badanych dotyczące wpływu członkostwa Danii i Szwecji w UE na wyniki referendów w Norwegii. 89% respondentów uznało, iż integracja krajów sąsiednich nie przyczyniła się do negatywnego wyniku w Norwegii. Natomiast, jeden z respondentów stwierdził, że wynik referendum w Szwecji miał znaczenie, jak również odrzucenie przez Szwedów i Duńczyków waluty euro w referendach było negatywnym sygnałem dla wielu Norwegów.

5.7.4 Rola partii politycznych, organizacji pro- i anty - UE oraz mediów.

Największą aktywność w kreowaniu obrazu UE można przypisać organizacji „Nei til EU”, która jest oponentem członkostwa w Unii. Ich przeciwnicy „Europabevegelsen” jest zbyt słabym ruchem politycznym, aby przyciągnąć większą liczbę zwolenników członkostwa. Ponadto w środowisku politycznym, partie pro-UE stanowią mniejszość,

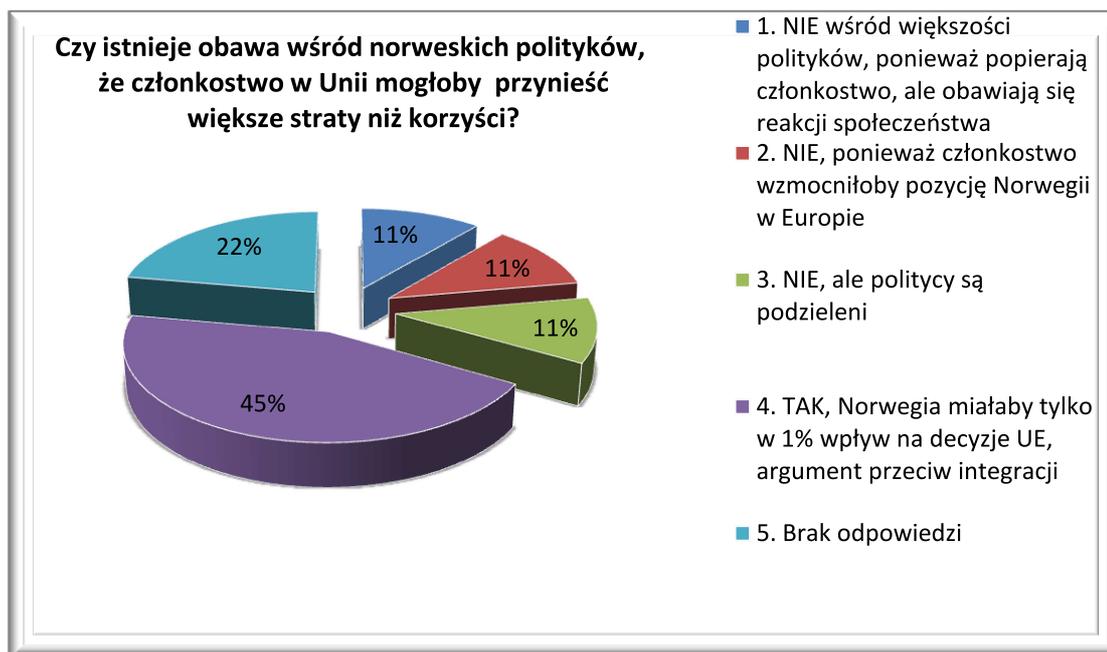
co utrudnia im prowadzenie debaty europejskiej w społeczeństwie. Pomimo niezależności mediów, również one nie są przychylnie polityce UE. Wszystkie źródła mają bezpośredni lub pośredni wpływ na społeczeństwo. Dlatego też, rola mediów, partii i organizacji politycznych jest niezbędna w celu wyjaśnienia współczesnych relacji norwesko-unijnych.

Wykres 12 Skuteczność partii pro-europejskich w Norwegii.

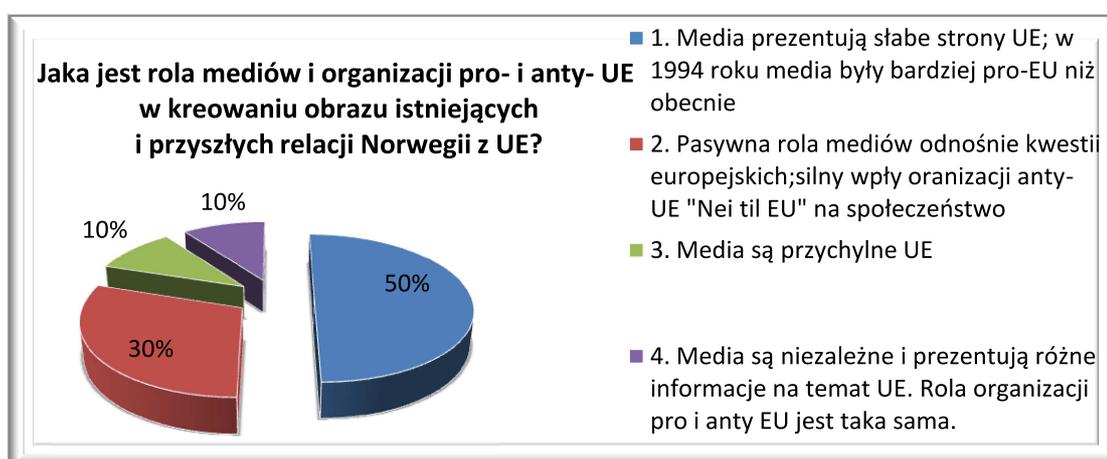
Wykres 12 prezentuje stanowiska badanych odnoszące się do skuteczności partii pro – europejskich w Norwegii. Respondenci w 89% stwierdzili, że obecna działalność partii popierających członkostwo w UE jest niewystarczająca, aby przekonać społeczeństwo do swoich racji. Głównym problemem są podziały wewnątrzpartyjne (głównie wewnątrz rządzącej Partii Pracy) oraz zbyt niski stopień poparcia wyborców dla partii pro - UE (na przykład Konserwatystów). Obawy partii pro-EU wiążą się z utratą elektoratu, który jest niezbędny do przetrwania na scenie politycznej. Przykładem mogą być wybory parlamentarne z 1993 roku, w którym Konserwatyści promując członkostwo w UE stracili 9 na 37 miejsc w Stortingu.

Wykres 13 Obawy polityków względem członkostwa w UE.

Wykres 13 prezentuje opinie respondentów na temat obaw polityków norweskich względem członkostwa w UE. Odpowiedź na to pytanie sprawiła trudności 22% badanych. Ponadto, trzech respondentów (45%) stwierdziło, iż obawa ma charakter demokratyczny. Obecnie Norwegia w minimalny sposób może wpływać na decyzje podejmowane przez UE, natomiast ewentualne członkostwo przyniosłoby jej tylko 1% udział w procesie decyzyjnym (5 milionów Norwegów w 500 milionowej UE). Jeden z respondentów uznał, że członkostwo wzmocniłoby pozycję Norwegii w Europie. Natomiast dwóch badanych wskazało na podziały wśród polityków w tej kwestii, z czego jeden respondent wywnioskował, że politycy obawiają się reakcji społeczeństwa.

Wykres 14 Rola norweskich mediów i organizacji pro- i anty - UE

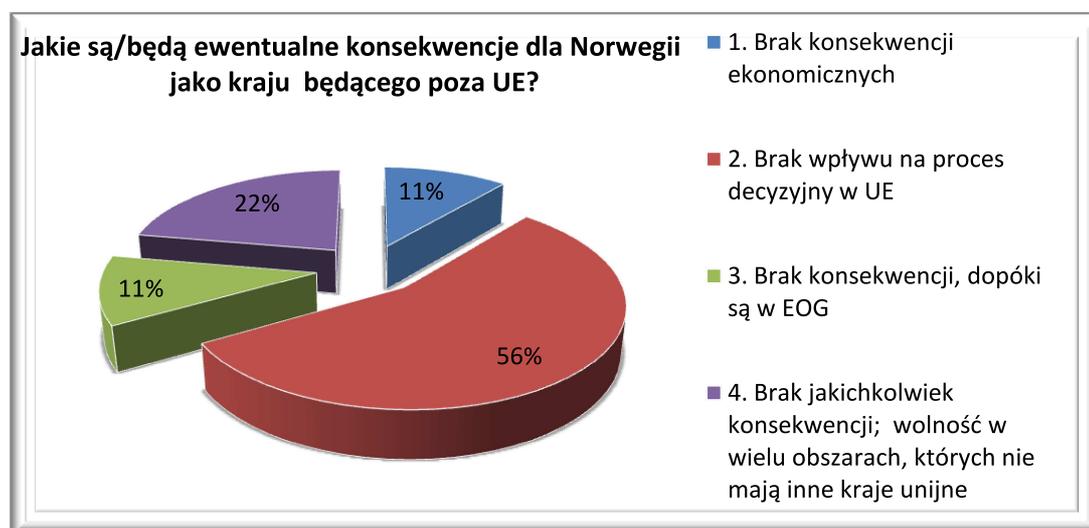

Wykres 14 przedstawia opinie respondentów odnoszące się do roli mediów i organizacji politycznych w Norwegii. Tylko jeden badany uznał, że media są nastawione pro - UE (między innymi gazety: Verdens Gang - VG, Dagens Næringsliv - DN i częściowo Norsk Rikskringkasting - NRK – radio/telewizja) i jeden respondent stwierdził, że media są niezależne. Natomiast pozostali respondenci stwierdzili, że media nie poświęcają dużej uwagi kwestiom europejskim (30%), albo prezentują negatywne wiadomości na temat UE (50%). Odnośnie organizacji politycznych, 30% badanych stwierdziło, iż „Nei til EU” ma duże znaczenie w kreowaniu obrazu UE w kraju, natomiast jeden badany uznał, że obie organizacje są tak samo aktywne. Pozostali respondenci nie udzielili odpowiedzi (między innymi dwóch respondentów, którzy są członkami organizacji „Nei til EU”).

5.7.5 Konsekwencje dla Norwegii wynikające z braku członkostwa w UE.

Obecnie Norwegia należy do Europejskiego Obszaru Gospodarczego, który daje jej możliwość uczestnictwa w wspólnym rynku wewnętrznym Unii. Ponadto uczestniczy w wielu programach i dziedzinach UE dzięki zawartym umowom bilateralnym z UE. Aktualne relacje cieszą się zarówno poparciem wśród elity politycznej jak i w społeczeństwie. W związku z tym, Norwegia nie odczuwa poważnych konsekwencji swojej aktualnej pozycji, poza jedną kontrowersyjną kwestią – brakiem możliwości decyzyjnych w UE.

Wykres 15 Konsekwencje dla Norwegii wynikające z braku członkostwa.

Wykres 15 przedstawia stanowiska badanych osób odnoszące się do ewentualnych konsekwencji dla Norwegii z braku członkostwa w UE. 46% respondentów wskazało na brak konsekwencji, przy czym po jednej osobie na „brak konsekwencji ekonomicznych” i „brak konsekwencji, dopóki Norwegia jest w EOG”, natomiast dwie osoby stwierdziło „brak jakichkolwiek konsekwencji” (przeciwnicy członkostwa w UE). 56% badanych miało odmienne stanowisko i zauważyło, że głównym problemem jest brak możliwości w procesie decyzyjnym w UE, przez który Norwegia wiele traci.

5.8 Podsumowanie wyników badań.

Przeprowadzone badanie na grupie dziewięciu ekspertów w wieku 25-62 lata, zajmujących się polityką europejską Norwegii pozwoliło na potwierdzenie wniosków zawartych w niniejszej pracy, odnoszących się do uwarunkowań współczesnych relacji Norwegii z UE. Zebrane dane stały się podstawą głębokiej analizy faktów, które były niezbędne do rozwiązania problemu badawczego. Sformułowana przez badacza hipoteza „Opinie ekspertów potwierdzają wnioski zawarte w niniejszej pracy” potwierdziła się. Istotny wpływ społeczeństwa na decyzje podejmowane przez elity polityczne, jak również wydarzenia historyczne oraz relacje krajów skandynawskich są głównymi czynnikami determinującymi relacje norwesko-unijne.

Dodatkowo, do problemów głównych zostały utworzone problemy szczegółowe. Hipoteza odnosząca się do pierwszego z problemów „Czynniki zewnętrzne mają istotny wpływ na stosunki Norwegii z UE” potwierdziła się. Przede wszystkim, czynniki zewnętrzne: stosunki z USA i relacje w rejonie nordyckim mają wpływ na obecny stan stosunków norwesko-unijnych.

Hipoteza druga brzmi: „Uwarunkowania historyczno-kulturowe mają wpływ na sceptyczne postawy Norwegów wobec członkostwa w UE”. Hipoteza potwierdziła się: społeczeństwo norweskie bardzo sobie ceni niezależność kraju, w związku z tym Porozumienie EOG jest bardziej satysfakcjonujące niż członkostwo w UE.

Hipoteza trzecia odnosząca się do „pasywnej roli partii politycznych mająca wpływ na jakość debaty europejskiej w Norwegii” również ma swoje potwierdzenie w *wykresie 11 i 12*.

Ostatnia hipoteza „Rozpad Europejskiego Obszaru Gospodarczego może przyczynić się do członkostwa Norwegii w UE” także potwierdziła się częściowo. Respondenci uznali, że Porozumienie o EOG jest satysfakcjonujące dla strony norweskiej i stanowi jeden z największych atrybutów współpracy z UE. Ponadto 56% respondentów uznała, iż członkostwo Islandii w UE wiąże się z niepewnością funkcjonowania EOG.

Zaprezentowane hipotezy poruszają kwestie odnoszące się do uwarunkowań stosunków norwesko-unijnych, które ukazują niechętną postawę Norwegów względem członkostwa w UE. Jednakże, nie należy analizować postawy społeczeństwa norweskiego nastawionego negatywnie do Unii Europejskiej jako organizacji. Społeczeństwo, jak i elity polityczne w Norwegii są usatysfakcjonowane z relacji w EOG, ale nie chcą być formalnym członkiem Unii, gdyż za bardzo cenią sobie niezależność kraju.

ZAKOŃCZENIE

W pracy zaprezentowano najważniejsze wydarzenia historyczne i kulturowe oraz czynniki, które kształtowały stosunki Norwegii z Europą. Zasięg chronologiczny pracy obejmuje lata 1945-2009, czyli od momentu zakończenia II wojny światowej do przyjęcia Traktatu Lizbońskiego przez UE. Treść pracy została zaprezentowana w pięciu rozdziałach.

W pierwszym rozdziale przedstawiono międzynarodową pozycję i stosunki dyplomatyczne Norwegii w okresie zimnowojennym. Ponadto rozdział ukazał niechętną postawę Norwegów wobec integracji ponadnarodowej i chęć zachowania niezależności zarówno w sprawach wewnętrznych jak i w polityce zagranicznej kraju. Szczególnie w okresie powojennym Norwegia musiała podejmować szereg trudnych decyzji dotyczących jej pozycji w środowisku międzynarodowym. Wydarzenia z tego okresu były niezbędne, aby zrozumieć dalszy proces „ostrożnej integracji” Norwegii.

W drugim i trzecim rozdziale szczególnie skupiono się na wynikach referendum z 1972 i 1994 roku. Zaprezentowane rozdziały ukazały podziały wewnątrz elektoratu dotyczące kwestii integracji ze Wspólnotami Europejskimi, a następnie z Unią Europejską. Ponadto zaprezentowano najważniejsze powody odrzucenia integracji europejskiej.

W czwartym rozdziale przedstawiono współczesne relacje Norwegii z UE w ramach Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz perspektywy na przyszłość. Trzy powyższe rozdziały były niezbędne do ukazania obecnej pozycji Norwegii na poziomie europejskim.

W ostatnim rozdziale przedstawiono założenia metodologiczne i przeprowadzono analizę badań własnych. Grupę respondentów stanowili eksperci norwescy w kwestiach polityki europejskiej. Badani odpowiedzieli na 14 pytań dotyczących uwarunkowań relacji norwesko-unijnych.

Badania własne potwierdziły cel pracy, jakim było udowodnienie, iż czynniki historyczne, kulturowe, społeczno-polityczne oraz zewnętrzne mają istotny wpływ na współczesne relacje Norwegii z UE. Doświadczenia historyczne i kulturowe ma niewątpliwie wpływ na aktywność Norwegii w środowisku międzynarodowym. Obywatele Norwegii mają realny wpływ na decyzje podejmowane przez elity polityczne. Pomimo przegłosowania w Stortingu decyzji o członkostwie we WE/UE, ostateczny głos należał do elektoratu. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Norwegii nie

jest i nie była do końca kształtowana samodzielnie przez elity norweskie. Będąc w unii z Danią i Szwecją, Norwegia utraciła tradycję dyplomatyczną. Pomimo odzyskanej niepodległości w 1905 roku, dla polityków norweskich istotnym odniesieniem w kreowaniu polityki były kroki podejmowane przez kraje sąsiednie. Ponadto, idea o norweskim członkostwie we WE/UE pochodzi z krajów anglosaskich (głównie Wielkiej Brytanii i Szwecji).

Zaprezentowane w pracy kwestie kształtują i będą kształtować stosunki norwesko – unijne. Norwegowie są niechętni członkostwu w UE. Dla większości stosunki w ramach EOG stanowią najlepsze rozwiązanie w chwili obecnej. Norwegia uczestniczy niemal we wszystkich dziedzinach UE, w których chce brać udział. Możliwość udziału w europejskim rynku wewnętrznym, jak również szereg umów bilateralnych sprawia, że norweskie zaangażowanie na poziomie unijnym jest znacznie większe niż niektórych krajów członkowskich (na przykład Wielkiej Brytanii). Jednakże, największą stratą dla Oslo jest brak możliwości decyzyjnych podejmowanych w Brukseli, które mają bezpośredni wpływ na Norwegów.

Mając na uwadze głębokie zaangażowanie Norwegii na poziomie europejskim, stosunki norwesko-unijne będą pogłębiać się. Obecnie Norwegowie deklarują jedynie współpracę w EOG, dlatego też perspektywa stosunków norwesko - unijnych zależy w dużej mierze od trwałości Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

BIBLIOGRAFIA

Książki:

- Archer Clive, *Norway outside the European Union*. Norway and European Integration from 1994 to 2004. Routledge, New York 2005.
- Archer Clive and Sogner Ingrid, *Norway, European Integration and Atlantic Security*., International Peace Research Institute, Oslo 1998.
- Bereza-Jarociński Andrzej, *Zarys dziejów Norwegii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1991.
- Bjørklund Tor, *Hundre år med folkeavstemninger. Norge og Norden 1905-2005*.
- Brox Ottar, *Hvorfor nei? Nei til EU*, Oslo 2004.
- Dosenrode Søren, Halkier Henrik, *The Nordic Regions and European Union*. Red. Institute for History , International and Social Studies, Aalborg University, Denmark.
- Denkiewicz-Szczepaniak Emilia (red.), *Norwegia w pierwszej połowie XX wieku*, UMK, Toruń 2004.
- Gstöhl Sieglinde, *Reluctant Europeans, Norway, Sweden and Switzerland in the Progress of Integration*. Lynne Rienner Publishers, USA, 2002.
- Hanf Kenneth, Soetendorp Ben (red.), *Adapting to European Integration*. Small states and the European Union. Longman, New York 1998.
- Jenssen Andreas Todal, Pesonen Pertti, Gilljam Mikael (red.), *To join or not to join*. Tree Nordic referendums on membership in the European Union. Scandinavian University Press, Oslo 1998
- Hansen Bundt Kate, *Norwegia mówi „Nie!” Źródła sprzeciwu wobec członkostwa w Unii Europejskiej*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2000.
- Hansen Lene and Wæver Ole (red.), *European Integration and National Identity*. The challenge of the Nordic states. Routledge, London and New York.
- Łobocki Mieczysław, *Metody badań pedagogicznych*, PWN, Warszawa 1982.
- Moen Jo Stein, Wegard Haesvik, Anne Marit Bjørnfalén, Tore O. Sandvik, *Et nytt nei*, Spartacus Forlag, Oslo 2004.
- Nowak Stanisław, *Metodologia badań socjologicznych*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1970.

- Piotrowski Bernard, *Integracja Skandynawii. Od Rady Nordyckiej do wspólnoty europejskiej*, UAM, Poznań 2006.
- Przyborowska-Klimczak Anna, Skrzydło-Tefelska Ewa, *Dokumenty Europejskie. Rada Europy, OBWE, OECD, Grupa Wyszehradzka, CEFTA, EFTA, ISE, Rada Państw Morza Bałtyckiego, NATO, UZE i inne.*, Tom II, Wydawnictwo „Morpol”, Lublin 1999.
- Sztumski Janusz, *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Katowice 1995.
- Østerund Øyvind (red.), *Norway in transition. Transforming a stable democracy*. Routledge, New York 2007.

Artykuły:

- Aalberg Toril, Norway, “European Journal of Political Research” 46: 1055–1062, 2007.
- Archer Clive, *Norway and the European Integration since 1994*, “Queen’s Papers on Europeanisation”, No 12/2001.
- Aylott Nicholas, *Let’s discuss this later. Party Responses to Euro-Division in Scandinavia*, “Party Politics” 202. <http://ppq.sagepub.com/cgi/content/abstract/8/4/441>
- Bjørklund Tor, *Old and new patterns: The 'no' majority in the 1972 and 1994 EC/EU referendum in Norway*, “Acta Sociologica” 31 (1997:1).
- Egeberg Morten, Trondal Jarle, *Differentiated Integration in Europe: The Case of EEA Country, Norway*, “Journal of Common Market Studied”, Vol. 37, No. 1, March 1999.
- Ellissen Kjell A., *Norway and the EU: The No-vote, the EEA and the future*, Norwegian School of Management, 1995 (Working Paper).
- Eliassen Kjell A., Sitter Nick, *The Quiet European: Norway’s Quasi-Membership of the European Union*, Centre for European and Asian Studies at Norwegian School of Management, November 2003, Norway. <http://www.bi.no/upload/04-01-Quiet.pdf>
- Eriksen Erik O., *Democracy lost: The EEA Agreement and Norway’s democratic deficit*, “ARENA”, Working Paper no. 21, October 2008.

- Forlag Horn, *North Sea Saga. The oil ages In Norway*, „Livonia Print SIA”, 10 edition, Latvia 2011.
- Fossum John Erik, *Norway's European Conundrum*, “ARENA”, Working Paper No. 4, February 2009.
- Græwer Nina, *Norway between NATO, the EU, and the US: A Case Study of Post-Cold War Security and Defence Discourse*, “Cambridge Review of International Affairs”, April 2005.
<http://www.informaworld.com/smpp/title~content=t713409751>
- Græger Nina, *Norway in a Transatlantic Tight Spot Between US and European Security Strategies?* “Norwegian Institute of International Affairs” (NUPI), Security Dialogue, Oslo 2005. <http://sdi.sagepub.com>
- Harbo Florentina, *The European Gas and Oil Market: The Role of Norway*, “The Institut Français des Relations Internationales (Ifri)”, 2008.
- Hille Jochen, *Better than Europe. Eurosceptical self-descriptions in Norway and Switzerland*, “NORDEUROPA” forum 2/2007.
- Ingebritsen Christine, Larson Susan, *Trading Partners or Trading Sovereignty? Finland, Norway and the EU*, Paper presented 13 May, 1995 at the Fourth Biennial International Conference of the European Community Studies Association in Charleston, South Carolina.
- Kite Cynthia, *The domestic background: public opinion and party attitudes towards integration in the Nordic countries* [w:] red. Alyson J. K. Bailes, Gunilla Herolf and Bengt Sundelius, *The Nordic Countries and the European Security and Defence Policy*, “Oxford University Press”, 2006.
- Konopacki Stanisław, *Funkcjonalistyczna teoria integracji politycznej D. Mitrany'ego*, „Studia Europejskie” 2/1998.
- Köber Lars Kjetil, *Verre enn unionen med Sverige*, Universitetet i Oslo, 2001.
- Kuźelewska Elżbieta, *Norweskie i szwajcarskie „nie” dla integracji europejskiej*, ”Studia Europejskie”, 3/2003.
- Nelsen Brent F., *Norway and the European Community: On the outside moving in?*, Furman University, Greenville, South Carolina.
http://aei.pitt.edu/7107/1/002154_1.pdf
- Siuda Piotr, *Kwestionariusze Internetowe - nowe narzędzie badawcze nauk społecznych*, Świętokrzyskie Centrum Edukacji Na Odległość SCENO, „Zeszyty Naukowe 2/2006”. http://www.sceno.edu.pl/konferencja/7_22.pdf

- Olesen Thorsten B., *History of Norwegian Foreign Policy. Norsk utenrikspolitikks historie*, Vols. 1–6 (Universitetsforlaget, Oslo, 1995–1997).
- Øksendal Lars Fredrik, *Multilateralism and domestic policy in the early 1950s: Explaining the case of Norwegian ambiguity*, “Review of International Political Economy” 14:4 October 2007: 602–625.
- Resaland Rune, *Norway. Practice Regarding Application of Treaties Subsequent to State Succession*, “Nordic Journal of International Law” 66: 349–351, 1997.
- Rye Lise, Steinnes Kristian, *The effect of the 1989 revolutions on Norway’s relationship with the EU*, Norwegian University of Science and Technology (NTNU), Working Paper 29/2009.
- Sabo Anne G., *Are Norwegians European?* “Journal of European Studies” 34(3). <http://jes.sagepub.com/cgi/content/abstract/34/3/247>
- Sæther Arild, *Det norske nei!*, ”EIPA” 1995/2.
- Saglie Jo, *Values, Perceptions and European Integration: The Case of the Norwegian 1994 Referendum*, “European Union Politics” 2000. <http://eup.sagepub.com/cgi/content/abstract/1/2/227>
- Saritas Mustafa, *Norway and the EU: Future perspectives*, “Rissener Einblicke”, 12/2004-1/2005.
- Semundseth Ragnar , *When the British way leads to Brussels. Norway and the EU Defence Cooperation*, University of Oslo, 2004.
- Tovias Alfred, *The EU Models of external relations with EEA countries and Switzerland in theory and in practice. How relevant for Israel?* “The centre for the Study of European Politics and Society”.
- Trondal Jarle, *Multiple Institutional Embeddedness in Europe: The Case of Danish, Norwegian and Swedish Government Officials*, “Scandinavian Politics Studies”, Vol. 23, No. 4, 200.
- Udgaard Nils Morten, *The Norwegian predicament in European defence: participation without direction. The Nordic countries, their region and Europe*.
- de Vreese Claes H., *Political Parties in Dire Straits?: Consequences of National Referendums for Political Parties*. “Party Politics” 2006. <http://ppq.sagepub.com/cgi/content/abstract/12/5/581>
- Valen Henry, *Norway „No” to EEC*, „Scandinavian Political Studies”, 26.01.2006.

- Royal Ministry of Foreign Affairs in Norway, *A new Europe in the making - Norway and the EU candidate countries*, Oslo June 2002.
<http://www.regjeringen.no/upload/kilde/ud/bro/2002/0022/ddd/pdfv/162999-jphel.pdf>
- *Norway and the EEA*. Nytt fra Norge for Utenriksdepartementet Ministry of Foreign Affairs, June 2002.

Strony internetowe:

Encyklopedia PWN i Store Norske Leksikon (*pol.* Wielka Encyklopedia Norwegii):

- <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo.php?id=3961414>
- <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo.php?id=3865549>
- http://www.snl.no/.nbl_biografi/Knut_Frydenlund/utdypning
- http://www.snl.no/Thor_Haakon_Knudsen
- http://www.snl.no/Ketil_B%C3%B8rde
- http://www.snl.no/Einar_M._Bull

Centralne Statystyczne Biuro w Norwegii (SSB):

- <http://www.ssb.no/>
- http://www.ssb.no/histstat/nos/nos_a522.pdf

Rząd Norweski (Rejeringen):

- http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/nyheter/2010/eu_gjennomgang.html?id=628562
- <http://www.regjeringen.no/en/sub/europaportalen/eu/2009/lisboatraktaten.html?id=571356>
- http://www.regjeringen.no/nb/sub/europaportalen/eos-og-efta/efta_qaa.html?id=613868
- <http://www.regjeringen.no/en/the-government/previous-governments/the-structure-of-the-registry/ministries-and-offices/offices/prime-minister-since-1814/kjell-magne-bondevik.html?id=463473>

- <http://www.regjeringen.no/en/the-government/previous-governments/the-structure-of-the-registry/ministries-and-offices/offices/prime-minister-since-1814/kare-willoch.html?id=463461>
- http://www.regjeringen.no/en/om_regjeringen/tidligere/oversikt/departementer_embeter/embeter/statsminister-1814-/odvar-nordli.html?id=463410
- http://www.regjeringen.no/en/dep/ud/about_mfa/minister_foreign.html?id=1346

Parlament Norweski (Stortinget):

- <http://www.stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/Representantene/Representantfordeling/Representant/?perid=THSO>

Parlament Europejski:

- <http://www.europarl.europa.eu/parliament/archive/staticDisplay.do?id=77&pageRank=7&language=PL>
- <http://www.europarl.europa.eu/parliament/archive/staticDisplay.do?id=77&pageRank=6&language=PL>

Norweska Delegacja przy UE:

- http://www.eu-norway.org/about/41C3B197_B600_4489_8D22_A35FA685B979/
- http://www.eu-norway.org/Schengen_agreement

Norweskie gazety i internetowe wydanie informacyjne (TV, radio):

- <http://www.dn.no/forsiden/politikkSamfunn/article2046337.ece>
- <http://www.dagbladet.no/nyheter/2008/10/30/552069.html>
- <http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7538628>

Inne:

- <http://europalov.no/innhold/om-schengen-samarbeidet/id-2518>
- http://europa.eu/abc/treaties/index_pl.htm
- <http://www.euractiv.pl/rozszerzenie/analizy/islandia-do-ue-czyli-do-europy-002023>
- <http://www.oljefondet.no/#/forside>
- <http://polskawue.gov.pl/Etapy,rozszerzenia,Unii,Europejskiej,100.html>

- <http://www.mg.gov.pl/Wspolpraca+z+zagranica/Wspolpraca+gospodarcza+Polski+z+krajami+UE+i+EFTA/norwegia.htm>
- <http://www.norway-un.org/Statements/Security-Council/>
- <http://www.sv.uio.no/arena/english/people/aca/jarletr/index.html>
- <http://www.myrstad.eu/will-norway-join-the-eu-after-iceland/>
- http://www.wsuz.pl/pliki/kwestionariusz_kola.pdf
- http://www.hamline.edu/law/registrar/pages/syllabi/summer2007/norway/2-The_History_of_Nor.pdf
- <http://www.oup.com/uk/orc/bin/9780199548637/01student/biographies/03jacquesdelors/>
- <http://www.myrstad.eu/will-norway-join-the-eu-after-iceland/>
- <http://julienfrisch.blogspot.com/2009/08/norways-parliamentary-elections-and-eu.html>

- **Agreement between the Kingdom of Norway and the European Police Office:** <http://www.europol.europa.eu/legal/agreements/Agreements/8618.pdf>
- **Agreement between the Kingdom of Norway and Eurojust:** http://www.eurojust.europa.eu/official_documents/Agreements/050428%20EJ-Norway%20Agreement.pdf
- **Ambasada Norwegii w Polsce:** http://www.amb-norwegia.pl/About_Norway/Polityka-zagraniczna/europe/policy/
- **EFTA:** <http://www.efta.int/eea/eea-institutions.aspx>
- **EFTA Surveillance Authority:** <http://www.eftasurv.int/about-the-authority/the-authority-at-a-glance-/>
- **Mechanizm EOG i Mechanizm Norweski:** <http://www.eeagrants.org/id/18.0>
- **NATO:** <http://www.nato.int/cps/en/natolive/index.htm>
- **Członkowie NATO:** http://www.nato.int/cps/en/SID-8FE4E521-5EBC2C9E/natolive/nato_countries.htm
- **ONZ:** <http://www.un.org/en/>
- **Porozumienie o Europejskim Obszarze Gospodarczym, “Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej”, 3 stycznia 1994.**
[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/pl/dd//11/52/21994A0103\(74\)PL.pdf](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/pl/dd//11/52/21994A0103(74)PL.pdf)

ANEKS 1

Questions about Norway and the EU

1. Norway is a member of many international organizations. Is Norway's foreign policy more pro-European or pro-American? Are relationships more important in the framework of the NATO or the EU?
2. Which elements are the most important in current European strategy in Norway? What are the most relevant goals and challenges in area of European policy. Where is Norway going?
3. What are Norwegian relationships with the EU in the field of foreign and security policy? Does Norway agree with the EU in many issues? In which fields, if any, do you think Norway would use its right to Veto EU-decisions?
4. In Norwegian politicians' view there is a perception that Norway should be active in cooperation with the EU. What can be understood by this view – future membership or only cooperation in the EEA? Is the current cooperation with the EU a way to prepare the country for future membership? Is this cooperation in many fields still sufficient, so that Norway does not need full membership?
5. Is it possible that the government would decide about future membership in the EU, ignoring the voice of society?
6. What is the reaction of the government and the society in general to the decision of Iceland to apply for full membership in the EU? Can this decision by Iceland be crucial to the Norwegian attitude to EU membership?
7. A large proportion of GDP in Iceland and Norway come from fishing and fish-related industry. The fear of having to give away fishing-rights to other EU countries was a large factor in the NO-attitude in Iceland prior to the financial crisis. Could this financial crisis also influence Norway's (un)willingness to give up fishing-rights to gain larger security for trade opportunities with EU and ultimately to apply for full membership in the EU?
8. Why did Norway agree to support financially the countries which joined EU in 2004, in addition to Spain, Greece and Portugal?
9. One of the key factors that gave a negative result in the last EU-referendum, was the question of Norway still having full ownership of its vast natural resources.

Has this skepticism decreased in a major way so that if one might see a new referendum in the horizon, this factor wouldn't still be a large obstacle for membership?

10. Has the accession of Denmark (I referendum) and accession of Sweden (II referendum) had significant influence on the outcome of referendum?
11. What can you say about the activity of pro-European parties? Are they sufficiently effective in promoting pro-European policy? Will they be able to convince the public to its views in the future?
12. Is there a fear among Norwegian politicians that the membership of the EU would have greater losses than benefits (given a small number of votes in the EP and the Council of EU in relation to the large financial contributions Norway would offer to the EU)?
13. What is the role of media in the creation(manipulation) of views on EU membership (among citizens)? Do pro- and anti-European organizations have a strong power to change the public view?
14. What could be the consequences for Norway while remaining outside the EU?